

Ekspedition

Overassistent Børge Olsen
Frederiksberg Slot
Postboks 214
2000 Frederiksberg
Telefon 3616 2244 lokal 312

Tidsskriftet redigeres af redaktionen inden trykning, derfor anmodes - om muligt - kommende artikler indsendt på diskette (MS Word eller WordPerfect). Artikler kan også sendes på e-mail (nbagge@post3.tele.dk).
Næste nummer planlægges udsendt medio marts 2003, hvorfor indlæg til dette nummer bedes indsendt senest den 21. februar 2003.

OBS!

Selskabet er kommet på Internettet på adressen: www.dkvs.dk, her vil man kunne finde praktiske oplysninger om bl.a. foredragssæson til efteråret som supplement til udsendt information.

Husk at meddele flytning! Manglende flyttemeddelelser giver Selskabets ekspedition et stort og unødvendigt ekstraarbejde!

På mindre end et minut kan et postkort vedrørende flytning udfyldes... Landets postkontorer udleverer gratis specielt udformede postkort til anmeldelse af flytning...

De sendes oven i købet portofrit...

De nye trusler

Af seniorrådgiver Viggo Lemche, Forsvarets Forskningstjeneste, Forsvarsakademiet.

"De europæiske regerings sikkerhedspolitik er ikke indrettet efter den nye hovedtrussel: hvordan man forholder sig til terrorisme eller stater med masseødelæggelsesvåben. Selvom Saddam Husseins masseødelæggelsesvåben højst sandsynligt vil kunne nå Europa, men ikke USA, er det USA, og ikke Europa, der tager problemet op. Hvor USA har en vision, planer og en liste over de midler, der skal til for at realisere den, har europæerne blot bekymringer." Mikkel Vedby Rasmussen i Weekendavisen

Baggrund

Den kolde krig er forbi. Uigenkaldeligt. Russerne kom ikke, og nu kommer de aldrig, hvis man skal tro den svenske (og såmænd også vores egen) efterretningstjeneste. Derfor er Sverige i fuld gang med at afvikle invasionsforsvaret. Så ville det jo være herligt, hvis det så betød, at faren er ovre, at alt ånder fred, og at de midler, vi hidtil har brugt på forsvaret, kan overføres til andre formål. Der er nok at bruge dem til. Men så heldige er vi ikke. Desværre. Faktisk er der en ikke ubetydelig risiko for, at vi kommer til at opleve tab af menneskeliv og materielle goder i et omfang, som ingen ønsker at tænke på. Det gælder også Danmark.

Indledning

Vi danskere skal selv beslutte, hvordan vi vil indrette og prioritere vores indsats over for de trusler, vi står overfor. Men vi lever i en større verden. I over 50 år har NATO været garanten for vores sikkerhed uanset fodnoter og modstand mod atomvåben. Men NATO er ved at få en ny betydning. I takt med den kolde krigs afslutning, udvidelsen med de fleste af de gamle Warszawapagtlande, samarbejdet med Rusland og det voksende gab mellem USA og Europæiske militære kapaciteter er NATO ved at miste sin militære betydning. Lederen af den franske Fondation pour la Recherche Stratégique, Francois Heisbourg, siger ligeud "I al væsentligt er NATO ophørt med at være en militær forsvarspagt. NATO's forsøg på at finde nye opgaver, f.eks. i kampen mod terrorismen, viser kun, hvor desperat man er." Tilgængæld ser det ud til, at NATO får en ny sikkerhedspolitisk mission, som har en betydelig værdi i sig selv. Det er bare ikke det samme som en militær forsvarspagt. Selvom NATO ikke er ophørt med at være en militær forsvarspagt endnu, og måske heller ikke gør det inden for en overskuelig fremtid, er det på tide at overveje hvad så? Hvad skal Danmark stille op på længere sigt?

Her kommer man ikke udenom EU som den kommende realitet. Indtil videre står Danmark uden for døren, eller deltager som observatør, når de øvrige EU

De nye trusler •

lande diskuterer deres visioner og ønsker for fremtiden. Det kan ikke være anderledes, så længe vi har vores EU forbehold på dette område. Men det koster indflydelse, og hvis man er tilhænger af at skyde sig selv i foden, er dette ikke en dårlig måde at gøre det på. Men på længere sigt er det uholdbart. Nu er vi ikke helt udenfor i Europa, Danmark deltager faktisk på forsvarsmaterielsamarbejdsområdet. Det skyldes det forhold, at den ellers hensygnende Vesteuropæiske Union (WEU) stadig har en lille overlevende kerne tilbage i form af WEAG (Western European Armaments Group), hvor man drøfter muligheder for koordinering af materielanskaffelser, forsvarsforskning og procedurer. Men samarbejdet på forskningsområdet går kun trægt. Og det går endda meget bedre end det gør på de to øvrige områder, her sker intet.

På længere sigt forventer alle implicerede, at EU vil tage over på alle områder af betydning for forsvar og sikkerhedspolitik, og at WEAG derefter nedlægges. Men det er ikke sket endnu, og det er ikke af hensyn til Danmark, men fordi de store europæiske lande har deres egne problemer og dagsordner, som forhæler processen lidt endnu. Man må så håbe, at vi i Danmark har fået afklaret vores forbehold til den tid, så vi ikke kommer i en helt umulig situation.

Den filosofiske baggrund

Danmark er på fuld fart på vej ind i videnssamfundet. Jf. den amerikanske filosof Tofflers teori er det så den tredje bølge i samfundsudviklingen, vi nu er ved at gennemløbe¹. Den første var overgangen fra et jæger- og samlersamfund til agerbruget, som startede for 10.000 år siden. Det medførte betydelige ændringer og gav muligheden for at brødføde en meget større befolkning. Det medførte også en ændring i samfundets indretning. I stedet for at bestå af en lang række mere eller mindre uafhængige enkeltpersoner eller smågrupper, kom der basis for at etablere større samfundsstrukturer, som med tiden medførte etablering af en række socialklasser. Denne udvikling fik også betydning for hvordan man førte krige, både hvad angår formål og midler. Det blev nu interessant hvem der rådede over dyrkbare jorde og det blev muligt at samle større hærstyrker, dog kun i meget begrænsede og bestemte tidsperioder, da markarbejdet skulle passes.

Den anden bølge var overgangen fra agerbruget til industrisamfundet, som begyndte for 300 år siden. Også denne bølge medførte en større udvikling herunder opbygning af regelsamfund og, ikke mindst, etablering af en lang række institutioner, som tjener til at opretholde staten som fx. politi og forsvar. Også måden af føre krig på fik helt nye perspektiver, i starten hjulpet på vej med værnepligten og snart efter automatvåben. Der fulgte en lang række teknologisk betingede våbensystemer og platforme, herunder radar og kampvogne. Det ultimative våben, kernevåbnet, kan måske ses som en afslutning på denne epoke?

Den tredje bølge er så overgangen til videnssamfundet. Toffler sætter starttidspunktet for halvtreds år siden i USA, hvor antallet af funktionærer for første gang oversteg antallet af arbejdere i industrien. Videnssamfundet medfører igen helt nye betingelser for såvel samfundet som måden at føre krig på. Det er

De nye trusler •

karakteristisk, at regler i vidensamfundet bliver tilpasset og tildels afviklet, de stive strukturer opløses og institutionerne føler sig under pres. Det afgørende er, at det ikke er så vigtigt at råde over råstoffer og forarbejdningsanlæg. Det afgørende bliver at beherske viden om, hvad forbrugerne vil ønske i den kommende tid, og hvordan dette kan fremstilles billigst muligt i den krævede kvalitet. Tilsvarende bliver krige afgjort af parternes evne til at nyttiggøre viden mere end af evnen til at fremstille eller eje traditionelle forsvarsmaterielsystemer. USA har naturligvis navngivet dette, først kalde man det Revolution in Military Affairs (RMA), så Network Centric Warfare (NCW) og på det seneste taler den amerikanske forsvarsminister om Transforming the Military². Her vil NCW terminologien blive anvendt efterfølgende.

Den teknologiske udvikling

I følge Toffler fører ethvert samfund krig så godt det kan, eller med andre ord i overensstemmelse med det udviklingstrin, det er kommet til. Det betyder, at vi fremover må forvente at krige føres på baggrund af vores udvikling mod et vidensamfund, eller med andre ord som NCW. I den forbindelse er det af interesse at bemærke, at den teknologiske revolution medfører at en række teknologier bliver billigere og bedre år for år: Elektronik, kommunikation, computere og software, internet, web, mobil data kommunikation, nye materialer - herunder MEMS (Micro Elektroniske Mekaniske Systemer) som muliggør nye, mindre og billigere maskiner. Hertil kommer en betydelig udvikling i materialeteknologien og – for af særlig betydning for forsvaret - udvikling af nye energetiske materialer. Man kan således teoretisk forestille sig et sprængstof som er mere end 10 gange så kraftigt som TNT. Det er ikke alene det rene dynamit, det er meget mere, og det kan betyde endnu en udviklingsbølge i forsvarsverdenen, hvis fx missilhoveder, (sø)miner eller hulladninger kan gøres mere effektive. Det vil i sig selv gøre våben mere virkningsfulde, og medføre betydelige problemer med at gennemføre modforholdsregler. Det er fx meget svært allerede i dag af finde søminer. Hvis de kan gøres en størrelsesorden mindre bliver det nærmest helt umuligt at finde dem på alt andet end meget ensartede havbunde.

Et andet forhold af betydning er det eksisterende teknologigab mellem USA og Europa. Det er allerede meget stort, og det er stadig voksende. Nu er forsvarsteknologi ikke en by i Rusland (ikke mere). Det er en helt almen konsekvens af samfundets generelle udvikling. Der har været perioder, hvor nationer har investeret i den teknologiske udvikling gennem deres forsvarsbudget. Den tid er stort set ovre i Europa, men ikke i USA, hvor programmet DARPA (Defence Advanced Research Programme Agency) stadig formidler meget store beløb³. Men i den mere civile sammenhæng, som er af stor betydning også for forsvaret, er det mere samfundets generelle udvikling, som er af betydning, og her er EU endnu ikke meget bagud. Det skal også holdes i erindring, at i EU udgør forsvarsindustrien omkring 1% af al industri, den har derfor ingen eller kun marginal social eller samfundsøkonomisk betydning i sig selv. Ikke desto mindre

De nye trusler •

kan den have sikkerhedspolitisk betydning hvortil kommer, at relevant forsvarsmateriel bygger på ny teknologi, som kan have endog meget stor betydning for civile anvendelser, altså få en såkaldt "dual-use" effekt. Derfor har det store og voksende teknologigab betydning langt uden for forsvarets egen verden. Måske er denne forskel i villighed til at investere i forskning og udvikling medvirkende til den forskel i forrentning af investeret kapital, som blev set i løbet af 1990'erne. Her kunne man i gennemsnit få en forrentning på 9% i USA mod 7% i Tyskland og Japan⁴. En sådan forskel bliver næsten ubærlig, hvis den repræsenterer virkeligheden og hvis den fortsætter i en længere årrække. Konsekvensen bliver en underminering af Europa på sigt. To procent synes måske ikke af så meget, men på 35 år betyder det en fordobling! Med andre ord, så kan det være dyrt at være fattig, hvis det betyder, at man ikke tager sig råd til de relevante investeringer og den tilhørende forskning.

Forskellen på USA og Europa er ikke alene den militære teknologi, man råder over. Det er også det omfang og den måde, man har implementeret den på i sammenhæng med de respektive militære styrkestrukturer. Det er en kendsgerning, at de europæiske lande tilsammen anvender ca. 60% af de midler på forsvar, som USA gør. Det er desværre også sådan, at de europæiske lande på en række væsentlige områder kun har 10% af den militære kapacitet, som USA har⁵. Det betyder, at de europæiske skatteborgere betaler for noget, de ikke får. Det er næppe holdbart på længere sigt. Der er en alt for stor tendens i mange europæiske lande til at forsvarsbudgettet tildels betragtes som en social foranstaltning. Sagen er, at vi har for mange soldater, en utilpasset støttestruktur og for meget unødvendigt forsvarsmateriel, som vi reelt ikke har noget at bruge til, og som vi heller aldrig får brug for. Men det er politisk upopulært at fyre personel, nedlægge kaserner og afskaffe dyrt anskaffede våbensystemer. Mon vi nogensinde får mod til at gennemføre de relevante omstruktureringer?

Den sikkerhedspolitiske situation

EU har vedtaget de såkaldte Helsinki Headline Goals. Det betyder, at EU fra næste år ønsker at være i stand til at lede en militær kriseindsats med op til 60.000 tropper, som skal kunne sendes op til 4000 km væk i løbet af 60 dage medbringende de nødvendige forsyninger, hvor de skal kunne opretholdes i mindst et år. Det er jo noget af en udfordring, især for et Europa, som ikke har tradition for at opbygge og vedligeholde evnen til at sende større militære styrker på missioner langt fra hjemlandet. Det var der ikke brug for under den kolde krig. Nu er der ikke brug for andet, og det medfører behov for en total omkalfatring af landenes forsvar. Selvom det ikke er let, er de fleste begyndt. Men der er lang vej igen. Af større mangler i en europæisk sammenhæng kan nævnes manglende mobilitet, manglende logistisk støttestruktur, strategisk mobilitet (skibe og fly), overfladefartøjer inkl. hangarskibe, ubåde, langtrækkende præcisionsstyrede våben, elektronisk krigsførelse, bekæmpelse af luftforsvar, ballistiske og cruissmissiler,

De nye trusler •

lufttankning og sidst, men ikke mindst C4ISR (command, control, communication, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance)⁶.

Hvor skal alt dette så anvendes? Det kan man i sagens natur kun gisne om. Og måske – og forhåbentlig – skal det slet ikke anvendes. Det er jo at foretrække, om man kan overbevise andre parter om, at man mener det seriøst, og at der ikke er grund til at gå mere håndgribeligt til værks. Men hvis galt skal være, kan man vel forestille sig en EU indsats på Balkan, i Mellemøsten – herunder i konflikten mellem Israel og Palæstina, i Afrika, i den østlige udkant af Europa og måske endnu længere væk?

Med andre ord, så kan man se frem til, at EU engang bliver i stand til at gennemføre en kvalificeret krisestyring. Det vil kræve diplomati, økonomi, militære midler og viljen til at gennemføre en humanitær indsats og opbygge ødelagt infrastruktur. Bortset fra de militære midler råder Europa over det meste af, hvad der behøves. Om det så er hensigtsmæssigt organiseret, er en anden sag, også her kunne vi i Danmark gøre mere for at forberede os på at hjælpe med genopbygning af ødelagte civilsamfund. Og hvis krisestyring ikke er nok, så ville det også for USA være en fordel, hvis Europa kunne tage initiativer på egen hånd.

Ubegrænset krig

I 1999 udgav den kinesiske hær en bemærkelsesværdig publikation⁷. De to oberster, Qiao Liang og Wang Xiangsui havde brugt tre år af deres liv på at gennemtænke verdenssituationen i et sikkerhedspolitisk perspektiv og skrive om det. Udgangspunktet blev: "Der er ingen regler, og der vil måske heller ikke blive forhandlet". De advarer fx specifikt mod Osama Bin-Laden, de skrev, at de våben, der må forventes anvendt, omfatter ellers fredelige ting som fly, men også kanoner, krigsgasser, bomber, biologiske- og kemiske kamstoffer, såvel som computer virus, browsere og midler til at påvirke de finansielle markeder. Det er karakteristisk, at de har et meget holistisk syn på sagen, hvilket er i god overensstemmelse med østerlandsk tankegang. Herunder omdefinerer de begrebet krig, fra at være "brug af væbnede styrker til at tvinge en fjende til at underkaste sig ens vilje", til at være "anvendelsen af alle metoder, væbnede som ubevæbnede, og dødelige som ikke-dødelige, til at overbevise fjenden om det hensigtsmæssige i at acceptere ens interesser". Hertil føjer de en bemærkning om, at fra nu af har soldater ikke monopol på krigen. Selvom Kina måske ikke selv har til hensigt at følge disse tanker, da landet opfatter sig, og har aspirationer, som en egentlig stormagt, må man vel sige, at budskabet har været hørt. Og man må påregne, at aktører, som ikke har kræfter og midler til at stille sig op overfor USA, vil være ivrige læsere og -desværre - måske også lærenemme. Med andre ord er asymmetrisk krig kommet for at blive.

Trusleme

Det er karakteristisk, at tidsperspektivet for en indsats kan blive såvel kortere som længere. Kortere hvis det drejer sig om terror, og længere hvis det gælder en større

De nye trusler •

indsats langt fra hjemmet. Hvor forsvaret tidligere opererede med en reaktionstid på under 48 timer, er perspektivet nu 60 dage for en indsats fx i EU-regi, når den tid kommer. Men hvis terrorister slår til, har man langt under 48 timer til at reagere, hvis man ønsker at tage sagen i opløbet. De mest bekymrende situationer vil opstå, hvis samfundet bliver udsat for angreb med såkaldte masseødelæggelsesvåben. Biologiske våben, kemiske våben, kernevåben og radiologiske våben er en realitet, som vi ikke kan se bort fra. Man kan lade som om de ikke eksisterer, strudsetaktikken med at gemme hovedet i busken er ikke ukendt. Men hvis man vil være ansvarlig, er man nødt til at forholde sig til, hvad man vil gøre, hvis man bliver angrebet med sådanne midler.

På mange måder er biologiske våben det mest skræmmende, vi står over for. Et af de største problemer i den forbindelse er, at vi ikke råder over relevante sensorer, og dem vi har, er dyre og besværlige at anvende, og vi har alt for få til at gennemføre en systematisk overvågning. Konsekvensen kunne fx være, at et par fanatiske personer skaffer sig adgang til og smitter sig med en dødelig virus og derefter tager et langdistancefly. Så er det næsten helt sikkert, at samtlige ombordværende bliver smittede. De vil hver i sær bringe smitten videre i de måske 14 dage, der går, før de får symptomer. Inden der bliver slået alarm kan adskillige tusinder være smittede og mange vil dø. Meget ville se anderledes ud, hvis vi rådede over følsomme, billige sensorer, som kunne installeres relevante steder herunder i offentlige transportmidler og andre steder, hvor mange mennesker mødes. Derfor er det også vigtigt, at forsvaret støtter arbejdet med at få fremstillet et netværk af sådanne sensorer.

Krigsgasser er et andet kendt masseødelæggelsesvåben. Dette våben har allerede været anvendt af Aoum sekten i metroen i Tokyo, hvor sarin blev anvendt med dødelige følger. Al-Qa'ida planlagde angiveligt et tilsvarende angreb mod Europaparlamentet i starten af 2001, men angrebet blev forpurret af politiet i Tyskland⁸ (en anden kilde hævder, at der var planlagt et traditionelt angreb med sprængstoffer⁹). I forhold til biologiske våben er det væsentligt lettere at detektere krigsgasser, her har man faktisk en række ret billige muligheder, men de anvendes ikke løbende i det daglige. Skulle der komme et angreb, vil det dog blive erkendt ret hurtigt, da virkningen ikke først kommer dage eller uger efter man bliver ramt.

Der er to former for radioaktiv terrorisme. Det mest spektakulære vil være udløsning af en fissionsbombe i en storby. Den behøver ikke at ankomme i spidsen af et interkontinentalt missil, en lastbil eller en skibscontainer kan fint anvendes som transportmiddel. Det ser ud til, at det netop er denne mulighed, USA er bekymret for i denne tid. Men selvom der ikke forekommer en kerneprocess, kan følgerne blive meget alvorlige. Hvis terrorister får adgang til fx radiologiske våben, kan følgerne blive helt uoverskuelige. Dette er en meget reel mulighed, Irak har i øvrigt allerede testet sådanne våben¹⁰. Ideen er, at man ved at detonere et traditionelt sprængstof får spredt radioaktivt materiale. Problemet er, at radiologisk materiale opbevares flere tusinde steder i såvel USA som Europa. Og selvom et radiologisk angreb måske ikke vil medføre et stort antal døde, kan følgerne blive

De nye trusler •

næste ubærlige for et samfund. Selv de mindre radioaktive stoffer kan forurene flere hundrede kvadratmeter. Og skulle nogen detonere en af de stænger med kobolt, som anvendes til at irradiere fødevarer med, vil et område på tusind kvadratkilometer blive forurennet¹¹.

Ud over de mere ekstreme terrormuligheder, som er beskrevet ovenfor, oplever alle samfund terrorisme baseret på mere traditionel teknologi som håndvåben og sprængstof. Gidseltagning, selvmordsbomber og andre voldelige aktioner er ikke længere ukendte eller utænkelige hændelser. Alle samfund må overveje hvordan man vil imødegå den slags begivenheder, hvis de bliver stillet overfor de sådanne situationer.

Computervirus er en helt anden boldgade. Og de er her, de koster allerede i dag samfundet milliardbeløb, og vi har kun i ringe grad formået at forholde os til problemet. Der er gode muligheder for at sikre sig, men disse bliver i vidt omfang forsømt. Det gælder såvel for offentlige forvaltninger som private firmaer. Interessen kommer desværre først, når man for alvor er blevet angrebet. Og så er det for sent.

I befolkningen er der generelt en større utryghed ved de mere dagligdags udfordringer som organiseret kriminalitet (herunder rockere), økonomisk ustabilitet og uautoriseret immigration. Det er jo meget forståeligt, da det er problemer, som vi har set, og som vi med stor sandsynlighed vil komme til at se igen. Og det er alvorlige problemer, som, hvis de ikke bliver løst, kan medføre gennemgribende omlægninger, af hvad mange opfatter som grundlæggende ordninger i samfundet. Så også her kræves der en indsats

Men det betyder ikke, at det bliver af mindre betydning af have gennemtænkt, hvad man vil gøre, hvis man bliver udsat for masseødelæggelsesvåben. Tværtimod er det af største betydning af have forberedt et grundlæggende beredskab, som dels kan overvåge situationen, og dels kan indsættes uden unødigt forsinkelse, hvis det værste skulle ske.

Islamisternes globale terrorisme

Ovenfor er der givet en oversigt over hvad vi står overfor. Men hvem står vi overfor? Det forholder sig i dag således, at der godt nok findes en række lokale eller regionale terrororganisationer, som har været kendt i mange år og som ofte har dybe rødder i de pågældende lokalsamfund. Men sådanne organisationer opererer ikke udenfor deres naturlige interesseområde, og de har ingen relation til Danmark. I øjeblikket eksisterer der kun en form for global terrorisme, som også kan berøre os, nemlig den som islamisterne står for¹². Hvis vi vil bekæmpe denne terrorisme, må vi forstå den, og det er derfor nødvendigt at skaffe sig et overblik over islamismens baggrund og mange kendetegn. Islamisme er såvel en ideologi, som en ekstrem voldelig og aggressiv bevægelse, og en antimoderne (regressiv) politisk bevægelse som forbindes med en religiøs fremmedfjendsk holdning. Hvor islam er en årtusindgammel religion og kultur, er islamisme en politisk-religiøs ideologi, hvis endelige mål, koste hvad det vil, er genskabelsen af den oprindelige

De nye trusler •

Medina-model. Der er tale om et utopia - et guds projekt, som eksisterede i fortiden under Muhammads styre i Medina. Denne utopia er statisk og stivnet, den kan ikke kritiseres eller diskuteres. Da der ikke kan indgås kompromiser fremstår den som ekstrem streng. Og strenghed er beslægtet med voldelighed. Det er formentlig derfor, at islamister er overbevist om, at deres utopia kun kan gennemføres ved vold - og at islamisme i sig selv er et voldeligt fænomen, der ikke kan bestå uden vold. Det er værd at bemærke sig, at islamisternes kamp mod vestens civilisation og værdier er en fortsættelse af deres konstante kamp imod enhver infiltration af ikke-islamiske værdier blandt muslimer. Derfor opfordrer islamisterne alle muslimer til ikke at blande sig i de samfund de lever i i vesten, derfor truer de med repressalier mod dem, der alligevel bidrager til den demokratiske proces, og det er derfor, at de ikke altid nøjes med at true. Vi må ikke glemme, at muslimer er og altid har været de første og de mest udsatte for islamisternes terror. Vi må heller ikke glemme, at islamisternes mål ikke er at etablere et demokrati, men at overtage magten i et samfund og etablere totalitarisme og gøre brug af den nyerobrede stats midler til egne terroristaktiviteter.

Er alle muslimer farlige?

Efter princippet "når alle islamister er muslimer, er alle muslimer islamister" kan man opbygge et selvskabt fjendebillede. Det er ikke alene dumt, det er i vid udstrækning helt hen i vejret. Religiøse fanatikere har til alle tider været farlige for deres omgivelser, det gælder i øvrigt ikke kun islamister. Men muslimer, selv de som stadig tror på det hensigtsmæssige og ønskelige i at oprette og leve under et islamisk politisk system, er ikke nødvendigvis alle islamister. Det er meget vigtigere at fastslå, at Danmark er et demokrati med en række unikke værdier. Disse værdier ønsker mange af os at fastholde og gerne også at dele med de mange nye danskere, som er på vej ind i vores samfund i disse år. Hvordan det skal gøres, og hvilke værdier det skal dreje sig om, fortjener en meget nøje overvejelse. Udvælgelsen af værdier bør ske i samråd mellem alle berørte parter og udbredelsen bliver et fælles ansvar¹³. Det bliver ikke let, men prisen for ikke at gøre det kan meget vel blive alt for høj. Tyveri, hærværk og voldelige overfald forekommer desværre allerede alt for ofte. Og hvis man skal dømme efter kriminalstatistikken, er de nye danskere overrepræsenteret i en helt urimelig grad. Nu er vold ikke noget nyt i samfundet. For hundrede år siden var det ikke ualmindeligt, at forældre slog deres børn eller lærere slog eleverne. Men siden da har vi ændret vores værdier på det punkt i Danmark. Det ville være godt, hvis disse værdier også kunne blive rodfæstet hos de nye danskere. Det ville ikke alene gøre hverdagen mere tryk for den almene befolkning. Det ville også medvirke til at gøre det lettere for alle at finde en naturlig og værdig plads i samfundet.

Med andre ord, er mennesker naturligvis ikke farlige fordi de er muslimer, eller fordi de tilhører en bestemt religion. Men det kan være farligt for samfundet at lægge en befolkningsgruppe for had, for tryk avler som bekendt modtryk. Det

De nye trusler •

betyder ikke, at man skal lukke øjnene for islamister – tværtimod – de bør bekæmpes med alle til rådighed stående midler. Men det kan betyde, at man skal overveje, om man ønsker at have indvandring eller tilvandring – hvor det sidste begreb dækker over en uplanlagt folkevandring, som let fører til dannelsen af parallelsamfund eller ghettoisering, medmindre de tilrejsende har kvalifikationer, som samfundet kan bruge, eller der ofres endog meget store beløb på at afhjælpe problemerne⁹. Det kan sætte velfærdssystemet under pres, hvis udviklingen går videre end nu, hvor de 5% af befolkningen, som er ikke-vestlige indvandrere, stadig modtager 35% af al kontanthjælp, selvom deres beskæftigelsesgrad er øget markant de senere år¹⁴.

Imødegåelse af terror

Det er vigtigt at bekæmpe terror. Her er der ikke plads til efterladenhed eller blødsødenhed. Det er en kendsgerning, at indtil 11 september 2001 baserede de vestlige landes regeringer i hovedsagen deres politik på ad-hoc beslutninger, som havde kortsigtede, taktiske mål. Man prøvede at ignorere islamismen, og man lukkede øjnene for terror og undertrykkelse, når det skete i de muslimske lande. Det forekom endda samarbejde mellem vestlige regeringer og islamister, når det kunne tjene gensidige formål fx bekæmpelse af den sovjetiske invasion i Afghanistan. Det er også kendt, at den engelske regering passivt accepterede, at islamiske terrorgrupper og enkeltpersoner kunne opholde sig i Londonområdet, hvor de kunne udføre deres aktiviteter i fred og ro. Den tid er heldigvis forbi. Også i Storbritannien har man indført skarpere love, som kan anvendes af politiet til at bekæmpe terrornetværk. På et mere pragmatisk plan kan man bekæmpe terrorisme ud fra en erkendelse af, hvad der skal til for at opbygge et terrornetværk. Det er indlysende at der kræves finansiering, logistik, rekruttering og adgang til træningsfaciliteter. Heraf følger, at med den nuværende opbygning af samfundets institutioner, så kræver det et betydeligt samarbejde mellem mange aktører at komme ind til benet i bekæmpelsen af sådanne aktiviteter. Der bliver brug for specialenheder, koordinering af politi og efterretningsarbejde, kontrol af det finansielle kredsløb og diplomati. Hertil kommer behov for adgang til avanceret materiel som giver mobilitet og kan anvendes af små enheder, nye sensorer, informatik og kommunikation og evt. nye våben.

Revision af institutionerne

I takt med at vi overgår til et videnssamfund, bliver der også et mere generelt behov for en gennemgribende revision af de eksisterende institutioner. Det er aldrig populært. Det er måske umuligt. Men det er ønskeligt og måske nødvendigt, hvis samfundet skal bevare sin evne til at forsvare sig og tilpasse sig til nye tider og vilkår. Internationalt kommer NATO under pres og EU vil med tiden få en sikkerhedspolitisk dimension tilføjet. Alle ved, det skal ske, men det er svært at enes om, hvad der skal ske hvornår. Fra dansk side har vi et særligt problem, så længe der eksisterer et forbehold om vores deltagelse i forsvarssamarbejdet i EU.

De nye trusler •

Men også nationalt er der grund til at overveje situationen. Hvordan skal ansvaret fordeles i lyset af de nye trusler og muligheder samfundet står overfor? Hvad skal være politiets opgave? Hvordan skal samarbejdet mellem efterretningstjenesterne organiseres mest effektivt? Hvad bliver hjemmeforsvarets opgave? Og forsvarrets? Hvordan sikrer man sig, at vi får et effektivt "Homeland defence", med inddragelse af den ekspertise der nu ligger i så forskellige institutioner som eksempelvis Beredskabsstyrelsen, Statens Seruminstitut, og Told & Skat sammen med forsvarrets mange elementer?

Muligheder for forsvaret

Af særlig betydning for forsvaret er det at gennemtænke alle relevante muligheder for udvikling og opgaver i de næste mange år. Herunder må det overvejes, i hvilket omfang man ønsker at opretholde og evt. udbygge den eksisterende rollespecialisering. Skal vi eksempelvis overlade det til Tyskland og Sverige at have ubåde? Skal vi fortsat afstå fra at være medejere af optiske- og radarobservationssatellitter? Det må antages, at Danmark heller ikke i fremtiden vil give sig i kast med hangarskibe eller atomvåben. Men alligevel er der en hel række beslutninger, som naturligt trænger sig på, når vi snart står overfor de indledende overvejelser i forbindelse med et nyt forsvarsforlig. En af dem er i hvilket omfang vi skal bevare våbenplatforme, som vi alligevel aldrig får råd til at anvende til andet end lokale eller regionale øvelser. Hvis man dimensionerede forsvaret ud fra hvad vi har råd til at sende 4.000 km væk og holde forsynet og bemanded i et halvt til et helt år, ville meget se anderledes ud.

Man må håbe, at forsvaret erkender de nye tider og vil byde NCW velkommen i det omfang, det har relevans for en lille nation. Heller ikke det vil komme gratis eller let. Der er mange uafklarede spørgsmål, og det gælder ikke kun de store nationer, herunder USA og England. Indførelse af et nyt grundlæggende koncept medfører altid behov for ny viden. Selv USA har erkendt, at meget af denne viden kun kan tilvejebringes gennem forsøg, med andre ord ved at prøve sig frem. Det bør naturligvis ske systematisk for at optimere udbyttet. Det amerikanske forsvar kalder første fase i denne proces for "Concept Development and Experimentation (CDE)", det vil vi med garanti høre mere om i de kommende år. Også på dette område bliver der brug for en relevant forskningsindsats i Danmark, hvis vi vil bevare vores evne til selv at præge udviklingen.

---

¹ Alvin Toffler, *Future Shock*, Bantam Books, ISBN 0-553-27737-5, *The Third Wave*, Bantam Books, ISBN 0-553-24698-4, *Power Shift*, Bantam Books, ISBN 0-553-29215-3, (with Heidi) *War and Anti-War*, Warner Books, ISBN 0 7515 0938 8.

² Donald H. Rumsfeld, *Foreign Affairs*, Volume 81 No. 3.

³ DARPA hjemmeside, www.darpa.mil

⁴ Joseph S. Nye, *The Paradox of American Power*, Oxford University Press, ISBN 0-19-515088-0.

- ⁵ Assembly of Western European Union, Equipping our forces for Europe's security and defence, Document C/1785, 16 May 2002, pkt. 54.
- ⁶ Assembly of Western European Union, New challenges for Euro-American security co-operation Document, C/1786, 27 MAY 2002, pkt. 40.
- ⁷ Qiao Liang and Wang Xiangsui, PLA Literature and Arts Publishing House, February 1999
- ⁸ Tekst-tv på DR1 i dagene efter 11 SEP 2002.
- ⁹ Bassam Tibi, Islamische Zuwanderung, DVA 2002 ISBN 3-421-05633-1.
- ¹⁰ Assembly of Western European Union, New challenges for Euro-American security co-operation Document, C/1786, 27 MAY 2002, pkt. 110.
- ¹¹ Dr. Henry Kelly, President Federation of American Scientists before the Senate Committee on Foreign Relations, March 6, 2002.
- ¹² Mehdi Mozaffari, 11 september, Systime, ISBN 87 616 0685 5.
- ¹³ Bassam Tibi, Europa ohne Identitet, Siedler, 2002 ISBN 3-442-75552-1.
- ¹⁴ Rockwool Fonden, oktober 2002.

Indholdsfortegnelse

Forord	534
De nye trusler Seniorrådgiver Viggo Lemche	535
Forsvarets rolle I totalforsvaret Generalmajor J.B. Andersen	546
Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret Oberst N.-J.K. Kvist	552
Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 Fuldmægtig Bo Andersson	562
Politiet i det nationale beredskab Politiinspektør Niels Mogensen	570
Civilregionen - både noget og ingenting Regionsamtmand Torben Sørensen	575
Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar Oberst Jørgen Jelstrup	580
Boganmeldelser af:	
John Keegan: <i>The First World War.</i> Anmeldt af major Claus E. Andersen..	608
Bernard Lewis: <i>Hvad gik galt? Vestens påvirkning og Mellemøstens svar</i> Anmeldt af major Claus E. Andersen.	610
Ernst Jünger: <i>In Stahlgewittern</i> Anmeldt af major Claus E. Andersen.	612
Hew Strachan: <i>The First World War</i> Anmeldt af major Claus E. Andersen.	615
David Miller: <i>Ubåde</i> Anmeldt af orlogskaptajn Morten H. Sørensen & major C. E. Andersen.	618
Wolfgang Schneider: <i>Waffen-SS</i> Anmeldt af major Claus E. Andersen.	619
Læsekredsen 2002 - 2003	621

Forord

Med sidste nummer af Militært Tidsskrift i år 2002 kan vi igen se tilbage på et år, som har været præget af flere væsentlige handlinger og beslutninger af vidtgående karakter både i nationalt og internationalt regi.

På den nationale side var det første år med en hel ny ledelse i Forsvarets top. En nyudnævnt forsvarsminister, ny forsvarschef og ny chef for forsvarsstaben. Det var året, hvor vi fulgte op på det tragiske terrorangreb 11. september 2001. Vi sendte militære styrker til Afghanistan; flere indsat i direkte kamphandlinger. Tre af dansk forsvars soldater mistede livet ved en tragisk hændelse i Kabul. Endelig blev der taget hul på debatten om et nyt forsvarsforlig, hvor ikke mindst diskussionen om værnepligten har fået ganske meget opmærksomhed i de skrevne og elektroniske medier.

På den internationale scene var det ikke mindst kampen mod terrorismen, der i sikkerhedspolitisk forstand satte dagsordenen. Men også NATO- og en forventet EU-udvidelse, EU-formandskabet, USA's pres på Irak, genopblussen af konflikten i Mellemøsten samt det meget skelsættende NATO-topmøde i Prag, man først og fremmest husker tilbage på.

Alle disse hændelser har og vil påvirke udviklingen i danske forsvar. Det er vel også derfor, at man i Forsvarets øverste militære ledelse allerede nu forsøger at definere rammerne om dansk forsvars udvikling i et længere tidsperspektiv. Militært Tidsskrift vil i løbet af 2003 forsøge at afdække nogle af de problemstillinger som udviklingen i 2002 har ført til.

Ca. et år efter "11. september" har vi forsøgt at sætte fokus på dansk totalforsvar. En række af de myndigheder, der indgår i totalforsvaret og som p.t. beskæftiger sig med netop denne problematik, har indvilliget i at afdække flere af de problemstillinger, der synes at rejse sig i forbindelse med et evt. angreb rette mod det danske samfund. De syv artikler, hvor alle komponenter er repræsenteret, beskriver meget sigende de radikalt ændrede forudsætninger for planlægning og tilrettelæggelse af dansk totalforsvar.

Nummeret afsluttes med en række boganmeldelser samt præsentation af de bogtitler, som Det Krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds medlemmer tilbydes i 2003. Jeg skal kun opfordre til, at flere af Militært Tidsskrifts læsere - for den uhørt billige pris af kun 100,00 kr. - melder sig også ind i læsekredsen.

Redaktionen ser således tilbage på et meget spændende år, hvor også Tidsskriftet i sit lay-out undergik en væsentlig ændring. Med denne afsluttende bemærkning ønsker redaktionen Tidsskriftets læsere en glædelig jul samt et godt nytår.

H. BRØCHMANN LARSEN

De nye trusler

Af seniorrådgiver Viggo Lemche, Forsvarets Forskningstjeneste, Forsvarsakademiet.

"De europæiske regeringers sikkerhedspolitik er ikke indrettet efter den nye hovedtrussel: hvordan man forholder sig til terrorisme eller stater med masseødelæggelsesvåben. Selvom Saddam Husseins masseødelæggelsesvåben højst sandsynligt vil kunne nå Europa, men ikke USA, er det USA, og ikke Europa, der tager problemet op. Hvor USA har en vision, planer og en liste over de midler, der skal til for at realisere den, har europæerne blot bekymringer." Mikkel Vedby Rasmussen i Weekendavisen

Baggrund

Den kolde krig er forbi. Uigenkaldeligt. Russerne kom ikke, og nu kommer de aldrig, hvis man skal tro den svenske (og såmænd også vores egen) efterretningstjeneste. Derfor er Sverige i fuld gang med at afvikle invasionsforsvaret. Så ville det jo være herligt, hvis det så betød, at faren er ovre, at alt ånder fred, og at de midler, vi hidtil har brugt på forsvaret, kan overføres til andre formål. Der er nok at bruge dem til. Men så heldige er vi ikke. Desværre. Faktisk er der en ikke ubetydelig risiko for, at vi kommer til at opleve tab af menneskeliv og materielle goder i et omfang, som ingen ønsker at tænke på. Det gælder også Danmark.

Indledning

Vi danskere skal selv beslutte, hvordan vi vil indrette og prioritere vores indsats over for de trusler, vi står overfor. Men vi lever i en større verden. I over 50 år har NATO været garanten for vores sikkerhed uanset fodnoter og modstand mod atomvåben. Men NATO er ved at få en ny betydning. I takt med den kolde krigs afslutning, udvidelsen med de fleste af de gamle Warszawapagtlande, samarbejdet med Rusland og det voksende gab mellem USA og Europæiske militære kapaciteter er NATO ved at miste sin militære betydning. Lederen af den franske Fondation pour la Recherche Stratégique, Francois Heisbourg, siger ligeud "I al væsentligt er NATO ophørt med at være en militær forsvarspagt. NATO's forsøg på at finde nye opgaver, f.eks. i kampen mod terrorismen, viser kun, hvor desperat man er." Tilgængæld ser det ud til, at NATO får en ny sikkerhedspolitisk mission, som har en betydelig værdi i sig selv. Det er bare ikke det samme som en militær forsvarspagt. Selvom NATO ikke er ophørt med at være en militær forsvarspagt endnu, og måske heller ikke gør det inden for en overskuelig fremtid, er det på tide at overveje hvad så? Hvad skal Danmark stille op på længere sigt?

Her kommer man ikke udenom EU som den kommende realitet. Indtil videre står Danmark uden for døren, eller deltager som observatør, når de øvrige EU

De nye trusler •

lande diskuterer deres visioner og ønsker for fremtiden. Det kan ikke være anderledes, så længe vi har vores EU forbehold på dette område. Men det koster indflydelse, og hvis man er tilhænger af at skyde sig selv i foden, er dette ikke en dårlig måde at gøre det på. Men på længere sigt er det uholdbart. Nu er vi ikke helt udenfor i Europa, Danmark deltager faktisk på forsvarsmaterielsamarbejdsområdet. Det skyldes det forhold, at den ellers hensygnende Vesteuropæiske Union (WEU) stadig har en lille overlevende kerne tilbage i form af WEAG (Western European Armaments Group), hvor man drøfter muligheder for koordinering af materielanskaffelser, forsvarsforskning og procedurer. Men samarbejdet på forskningsområdet går kun trægt. Og det går endda meget bedre end det gør på de to øvrige områder, her sker intet.

På længere sigt forventer alle implicerede, at EU vil tage over på alle områder af betydning for forsvar og sikkerhedspolitik, og at WEAG derefter nedlægges. Men det er ikke sket endnu, og det er ikke af hensyn til Danmark, men fordi de store europæiske lande har deres egne problemer og dagsordner, som forhæler processen lidt endnu. Man må så håbe, at vi i Danmark har fået afklaret vores forbehold til den tid, så vi ikke kommer i en helt umulig situation.

Den filosofiske baggrund

Danmark er på fuld fart på vej ind i vidensamfundet. Jf. den amerikanske filosof Tofflers teori er det så den tredje bølge i samfundsudviklingen, vi nu er ved at gennemløbe¹. Den første var overgangen fra et jæger- og samlersamfund til agerbruget, som startede for 10.000 år siden. Det medførte betydelige ændringer og gav muligheden for at brødføde en meget større befolkning. Det medførte også en ændring i samfundets indretning. I stedet for at bestå af en lang række mere eller mindre uafhængige enkeltpersoner eller smågrupper, kom der basis for at etablere større samfundsstrukturer, som med tiden medførte etablering af en række socialklasser. Denne udvikling fik også betydning for hvordan man førte krige, både hvad angår formål og midler. Det blev nu interessant hvem der rådede over dyrkbare jorde og det blev muligt at samle større hærstyrker, dog kun i meget begrænsede og bestemte tidsperioder, da markarbejdet skulle passes.

Den anden bølge var overgangen fra agerbruget til industrisamfundet, som begyndte for 300 år siden. Også denne bølge medførte en større udvikling herunder opbygning af regelsamfund og, ikke mindst, etablering af en lang række institutioner, som tjener til at opretholde staten som fx. politi og forsvar. Også måden af føre krig på fik helt nye perspektiver, i starten hjulpet på vej med værnepligten og snart efter automatvåben. Der fulgte en lang række teknologisk betingede våbensystemer og platforme, herunder radar og kampvogne. Det ultimative våben, kernevåbnet, kan måske ses som en afslutning på denne epoke?

Den tredje bølge er så overgangen til vidensamfundet. Toffler sætter starttidspunktet for halvtreds år siden i USA, hvor antallet af funktionærer for første gang oversteg antallet af arbejdere i industrien. Vidensamfundet medfører igen helt nye betingelser for såvel samfundet som måden at føre krig på. Det er

De nye trusler •

karakteristisk, at regler i vidensamfundet bliver tilpasset og tildels afviklet, de stive strukturer opløses og institutionerne føler sig under pres. Det afgørende er, at det ikke er så vigtigt at råde over råstoffer og forarbejdningsanlæg. Det afgørende bliver at beherske viden om, hvad forbrugerne vil ønske i den kommende tid, og hvordan dette kan fremstilles billigst muligt i den krævede kvalitet. Tilsvarende bliver krige afgjort af parternes evne til at nyttiggøre viden mere end af evnen til at fremstille eller eje traditionelle forsvarsmaterielsystemer. USA har naturligvis navngivet dette, først kalde man det Revolution in Military Affairs (RMA), så Network Centric Warfare (NCW) og på det seneste taler den amerikanske forsvarsminister om Transforming the Military². Her vil NCW terminologien blive anvendt efterfølgende.

Den teknologiske udvikling

I følge Toffler fører ethvert samfund krig så godt det kan, eller med andre ord i overensstemmelse med det udviklingstrin, det er kommet til. Det betyder, at vi fremover må forvente at krige føres på baggrund af vores udvikling mod et vidensamfund, eller med andre ord som NCW. I den forbindelse er det af interesse at bemærke, at den teknologiske revolution medfører at en række teknologier bliver billigere og bedre år for år: Elektronik, kommunikation, computere og software, internet, web, mobil data kommunikation, nye materialer - herunder MEMS (Micro Elektroniske Mekaniske Systemer) som muliggør nye, mindre og billigere maskiner. Hertil kommer en betydelig udvikling i materialeteknologien og – for af særlig betydning for forsvaret - udvikling af nye energetiske materialer. Man kan således teoretisk forestille sig et sprængstof som er mere end 10 gange så kraftigt som TNT. Det er ikke alene det rene dynamit, det er meget mere, og det kan betyde endnu en udviklingsbølge i forsvarsverdenen, hvis fx missilhoveder, (sø)miner eller hulladninger kan gøres mere effektive. Det vil i sig selv gøre våben mere virkningsfulde, og medføre betydelige problemer med at gennemføre modforholdsregler. Det er fx meget svært allerede i dag af finde søminer. Hvis de kan gøres en størrelsesorden mindre bliver det nærmest helt umuligt at finde dem på alt andet end meget ensartede havbunde.

Et andet forhold af betydning er det eksisterende teknologigab mellem USA og Europa. Det er allerede meget stort, og det er stadig voksende. Nu er forsvarsteknologi ikke en by i Rusland (ikke mere). Det er en helt almen konsekvens af samfundets generelle udvikling. Der har været perioder, hvor nationer har investeret i den teknologiske udvikling gennem deres forsvarsbudget. Den tid er stort set ovre i Europa, men ikke i USA, hvor programmet DARPA (Defence Advanced Research Programme Agency) stadig formidler meget store beløb³. Men i den mere civile sammenhæng, som er af stor betydning også for forsvaret, er det mere samfundets generelle udvikling, som er af betydning, og her er EU endnu ikke meget bagud. Det skal også holdes i erindring, at i EU udgør forsvarsindustrien omkring 1% af al industri, den har derfor ingen eller kun marginal social eller samfundsøkonomisk betydning i sig selv. Ikke desto mindre

De nye trusler •

kan den have sikkerhedspolitisk betydning hvortil kommer, at relevant forsvarsmateriel bygger på ny teknologi, som kan have endog meget stor betydning for civile anvendelser, altså få en såkaldt "dual-use" effekt. Derfor har det store og voksende teknologigab betydning langt uden for forsvarets egen verden. Måske er denne forskel i villighed til at investere i forskning og udvikling medvirkende til den forskel i forrentning af investeret kapital, som blev set i løbet af 1990'erne. Her kunne man i gennemsnit få en forrentning på 9% i USA mod 7% i Tyskland og Japan⁴. En sådan forskel bliver næsten ubærlig, hvis den repræsenterer virkeligheden og hvis den fortsætter i en længere årrække. Konsekvensen bliver en underminering af Europa på sigt. To procent synes måske ikke af så meget, men på 35 år betyder det en fordobling! Med andre ord, så kan det være dyrt at være fattig, hvis det betyder, at man ikke tager sig råd til de relevante investeringer og den tilhørende forskning.

Forskellen på USA og Europa er ikke alene den militære teknologi, man råder over. Det er også det omfang og den måde, man har implementeret den på i sammenhæng med de respektive militære styrkestrukturer. Det er en kendsgerning, at de europæiske lande tilsammen anvender ca. 60% af de midler på forsvar, som USA gør. Det er desværre også sådan, at de europæiske lande på en række væsentlige områder kun har 10% af den militære kapacitet, som USA har⁵. Det betyder, at de europæiske skatteborgere betaler for noget, de ikke får. Det er næppe holdbart på længere sigt. Der er en alt for stor tendens i mange europæiske lande til at forsvarsbudgettet tildels betragtes som en social foranstaltning. Sagen er, at vi har for mange soldater, en utilpasset støttestruktur og for meget unødvendigt forsvarsmateriel, som vi reelt ikke har noget at bruge til, og som vi heller aldrig får brug for. Men det er politisk upopulært at fyre personel, nedlægge kaserner og afskaffe dyrt anskaffede våbensystemer. Mon vi nogensinde får mod til at gennemføre de relevante omstruktureringer?

Den sikkerhedspolitiske situation

EU har vedtaget de såkaldte Helsinki Headline Goals. Det betyder, at EU fra næste år ønsker at være i stand til at lede en militær kriseindsats med op til 60.000 tropper, som skal kunne sendes op til 4000 km væk i løbet af 60 dage medbringende de nødvendige forsyninger, hvor de skal kunne opretholdes i mindst et år. Det er jo noget af en udfordring, især for et Europa, som ikke har tradition for at opbygge og vedligeholde evnen til at sende større militære styrker på missioner langt fra hjemlandet. Det var der ikke brug for under den kolde krig. Nu er der ikke brug for andet, og det medfører behov for en total omkalfatring af landenes forsvar. Selvom det ikke er let, er de fleste begyndt. Men der er lang vej igen. Af større mangler i en europæisk sammenhæng kan nævnes manglende mobilitet, manglende logistisk støttestruktur, strategisk mobilitet (skibe og fly), overfladefartøjer inkl. hangarskibe, ubåde, langtrækkende præcisionsstyrede våben, elektronisk krigsførelse, bekæmpelse af luftforsvar, ballistiske og cruissmissiler,

De nye trusler •

lufttankning og sidst, men ikke mindst C4ISR (command, control, communication, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance)⁶.

Hvor skal alt dette så anvendes? Det kan man i sagens natur kun gisne om. Og måske – og forhåbentlig – skal det slet ikke anvendes. Det er jo at foretrække, om man kan overbevise andre parter om, at man mener det seriøst, og at der ikke er grund til at gå mere håndgribeligt til værks. Men hvis galt skal være, kan man vel forestille sig en EU indsats på Balkan, i Mellemøsten – herunder i konflikten mellem Israel og Palæstina, i Afrika, i den østlige udkant af Europa og måske endnu længere væk?

Med andre ord, så kan man se frem til, at EU engang bliver i stand til at gennemføre en kvalificeret krisestyring. Det vil kræve diplomati, økonomi, militære midler og viljen til at gennemføre en humanitær indsats og opbygge ødelagt infrastruktur. Bortset fra de militære midler råder Europa over det meste af, hvad der behøves. Om det så er hensigtsmæssigt organiseret, er en anden sag, også her kunne vi i Danmark gøre mere for at forberede os på at hjælpe med genopbygning af ødelagte civilsamfund. Og hvis krisestyring ikke er nok, så ville det også for USA være en fordel, hvis Europa kunne tage initiativer på egen hånd.

Ubegrænset krig

I 1999 udgav den kinesiske hær en bemærkelsesværdig publikation⁷. De to oberster, Qiao Liang og Wang Xiangsui havde brugt tre år af deres liv på at gennemtænke verdenssituationen i et sikkerhedspolitisk perspektiv og skrive om det. Udgangspunktet blev: "Der er ingen regler, og der vil måske heller ikke blive forhandlet". De advarer fx specifikt mod Osama Bin-Laden, de skrev, at de våben, der må forventes anvendt, omfatter ellers fredelige ting som fly, men også kanoner, krigsgasser, bomber, biologiske- og kemiske kamstoffer, såvel som computer virus, browsere og midler til at påvirke de finansielle markeder. Det er karakteristisk, at de har et meget holistisk syn på sagen, hvilket er i god overensstemmelse med østerlandsk tankegang. Herunder omdefinerer de begrebet krig, fra at være "brug af væbnede styrker til at tvinge en fjende til at underkaste sig ens vilje", til at være "anvendelsen af alle metoder, væbnede som ubevæbnede, og dødelige som ikke-dødelige, til at overbevise fjenden om det hensigtsmæssige i at acceptere ens interesser". Hertil føjer de en bemærkning om, at fra nu af har soldater ikke monopol på krigen. Selvom Kina måske ikke selv har til hensigt at følge disse tanker, da landet opfatter sig, og har aspirationer, som en egentlig stormagt, må man vel sige, at budskabet har været hørt. Og man må påregne, at aktører, som ikke har kræfter og midler til at stille sig op overfor USA, vil være ivrige læsere og -desværre - måske også lærenemme. Med andre ord er asymmetrisk krig kommet for at blive.

Trusleme

Det er karakteristisk, at tidsperspektivet for en indsats kan blive såvel kortere som længere. Kortere hvis det drejer sig om terror, og længere hvis det gælder en større

De nye trusler •

indsats langt fra hjemmet. Hvor forsvaret tidligere opererede med en reaktionstid på under 48 timer, er perspektivet nu 60 dage for en indsats fx i EU-regi, når den tid kommer. Men hvis terrorister slår til, har man langt under 48 timer til at reagere, hvis man ønsker at tage sagen i opløbet. De mest bekymrende situationer vil opstå, hvis samfundet bliver udsat for angreb med såkaldte masseødelæggelsesvåben. Biologiske våben, kemiske våben, kernevåben og radiologiske våben er en realitet, som vi ikke kan se bort fra. Man kan lade som om de ikke eksisterer, strudsetaktikken med at gemme hovedet i busken er ikke ukendt. Men hvis man vil være ansvarlig, er man nødt til at forholde sig til, hvad man vil gøre, hvis man bliver angrebet med sådanne midler.

På mange måder er biologiske våben det mest skræmmende, vi står over for. Et af de største problemer i den forbindelse er, at vi ikke råder over relevante sensorer, og dem vi har, er dyre og besværlige at anvende, og vi har alt for få til at gennemføre en systematisk overvågning. Konsekvensen kunne fx være, at et par fanatiske personer skaffer sig adgang til og smitter sig med en dødelig virus og derefter tager et langdistancefly. Så er det næsten helt sikkert, at samtlige ombordværende bliver smittede. De vil hver i sær bringe smitten videre i de måske 14 dage, der går, før de får symptomer. Inden der bliver slået alarm kan adskillige tusinder være smittede og mange vil dø. Meget ville se anderledes ud, hvis vi rådede over følsomme, billige sensorer, som kunne installeres relevante steder herunder i offentlige transportmidler og andre steder, hvor mange mennesker mødes. Derfor er det også vigtigt, at forsvaret støtter arbejdet med at få fremstillet et netværk af sådanne sensorer.

Krigsgasser er et andet kendt masseødelæggelsesvåben. Dette våben har allerede været anvendt af Aoum sekten i metroen i Tokyo, hvor sarin blev anvendt med dødelige følger. Al-Qa'ida planlagde angiveligt et tilsvarende angreb mod Europaparlamentet i starten af 2001, men angrebet blev forpurret af politiet i Tyskland⁸ (en anden kilde hævder, at der var planlagt et traditionelt angreb med sprængstoffer⁹). I forhold til biologiske våben er det væsentligt lettere at detektere krigsgasser, her har man faktisk en række ret billige muligheder, men de anvendes ikke løbende i det daglige. Skulle der komme et angreb, vil det dog blive erkendt ret hurtigt, da virkningen ikke først kommer dage eller uger efter man bliver ramt.

Der er to former for radioaktiv terrorisme. Det mest spektakulære vil være udløsning af en fissionsbombe i en storby. Den behøver ikke at ankomme i spidsen af et interkontinentalt missil, en lastbil eller en skibscontainer kan fint anvendes som transportmiddel. Det ser ud til, at det netop er denne mulighed, USA er bekymret for i denne tid. Men selvom der ikke forekommer en kerneprocess, kan følgerne blive meget alvorlige. Hvis terrorister får adgang til fx radiologiske våben, kan følgerne blive helt uoverskuelige. Dette er en meget reel mulighed, Irak har i øvrigt allerede testet sådanne våben¹⁰. Ideen er, at man ved at detonere et traditionelt sprængstof får spredt radioaktivt materiale. Problemet er, at radiologisk materiale opbevares flere tusinde steder i såvel USA som Europa. Og selvom et radiologisk angreb måske ikke vil medføre et stort antal døde, kan følgerne blive

De nye trusler •

næste ubærlige for et samfund. Selv de mindre radioaktive stoffer kan forurene flere hundrede kvadratmeter. Og skulle nogen detonere en af de stænger med kobolt, som anvendes til at irradiere fødevarer med, vil et område på tusind kvadratkilometer blive forurennet¹¹.

Ud over de mere ekstreme terrormuligheder, som er beskrevet ovenfor, oplever alle samfund terrorisme baseret på mere traditionel teknologi som håndvåben og sprængstof. Gidseltagning, selvmordsbomber og andre voldelige aktioner er ikke længere ukendte eller utænkelige hændelser. Alle samfund må overveje hvordan man vil imødegå den slags begivenheder, hvis de bliver stillet overfor de sådanne situationer.

Computervirus er en helt anden boldgade. Og de er her, de koster allerede i dag samfundet milliardbeløb, og vi har kun i ringe grad formået at forholde os til problemet. Der er gode muligheder for at sikre sig, men disse bliver i vidt omfang forsømt. Det gælder såvel for offentlige forvaltninger som private firmaer. Interessen kommer desværre først, når man for alvor er blevet angrebet. Og så er det for sent.

I befolkningen er der generelt en større utryghed ved de mere dagligdags udfordringer som organiseret kriminalitet (herunder rockere), økonomisk ustabilitet og uautoriseret immigration. Det er jo meget forståeligt, da det er problemer, som vi har set, og som vi med stor sandsynlighed vil komme til at se igen. Og det er alvorlige problemer, som, hvis de ikke bliver løst, kan medføre gennemgribende omlægninger, af hvad mange opfatter som grundlæggende ordninger i samfundet. Så også her kræves der en indsats

Men det betyder ikke, at det bliver af mindre betydning af have gennemtænkt, hvad man vil gøre, hvis man bliver udsat for masseødelæggelsesvåben. Tværtimod er det af største betydning af have forberedt et grundlæggende beredskab, som dels kan overvåge situationen, og dels kan indsættes uden unødigt forsinkelse, hvis det værste skulle ske.

Islamisternes globale terrorisme

Ovenfor er der givet en oversigt over hvad vi står overfor. Men hvem står vi overfor? Det forholder sig i dag således, at der godt nok findes en række lokale eller regionale terrororganisationer, som har været kendt i mange år og som ofte har dybe rødder i de pågældende lokalsamfund. Men sådanne organisationer opererer ikke udenfor deres naturlige interesseområde, og de har ingen relation til Danmark. I øjeblikket eksisterer der kun en form for global terrorisme, som også kan berøre os, nemlig den som islamisterne står for¹². Hvis vi vil bekæmpe denne terrorisme, må vi forstå den, og det er derfor nødvendigt at skaffe sig et overblik over islamismens baggrund og mange kendetegn. Islamisme er såvel en ideologi, som en ekstrem voldelig og aggressiv bevægelse, og en antimoderne (regressiv) politisk bevægelse som forbindes med en religiøs fremmedfjendsk holdning. Hvor islam er en årtusindgammel religion og kultur, er islamisme en politisk-religiøs ideologi, hvis endelige mål, koste hvad det vil, er genskabelsen af den oprindelige

De nye trusler •

Medina-model. Der er tale om et utopia - et guds projekt, som eksisterede i fortiden under Muhammads styre i Medina. Denne utopia er statisk og stivnet, den kan ikke kritiseres eller diskuteres. Da der ikke kan indgås kompromiser fremstår den som ekstrem streng. Og strenghed er beslægtet med voldelighed. Det er formentlig derfor, at islamister er overbevist om, at deres utopia kun kan gennemføres ved vold - og at islamisme i sig selv er et voldeligt fænomen, der ikke kan bestå uden vold. Det er værd at bemærke sig, at islamisternes kamp mod vestens civilisation og værdier er en fortsættelse af deres konstante kamp imod enhver infiltration af ikke-islamiske værdier blandt muslimer. Derfor opfordrer islamisterne alle muslimer til ikke at blande sig i de samfund de lever i i vesten, derfor truer de med repressalier mod dem, der alligevel bidrager til den demokratiske proces, og det er derfor, at de ikke altid nøjes med at true. Vi må ikke glemme, at muslimer er og altid har været de første og de mest udsatte for islamisternes terror. Vi må heller ikke glemme, at islamisternes mål ikke er at etablere et demokrati, men at overtage magten i et samfund og etablere totalitarisme og gøre brug af den nyerobrede stats midler til egne terroristaktiviteter.

Er alle muslimer farlige?

Efter princippet "når alle islamister er muslimer, er alle muslimer islamister" kan man opbygge et selvskabt fjendebillede. Det er ikke alene dumt, det er i vid udstrækning helt hen i vejret. Religiøse fanatikere har til alle tider været farlige for deres omgivelser, det gælder i øvrigt ikke kun islamister. Men muslimer, selv de som stadig tror på det hensigtsmæssige og ønskelige i at oprette og leve under et islamisk politisk system, er ikke nødvendigvis alle islamister. Det er meget vigtigere at fastslå, at Danmark er et demokrati med en række unikke værdier. Disse værdier ønsker mange af os at fastholde og gerne også at dele med de mange nye danskere, som er på vej ind i vores samfund i disse år. Hvordan det skal gøres, og hvilke værdier det skal dreje sig om, fortjener en meget nøje overvejelse. Udvælgelsen af værdier bør ske i samråd mellem alle berørte parter og udbredelsen bliver et fælles ansvar¹³. Det bliver ikke let, men prisen for ikke at gøre det kan meget vel blive alt for høj. Tyveri, hærværk og voldelige overfald forekommer desværre allerede alt for ofte. Og hvis man skal dømme efter kriminalstatistikken, er de nye danskere overrepræsenteret i en helt urimelig grad. Nu er vold ikke noget nyt i samfundet. For hundrede år siden var det ikke ualmindeligt, at forældre slog deres børn eller lærere slog eleverne. Men siden da har vi ændret vores værdier på det punkt i Danmark. Det ville være godt, hvis disse værdier også kunne blive rodfæstet hos de nye danskere. Det ville ikke alene gøre hverdagen mere tryk for den almene befolkning. Det ville også medvirke til at gøre det lettere for alle at finde en naturlig og værdig plads i samfundet.

Med andre ord, er mennesker naturligvis ikke farlige fordi de er muslimer, eller fordi de tilhører en bestemt religion. Men det kan være farligt for samfundet at lægge en befolkningsgruppe for had, for tryk avler som bekendt modtryk. Det

De nye trusler •

betyder ikke, at man skal lukke øjnene for islamister – tværtimod – de bør bekæmpes med alle til rådighed stående midler. Men det kan betyde, at man skal overveje, om man ønsker at have indvandring eller tilvandring – hvor det sidste begreb dækker over en uplanlagt folkevandring, som let fører til dannelsen af parallelsamfund eller ghettoisering, medmindre de tilrejsende har kvalifikationer, som samfundet kan bruge, eller der ofres endog meget store beløb på at afhjælpe problemerne⁹. Det kan sætte velfærdssystemet under pres, hvis udviklingen går videre end nu, hvor de 5% af befolkningen, som er ikke-vestlige indvandrere, stadig modtager 35% af al kontanthjælp, selvom deres beskæftigelsesgrad er øget markant de senere år¹⁴.

Imødegåelse af terror

Det er vigtigt at bekæmpe terror. Her er der ikke plads til efterladenhed eller blødsødenhed. Det er en kendsgerning, at indtil 11 september 2001 baserede de vestlige landes regeringer i hovedsagen deres politik på ad-hoc beslutninger, som havde kortsigtede, taktiske mål. Man prøvede at ignorere islamismen, og man lukkede øjnene for terror og undertrykkelse, når det skete i de muslimske lande. Det forekom endda samarbejde mellem vestlige regeringer og islamister, når det kunne tjene gensidige formål fx bekæmpelse af den sovjetiske invasion i Afghanistan. Det er også kendt, at den engelske regering passivt accepterede, at islamiske terrorgrupper og enkeltpersoner kunne opholde sig i Londonområdet, hvor de kunne udføre deres aktiviteter i fred og ro. Den tid er heldigvis forbi. Også i Storbritannien har man indført skarpere love, som kan anvendes af politiet til at bekæmpe terrornetværk. På et mere pragmatisk plan kan man bekæmpe terrorisme ud fra en erkendelse af, hvad der skal til for at opbygge et terrornetværk. Det er indlysende at der kræves finansiering, logistik, rekruttering og adgang til træningsfaciliteter. Heraf følger, at med den nuværende opbygning af samfundets institutioner, så kræver det et betydeligt samarbejde mellem mange aktører at komme ind til benet i bekæmpelsen af sådanne aktiviteter. Der bliver brug for specialenheder, koordinering af politi og efterretningsarbejde, kontrol af det finansielle kredsløb og diplomati. Hertil kommer behov for adgang til avanceret materiel som giver mobilitet og kan anvendes af små enheder, nye sensorer, informatik og kommunikation og evt. nye våben.

Revision af institutionerne

I takt med at vi overgår til et videnssamfund, bliver der også et mere generelt behov for en gennemgribende revision af de eksisterende institutioner. Det er aldrig populært. Det er måske umuligt. Men det er ønskeligt og måske nødvendigt, hvis samfundet skal bevare sin evne til at forsvare sig og tilpasse sig til nye tider og vilkår. Internationalt kommer NATO under pres og EU vil med tiden få en sikkerhedspolitisk dimension tilføjet. Alle ved, det skal ske, men det er svært at enes om, hvad der skal ske hvornår. Fra dansk side har vi et særligt problem, så længe der eksisterer et forbehold om vores deltagelse i forsvarssamarbejdet i EU.

De nye trusler •

Men også nationalt er der grund til at overveje situationen. Hvordan skal ansvaret fordeles i lyset af de nye trusler og muligheder samfundet står overfor? Hvad skal være politiets opgave? Hvordan skal samarbejdet mellem efterretningstjenesterne organiseres mest effektivt? Hvad bliver hjemmeforsvarets opgave? Og forsvarrets? Hvordan sikrer man sig, at vi får et effektivt "Homeland defence", med inddragelse af den ekspertise der nu ligger i så forskellige institutioner som eksempelvis Beredskabsstyrelsen, Statens Seruminstitut, og Told & Skat sammen med forsvarrets mange elementer?

Muligheder for forsvaret

Af særlig betydning for forsvaret er det at gennemtænke alle relevante muligheder for udvikling og opgaver i de næste mange år. Herunder må det overvejes, i hvilket omfang man ønsker at opretholde og evt. udbygge den eksisterende rollespecialisering. Skal vi eksempelvis overlade det til Tyskland og Sverige at have ubåde? Skal vi fortsat afstå fra at være medejere af optiske- og radarobservationssatellitter? Det må antages, at Danmark heller ikke i fremtiden vil give sig i kast med hangarskibe eller atomvåben. Men alligevel er der en hel række beslutninger, som naturligt trænger sig på, når vi snart står overfor de indledende overvejelser i forbindelse med et nyt forsvarsforlig. En af dem er i hvilket omfang vi skal bevare våbenplatforme, som vi alligevel aldrig får råd til at anvende til andet end lokale eller regionale øvelser. Hvis man dimensionerede forsvaret ud fra hvad vi har råd til at sende 4.000 km væk og holde forsynet og bemanded i et halvt til et helt år, ville meget se anderledes ud.

Man må håbe, at forsvaret erkender de nye tider og vil byde NCW velkommen i det omfang, det har relevans for en lille nation. Heller ikke det vil komme gratis eller let. Der er mange uafklarede spørgsmål, og det gælder ikke kun de store nationer, herunder USA og England. Indførelse af et nyt grundlæggende koncept medfører altid behov for ny viden. Selv USA har erkendt, at meget af denne viden kun kan tilvejebringes gennem forsøg, med andre ord ved at prøve sig frem. Det bør naturligvis ske systematisk for at optimere udbyttet. Det amerikanske forsvar kalder første fase i denne proces for "Concept Development and Experimentation (CDE)", det vil vi med garanti høre mere om i de kommende år. Også på dette område bliver der brug for en relevant forskningsindsats i Danmark, hvis vi vil bevare vores evne til selv at præge udviklingen.

---

¹ Alvin Toffler, *Future Shock*, Bantam Books, ISBN 0-553-27737-5, *The Third Wave*, Bantam Books, ISBN 0-553-24698-4, *Power Shift*, Bantam Books, ISBN 0-553-29215-3, (with Heidi) *War and Anti-War*, Warner Books, ISBN 0 7515 0938 8.

² Donald H. Rumsfeld, *Foreign Affairs*, Volume 81 No. 3.

³ DARPA hjemmeside, www.darpa.mil

⁴ Joseph S. Nye, *The Paradox of American Power*, Oxford University Press, ISBN 0-19-515088-0.

- ⁵ Assembly of Western European Union, Equipping our forces for Europe's security and defence, Document C/1785, 16 May 2002, pkt. 54.
- ⁶ Assembly of Western European Union, New challenges for Euro-American security co-operation Document, C/1786, 27 MAY 2002, pkt. 40.
- ⁷ Qiao Liang and Wang Xiangsui, PLA Literature and Arts Publishing House, February 1999
- ⁸ Tekst-tv på DR1 i dagene efter 11 SEP 2002.
- ⁹ Bassam Tibi, Islamische Zuwandring, DVA 2002 ISBN 3-421-05633-1.
- ¹⁰ Assembly of Western European Union, New challenges for Euro-American security co-operation Document, C/1786, 27 MAY 2002, pkt. 110.
- ¹¹ Dr. Henry Kelly, President Federation of American Scientists before the Senate Committee on Foreign Relations, March 6, 2002.
- ¹² Mehdi Mozaffari, 11 september, Systime, ISBN 87 616 0685 5.
- ¹³ Bassam Tibi, Europa ohne Identitet, Siedler, 2002 ISBN 3-442-75552-1.
- ¹⁴ Rockwool Fonden, oktober 2002.

Forsvarets rolle i totalforsvaret

Af generalmajor J.B. Andersen, Chef for Operations- og Driftsstaben i Forsvarsstaben.

Indledning

Forsvaret af Danmark ikke blot en militær opgave. Begrebet har, særligt efter de tragiske hændelser 11. september 2001, fået fornyet aktualitet, og de gode gamle begreber, beredskab, robusthed og koordination af totalforsvar har igen fået fornyet aktuel betydning. Det gammelkendte "totalforsvar" er rettet mod den traditionelle sikkerhedspolitiske krise- og krigssituation, men kernen i totalforsvaret - samarbejdet mellem myndigheder, styrelser m. v. - er også nødvendigt som verden ser ud i dag.

Traditionelt set omfatter totalforsvaret samarbejdet om at udnytte alle nationens ressourcer med henblik på at:

- Opretholde et organiseret og funktionsdueligt samfund,
- beskytte civilbefolkningen og
- forsvare landet.

Forsvaret, redningsberedskabet, politiet og det civile beredskab er og har været de fire elementer i totalforsvaret.

Der findes ikke et egentligt totalforsvarskoncept på skrift, men indholdet i begrebet kan sammenfattes til "den rationelle og koordinerede anvendelse af samfundets ressourcer til gavn for nationen".

Ved en samlet og koordineret indsats sikres den bedst mulige udnyttelse af alle militære og civile ressourcer til at forebygge og afhjælpe skader opstået som følge af større ulykker, naturkatastrofer, terror- og krigshandlinger. Herigennem sikres muligheden for at opretholde et organiseret og fungerende samfund, hvor befolkningens liv og ejendom er beskyttet under alle forhold.

Med henblik på en rationel udnyttelse af Danmarks samlede ressourcer er det vigtigt, at ansvaret fordeles mellem de involverede parter fra centralt hold. En prioritering af de eksisterende ressourcer er et væsentligt led heri.

Et af de fundamentale principper for beredskabet er "sektoransvaret", hvor det enkelte ministerområde er ansvarligt inden for eget ressort. Kun Statsministeriet kan ændre på det enkelte ministeriums prioritering og involvering indenfor dette centrale område, men Folketinget og regeringen har naturligvis det overordnede ansvar for landets samlede forsvar.

Mange ville nok hævde at der i dag ikke findes et formelt centralt, fast organ, der kontrollerer og virker som igangsætter inden for beredskabsområdet. Dertil skal

Forsvarets rolle i totalforsvaret •

bemærkes, at Kriseberedskabsgruppen under Statsministeriet¹, der blev etableret som følge af terroranslagene 11. september 2001, netop har fået til opgave at fremsætte konsoliderede forslag til samvirke - herunder planlægning - mellem de enkelte styrelser og myndigheder, bl.a. med henblik på udnyttelse af ressourcerne inden for totalforsvaret. Så det længe savnede "styringsorgan" er således på plads.

Som opfølgning på den politiske aftale fra juni 2002 om beredskabet efter 2003, bliver der udarbejdet et lovforslag der, inden for den civile sektor, ophæver sonderingen mellem fredstidsplanlægning og krigstidsplanlægning. Heri introduceres endvidere begrebet "den civile sektors beredskab". Der henvises i øvrigt til anden artikel i nærværende nummer af Militært Tidsskrift.

Forsvarets rolle

Formelt set er Forsvarets rolle i totalforsvarsregi beskrevet i bemærkninger til "Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v." af november 2000.

Her nævnes "støtte og samarbejde med landets øvrige totalforsvar". I totalforsvarsregi skal Forsvaret således, i samarbejde med andre statsinstitutioner, deltage i beredskabsplanlægning i områder underlagt dansk jurisdiktion. Dette inkluderer dansk land- og søterritorium, herunder Grønland og Færøerne, lufrummet herover samt på danske skibe, faste installationer og danske luftfartøjer uden for dansk territorium.

Med henblik på at sikre en optimal indsats i tilfælde af katastrofe, krise eller krig, herunder en effektiv og afbalanceret ressourceudnyttelse, skal den samlede indsats mellem civile og militære myndigheder koordineres på såvel lokalt/regionalt som centralt niveau i totalforsvarssamarbejdet.

Forsvarets opgaveløsning i dag

Mit hovedsynspunkt er, at der i høj grad fortsat er brug for totalforsvaret. Der er siden Murens fald sket et markant skift i fokus for samarbejdet inden for totalforsvaret. Denne tendens er blevet yderligere bestyrket efter hændelserne i USA d. 11. september 2001. Tidligere tiders billede af totalforsvarets fire komponenter omkring regionens mødebord mens russerne stod ved grænsen, er nu endelig væk.

Det, der i dag er interessant og i fokus, er samarbejdet i den aktuelle "her og nu situation" samt de udfordringer den skaber. Det er ikke længere relevant at skelne mellem fred, krise og krig, når der tales om samarbejdet mellem komponenterne.

I dag er vægten i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik er lagt på den "indirekte sikkerhed" - med dansk deltagelse i internationale operationer som ét fokusområde.

---

¹ Kriseberedskabsgruppen består af repræsentanter på afdelings- og kontorchefniveau fra Statsministeriet, Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet, Justitsministeriet, Politiets Efterretningstjeneste, Forsvarets Efterretningstjeneste, Forsvarskommandoen, Beredskabsstyrelsen og Rigspolitiet (afd. A).

Forsvarets rolle i totalforsvaret •

Forsvaret lever efter den kolde krig med et fundamentalt nyt grundlag for opgaveløsning - og gjorde det også før den 11. september 2001.

Terroranslagene i september 2001 og den efterfølgende NATO artikel 5 erklæring/reaktion var en yderligere udvikling, anderledes end nogen måske havde forestillet sig.

Vores hidtidige begreber passer ikke længere. Fred, krise, krig var tidligere skarpt adskilt. Nu er det hele flydt ud. Denne situation skal naturligvis også afspejle sig i Forsvarets tanker og engagement - også i totalforsvarsregi.

Det er naturligvis fortsat nødvendigt, i et afpasset omfang, at planlægge i relation til en mulig krig, men den nuværende sikkerhedspolitiske situation mulig- og nødvendiggør, at der i langt højere grad skal fokuseres på løsning af de aktuelle "her og nu (mere fredstidsbetonede) opgaver", som f.eks. forhold ved terroranslag og afhjælpning af følger af katastrofer - som orkanen i december 1999 og olieforureningen i Grønsund.

Samarbejdet i totalforsvarsregi er af største betydning på såvel nationalt, som regionalt niveau.

Situationen efter d. 11. september 2001 gør det helt klart, at samarbejdet i totalforsvarsregi er nødvendigt.

Der har i den forbindelse været megen tale om samfundets fokus på beredskabsområdet, men der efterlyses nogle mere håndgribelige, organisatoriske og strukturelle tiltag som konsekvens heraf, for at øge koordination, samarbejde og beredskab.

Forsvaret og samarbejdet med øvrige dele af totalforsvaret

I praksis er der allerede i dag et udbygget samarbejde vedr. forhold i fredstid mellem Forsvaret og de øvrige totalforsvarskomponenter.

Dette er bl.a. udtrykt ved samarbejdsbestemmelser mellem Forsvaret og redningsberedskabet², mellem Forsvaret og politiet³ og ved aftaler om militær hjælp til civile myndigheder⁴.

Disse bestemmelser er ikke formelt funderet i totalforsvarsbegrebet, men i praksis udtryk for samarbejdsrelationer mellem totalforsvarskomponenterne.

Forsvaret er til dagligt pålagt en række opgaver til støtte for den civile del af samfundet. Opgaverne løses dels ved anvendelse af operative enheder, dels med særligt materiel og personel.

Forsvaret bidrager endvidere til løsning af samfundsmæssige opgaver ved at stille personel og materiel til rådighed for andre statsinstitutioner. Disse tiltag koordineres i tilfælde af katastrofe, krise eller krig gennem totalforsvaret, ligesom de i fredstid øves i totalforsvarssammenhæng. Efter anmodning og inden for rammerne af totalforsvaret støtter Forsvaret civile myndigheder, f.eks. kommuner

---

² Forsvarskommandobestemmelse 127-3

³ Forsvarskommandobestemmelse 061-8 og 061-9

⁴ Forsvarskommandobestemmelse 153-1

Forsvarets rolle i totalforsvaret •

og amter i fredstid, i forbindelse med beredskabs- og katastrofeplanlægning, og i det omfang de pågældende myndigheders egne ressourcer ikke er tilstrækkelige eller egnede i en given situation.

Forsvaret kan endvidere løse store transportopgaver af både personer og materiel, i hovedsagen når andre myndigheder eller private organisationer ikke kan påtage sig opgaverne.

Forsvaret udfører lufttransport for politiet i forbindelse med eftersøgninger, trafikovervågning og lignende, lufttransport for Kongehuset, Regeringen, Folketinget og lejlighedsvis for andre statslige institutioner.

Forsvaret yder endvidere hjælp med luftfartøjer og flyekspertise i forbindelse med nødstedte, assistance til søredningstjenesten samt til sygehusvæsenet i forbindelse med transport af patienter og organer.

I forbindelse med EU-formandskabet har Forsvaret aktivt støttet oprettelsen og driften af et prøvetagningshold (et tiltag som opfølgning på hændelserne efter 11. september) under Center for Biologisk Beredskab, der er ansvarlig for prøvetagning i forbindelse med en formodet bioterrorhændelse. I samme periode har der i samarbejdet med politiet været ydet en væsentlig støtte fra forskellige tjenestegrene i Forsvaret.

På det regionale område er der i forbindelse med indgåelse af det seneste forsvarsforlig sket en betydelig tilpasning (og forbedring) af det militære regionale forsvar, idet de tidligere militær- og hjemmeværnsregioner er blevet integreret i 5 lokalforsvarsregioner.

En vigtig opgave for lokalforsvarsregionerne er samarbejdet i regi af totalforsvaret, herunder rollen som bindeled for gensidig støtte og samarbejde på lokalt plan.

National Beredskabsplan

I regi af totalforsvaret er der nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse fra det centrale niveau, der skal udarbejde en national beredskabsplan. Denne arbejdsgruppe er efterfølgende blevet "blåstemplet" af Kriseberedskabsgruppen under Statsministeriet.

Det er formålet at udarbejde en national beredskabsplan, der tilgodeser anvendelse under alle forhold, herunder fred, terrorituationer, krise og krig.

Arbejdet med beredskabsplan skal blandt andet undersøge mulighederne for fælles trusselniveauer, antiterrorforanstaltninger og procedurer i forbindelse med større fælles indsatser.

Det er hensigten at skabe så stor gennemsigtighed i de iværksatte tiltag på tværs af de forskellige sektorer som muligt, idet det eksisterende sektoransvar fastholdes som et bærende element i et fremtidigt plankompleks.

Plankomplekset vil blive opbygget således, at det er nemt tilgængeligt, fleksibelt og dynamisk værktøj for de relevante beslutningstagere inden for beredskabsområdet og således at, det kan anvendes i det daglige, og at plankomplekset bliver kendt og bringes til anvendelse ofte. Planen skal, med

Forsvarets rolle i totalforsvaret •

udgangspunkt i det daglige beredskab, dække alle operative opgaver af beredskabsmæssig karakter, der kræver koordination.

Det foreløbige arbejde har ført til, at planen opbygges med en generel del, en særlig del samt en oversigt over enkeltforanstaltninger.

Den generelle del indeholder en beskrivelse af den nationale krisestyringsorganisation, en definition af de forskellige beredskabsniveauer samt en beskrivelse af de forskellige "totalforsvarskomponenters" ansvarsområder inden for beredskab.

Den særlige del kapitelinddeles efter emner. Hvert kapitel opbygges under anvendelse af en gennemgående form og syntaks.

Følgende relevante emneområde til kapitler er p.t. identificeret: Naturkatastrofer, Miljøkatastrofer, Andre katastrofer, Sikkerhedsmæssige trusler (e.g. Terror), farlige stoffer⁵, Trusler mod sundheden, Trusler mod forsyningssektoren (infrastruktur), Andet (f. eks. ammunitionstrydning), Det krigsmæssige beredskab.

Tidshorisonten for dette arbejde er, at der medio 2003 skal foreligge et produkt, der kan danne grundlag for gennemførelsen af en national krisestyringsøvelse.

National krisestyringsøvelse

I "de gode gamle dage" blev der hvert år afholdt beredskabsøvelser, der tjente til en løbende revidering af de nationale beredskabsplaner og gav deltagerne en vis rutine indenfor krisestyring. Øvelsernes primære sigte var klargøring til krig.

På baggrund af erfaringer fra bl.a. 11. september 2001 anbefalede Kriseberedskabsgruppen under Statsministeriet, at der bliver planlagt og gennemført en national krisestyringsøvelse. Denne øvelse afholdes i perioden 3. - 7. november 2003.

Formålet med øvelsen er at øve samspillet i den centrale krisestyringsorganisation samt de enkelte totalforsvarskomponenters interne og eksterne procedure med hovedvægten lagt på beredskab, kommunikation og pressehåndtering.

De primære øvelsedeltagere er de centrale beslutningstagere inden for beredskabet i form af Kriseberedskabsgruppen og udvalgte styrelser, herunder Forsvarskommandoen. Herudover deltager repræsentanter fra bl.a. forsyningssektoren og diverse myndigheder på det regionale niveau. Den endelige øvelsedeltagelse fra Forsvaret i øvrigt er i skrivende stund ikke endeligt bestemt, men deltagelse fra Forsvarskommandoen samt et antal responceller synes naturligt og sandsynligt.

Øvelsen er bygget op om et antal (tænkte og sandsynlige) nationale hændelser i den nederste del af krisestyringsspektret inden for områderne naturkatastrofer, miljøkatastrofe og terroranslag.

For nærmere oplysninger om øvelsen henvises der til www.fko.dk/krisoev03

---

⁵ F. eks. forhold ved nuklear, radiologisk, biologisk eller kemisk "udslip".

Forsvarets rolle i totalforsvaret •

Samarbejde under internationalt engagement

I forbindelse med internationale operationer er der i dag et samarbejde mellem komponenterne - både i forbindelse med forberedelsen og under indsættelse.

I medfør af det seneste forsvarsforlig har der været nedsat en arbejdsgruppe under Udenrigsministeriet. Arbejdsgruppen har bl.a. undersøgt, hvorledes den samlede danske indsats i det internationale engagement kunne styrkes. Repræsentanter fra Beredskabsstyrelsen, Rigspolitiet og Forsvarskommandoen var naturlige medlemmer af denne arbejdsgruppe.

Der er en lang række af eksempler på dette samarbejde. Det seneste eksempel på praktisk samarbejde i felten er Forsvarets (danske udsendte enheder i ISAF) støtte i forbindelse med Beredskabsstyrelsens etablering af et mobilt hospital i Kabul, Afghanistan. Dette ses som en positiv udvikling, der samlet vil kunne føre til en bedre koordination og dermed udnyttelse af danske ressourcer.

Udfordringerne i fremtiden

I fremtiden er der mange udfordringer for samvirket inden for totalforsvaret. Nationalt set først og fremmest fortsat at tilpasse sig til den nuværende sikkerhedspolitiske situation efter 11. september 2001, herunder tilpasse og udvikle planer og uddannelsesvirksomhed med en øget fokusering på de relaterede opgaver. Som et enkelt meget relevant øvelses-/uddannelsesmæssigt tiltag kan der peges på en (gen)indførelse af "hurtigt svar" -signaløvelser, for herigennem at øve og kontrollere formidling af beredskabssignaler mellem myndighederne.

Udfordringen heri ligger ikke mindst i, at der, i en tid med stadig færre ressourcer er behov for at opretholde og øve substansen af det traditionelle totalforsvar samtidigt med at gennemføre planlægning for og øve nye opgaver, som f.eks. katastrofehjælp.

Internationalt set er udfordringen bl.a. at få størst mulig effekt ud af vores samlede ressourcer i Danmarks internationale engagement i bred forstand. Selv om vi allerede i dag samarbejder "i felten", er der næppe tvivl om, at dette samarbejde kan optimeres og udbygges og dermed blive til yderligere gavn for de enkelte aktører og for Danmark som helhed.

Dette stiller krav, som f. eks. behovet for at nedbryde nogle "virksomhedskulturelle barrierer" og for øget fokus på gennemførelse af fælles kurser og fælles øvelser.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret

Af oberst N.-J.K. Kvist, chef for operationsafdelingen ved Hærens Operative Kommando.

Indledning

"I gamle dage" var opgaverne for de forskellige dele af totalforsvarets elementer relativt veldefinerede, og de ressourcer, der var tildelt de enkelte områder, var om end ikke helt så dog i nogen grad tilpasset dette. Selvom det formelle samarbejde var veldokumenteret og regelmæssigt indøvet og koordinationen var velfungerende, så "blandede" man sig ikke i hinandens opgaver og - hvad der måske er vigtigt - der var heller ikke noget politisk krav eller ønske om, at det skete. Sådan er det imidlertid ikke længere. Samfundet bliver stadig mere komplekst og sårbart, bl.a. på grund af afhængigheden af informationsteknologien, store infrastrukturprojekter som Storebælts- og Øresundsbroen, samt ikke mindst energi- og industrielle installationer, der udgør en potentiel sikkerhedsrisiko for befolkningen. Derudover har vi i de senere år oplevet ikke blot stadig voldsommere naturbetingede begivenheder i ind- og udland i form af oversvømmelser, jordskælv, storme, men også menneskeskabte begivenheder som kraftig forurening, og sidst men ikke mindst international terrorisme med 11. september 2001 med hvad deraf fulgte som det værste eksempel. Alt dette kombineret med et stadig politisk krav om effektivisering og økonomiske besparelser har ledt til erkendelsen af, at den tidligere så let definerbare grænse mellem fred, krise og krig er blevet udvisket, hvorfor totalforsvaret ikke blot er noget, der kan aktiveres i tilfælde af et militært angreb på Danmark. Et tættere samarbejde mellem totalforsvarets myndigheder under alle forhold med henblik på en bedre udnyttelse af samfundets samlede ressourcer er en ubetinget nødvendighed. Det samfund, som Forsvaret og dermed Hærens Operative Kommando (HOK) er en integreret del af, har på afgørende områder ændret de nationale rammebetingelser, indenfor hvilke Forsvaret skal virke.

Med baggrund i dette er formålet med denne artikel at redegøre for HOK rolle i totalforsvaret, herunder HOK planlægning i relation til totalforsvaret. Herudover redegøres der for nogle af de tiltag, umiddelbare og langsigtede, der er truffet på baggrund af begivenhederne den 11. september 2001.

I artiklen er vægten lagt på HOK rolle i totalforsvaret under normale forhold, herunder HOK rolle under særlige situationer (større ulykker, katastrofer, terror mv.). HOK rolle i totalforsvaret i forbindelse med et evt. forsvar af dansk område (krig) er kun behandlet i begrænset omfang.

HOK kapaciteter

HOK har til sin rådighed kapaciteter, som ikke eller kun i begrænset omfang findes ved de øvrige civile totalforsvarsmyndigheder, og som i forskellige sammenhænge er af særlig interesse for disse.

Specialstyrkekapacitet

Hærens specialstyrkekapacitet udgøres af Jægerkorpset, hvis særlige karakteristika for så vidt angår uddannelse og materiel gør, at korpset kan løse en række specialopgaver for det civile samfund. Med henblik på at opretholde et højt operativt niveau mht. løsning af disse civilrelaterede opgaver øves Jægerkorpset jævnligt sammen med bl.a. politiet.

Ammunitionsrydningskapacitet

Forsvaret er den eneste myndighed, der er udstyret med det fornødne materiel og personel til uskadeliggørelse af sprængfarlige stoffer.

Ammunitionsrydningskapaciteten i hæren er i fredstid placeret i hhv. Skive, Farum og på Bornholm. Ammunitionsrydningscentret i Farum dækker Sjælland og Øerne, mens centret i Skive dækker Jylland og Fyn. Begge centre råder over to rydningshold, hvoraf et er i permanent beredskab til øjeblikkelig udrykning på anmodning fra politiet. Det andet hold er i reserve, som kan sendes ud inden for et antal timer. Centret på Bornholm har et hold. Ammunitionsrydningstjenesten støtter dagligt politiet.

ABC-kapacitet

Hærens kapacitet i relation til ABC-tjeneste omfatter områderne beskyttelse, sporing, alarmering, rensning samt rådgivning. I relation til det sidstnævnte er der netop indledt et snævert samarbejde med og støtte til Center for Biologisk Beredskab. Kapaciteten er på nogle områder integreret i totalforsvaret (f.eks. alarmering og rapportering), medens der på andre områder kan ydes en begrænset støtte. Aktivisering af hele kapaciteten på ABC-området kræver indkaldelse af mobiliseringsstyrken.

Helikopterkapacitet og droner

Hærens Flyvetjeneste er organiseret med en helikopterkapacitet, som i det daglige støtter bl.a. politiet i f.m. færdselskontrol, eftersøgningsopgaver mv. Herudover øves udvalgte helikopterbesætninger i at løse særlige opgaver for politiet.

Hærens Flyvetjeneste løser også opgaver for de øvrige totalforsvarsmyndigheder. Bl.a. indgår helikoptere i det landsdækkende atomberedskab, hvor de er forberedt indsat til løsning af opgaver i f.m. sporing.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

Hæren har medio 2002 implementeret et droneudstyr, som forventelig i en eller anden form også vil kunne anvendes til støtte for de øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Militærpoliti

Hærens militærpoliti består i fredstid af et kompagni i stående styrke, bestående af ca. 40 mand og to detachementer af i alt ca. 70 værnepligtige til første samlede uddannelse. Alt personel er uddannet til at gennemføre færdselsregulering. MP-personel har desuden en grundlæggende uddannelse inden for personelbeskyttelse. Det er dog kun enkelte MP, der har en status som egentlige "body guards".

Kommunikation

Hærens enheder råder over mobile kommunikationsmidler der gør det muligt at etablere radio-, telefoni- og/eller faxeforbindelser inden for et større eller mindre geografisk område afhængig af typen af kommunikationsmiddel.

Arbejdsmandskab og bevogtningsstyrker

Det civile samfund vil oftest i f.m. katastrofer, ulykker mv. have brug for støtte i form af arbejdsmandskab. HOK kan konstant opstille et større antal arbejdshold, som kan indsættes til at løse manuelle opgaver under en fælles ledelse.

I f.m. terror-situationer, krise mv. vil der være behov for bevogtning af såvel militære installationer som civile nøgleobjekter. Principielt er det politiets opgave i fredstid at bevogte civile objekter. Ved politisk godkendelse vil HOK dog kunne støtte politiet med løsning af bevogtningsopgaver.

Hærens kapacitet i denne sammenhæng er betydelig, idet enhver soldat efter en grundlæggende uddannelse er uddannet til at løse bevogtningsopgaver.

Erfaringerne bl.a. i f.m. 11. september og stormene i 1999 og 2000 viste, at arbejdsstyrker og bevogtningsstyrker hurtigt vil kunne opstilles, når behovet opstår. Erfaringerne har dog også vist, at "personelmassens" størrelse er afhængig af antallet af værnepligtige, og hvor disse er til uddannelse. Den rådige styrke, der er til rådighed for løsning af arbejdsopgaver og bevogtningsopgaver inden for de enkelte regioner, vil således være stærkt varierende. Det vil således forventeligt i den konkrete situation ofte være nødvendigt at deployere enheder (arbejdsmandskab/bevogtningsmandskab) fra en region til en anden.

Indkvartering og forplejning

Hærens kapacitet til indkvartering og forplejning er afstemt efter behovet for at kunne indkvartere de indkaldte værnepligtige samt en del af det fastansatte personel. Til støtte for det civile beredskab kan nødindkvartering og nødforplejning dog foretages ved anvendelse af den kapacitet, som findes på HOK etableringer. Cafeteriakapaciteten kan øges ved at forøge bemanningen. Indkvartering vil kunne

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

foretages i eksisterende indkvarteringsbygninger eller ved brug af gymnastiksale, garager, telte mv.

Øvrige kapaciteter

Ud over ovenstående kapaciteter er hæren organiseret med et vidt spektrum af generelle kapaciteter. F.eks. råder hæren over en betydelig transportkapacitet, samt en betydelig kapacitet inden for ingeniør- og entreprenørmateriel, der forefindes ikke alene i hærens egentlige ingeniørenheder, men også ved hærens øvrige enheder. Der er således et relativt stort antal læsemaskiner, rendegravere, motorsave, lange redskaber og håndværktøj m.v., der kan stilles til rådighed for andre myndigheder. Det skal dog understreges, at meget af hærens materiel kræver en speciel uddannelse, hvorfor det som ofte vil være nødvendigt, at militært betjeningsmandskab følger med.

Som for mandskab anført vil omfanget og typen af mange af de anførte kapaciteter være forskellig fra region til region. Det vil således i den konkrete situation ofte være nødvendigt at flytte materiel fra et lokalområde eller region til en anden. HOK organisation skal derfor tilgodese, at den nødvendige styring og koordination kan foretages, så det ikke er "først til mølle" princippet, der bliver styrende for, hvor hjælpen bliver indsat.

Hærens placering i totalforsvaret (opgaver, rolle og principper)

Placering

Samarbejdet mellem Forsvaret og de øvrige styrelser varetages primært af Forsvarskommandoen (FKO). FKO er herunder ansvarlig for den overordnede styring og koordinering af beredskabsplanlægningen i f.m. totalforsvarssamarbejdet i Forsvaret. FKO indgår de overordnede aftaler med de andre totalforsvarsmyndigheder og udsender relevante direktiver og bestemmelser.

HOK med underlagte myndigheder er i totalforsvarssammenhæng placeret såvel på styrelsesniveau som på det regionale niveau (se skitse), og er af FKO pålagt i det daglige arbejde på hærspecifikke områder at repræsentere Forsvaret over for relevante civile totalforsvarsmyndigheder. Forhold, der er entydigt relateret til søværnet eller flyvevåbnet varetages af henholdsvis Søværnets Operative Kommando og Flyvertaktisk Kommando.

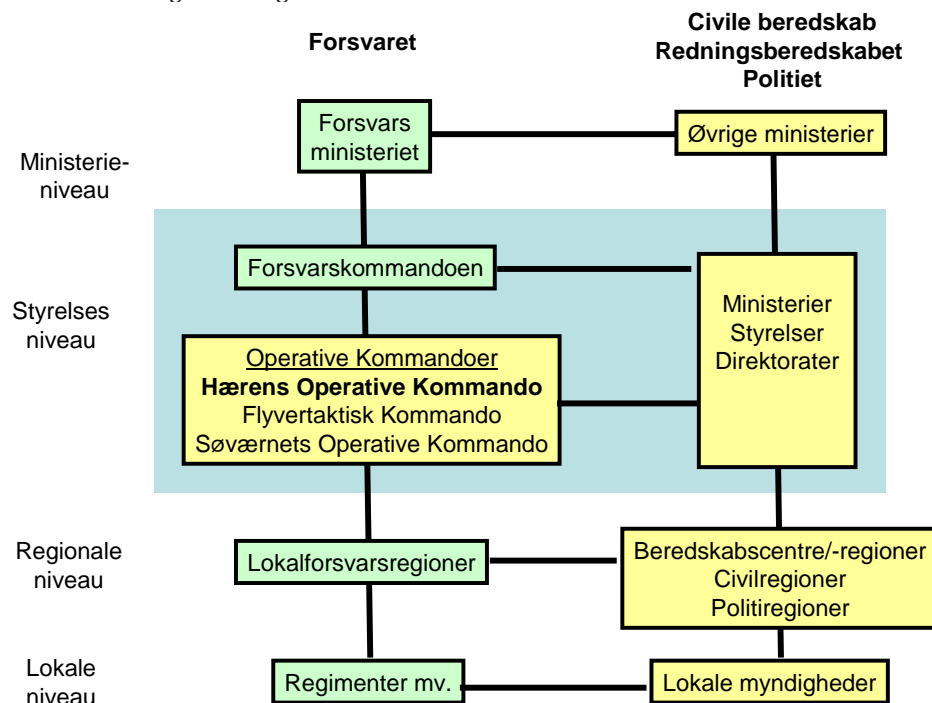
Det er således HOK opgave at tilsikre, at de af FKO udgivne direktiver og bestemmelser nedbrydes til konkrete planer, der fastlægger hvorledes:

- Hærens kapaciteter kan støtte øvrige totalforsvarsmyndigheder.
- Hærens påtænker at udnytte ressourcerne ved øvrige totalforsvarsmyndigheder.

At det også er HOK opgave i f.m. konkrete operationer at foretage den overordnede ressourceallokering og prioritering i f.m. indsættelse af HOK kapaciteter turde være indlysende.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

Totalforsvaret er i høj grad bygget op omkring det regionale niveau. Lokalforsvars-regionerne varetager på det regionale niveau udmøntningen af hærens andel af totalforsvarssamarbejdet. Lokalforsvarsregionerne er i operative sammenhænge underlagt HOK.

Lokalforsvarsregionerne har bl.a. til opgave at koordinere og samordne indsættelsen af de militære midler. Når HOK organisation jf. den militære grundstruktur er etableret, er det igennem lokalforsvars-regionernes pladskommandantskaber, der tilvejebringes støtte til hæren fra de øvrige totalforsvarsmyndigheder. Lokalforsvarsregionernes rolle er detaljeret beskrevet i efterfølgende artikel af oberst Jelstrup.

Den militære kapacitet i sig selv, både på det regionale og lokale niveau, er i det daglige placeret ved HOK myndigheder dvs. regiment, lejre og skoler. Disser primære opgave, og dette gælder især regimenterne, er derfor i hovedsagen at opstille og klargøre de kapaciteter, som myndigheden råder over ("kapacitetstilvejebringere"). Herudover har myndighederne til opgave at yde støtte til de i lokalområdet lokale civile myndigheder og i denne sammenhæng at indgå de nødvendige aftaler. Disse lokale aftaler koordineres med lokalforsvarsregionerne, m.h.p. at tilsikre regional sammenhæng.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

Opgaver, rolle og principper

Totalforsvarssamarbejdet drejer sig om rationel og koordineret udnyttelse af alle samfundets ressourcer. HOK rolle kan således i totalforsvarssammenhæng groft opdeles i:

- *Rolle 1:* Situationer hvor hærens ressourcer indsættes m.h.p. direkte eller indirekte at støtte øvrige totalforsvarsmyndigheder.
- *Rolle 2:* Situationer hvor hærens udnytter de civile totalforsvarsmyndigheders ressourcer. Denne rolle omtales ikke yderligere.

I fredstid er HOK primært inddraget i totalforsvarssamarbejdet, ved at HOK stiller sine kapaciteter til rådighed for de civile totalforsvarsmyndigheder (rolle 1).

I f.m. en evt. krise eller krig i nærområdet, hvor HOK opgave er at forberede (herunder opbygge krigsstyrken) og om nødvendigt forsvare dansk landterritorium, vil HOK være afhængig at kunne trække på støtten fra de civile totalforsvarsmyndigheder (rolle 2).

Ad rolle 1 (støtter)

HOK støtte til øvrige totalforsvarsmyndigheder kan opdeles i to kategorier:

- *Kategori 1.* Denne kategori omfatter opgaver, der rutinemæssigt indgår i hærens aktiviteter. F.eks. udfører hæren dagligt ammunitionsrydningsopgaver til støtte for politiet. En anden rutineopgave er helikopterstøtte i f.m. transportopgaver og politiets færdselskontrol.
- *Kategori 2.* Denne kategori omfatter de opgaver, der har karakter af hjælp eller assistance, som kun udføres ved særlige situationer og da som regel kun efter specifik anmodning. F.eks. støtte i f.m. snefald og hjælp i f.m. katastrofer (stormflod, orkan/storm mv.). Til denne type opgaver hører også, anvendelse af hærenheder til bevogtning samt andre særlige opgaver, herunder den særlige støtte, der kan ydes af Jægerkorpsen og Hærens Flyvetjeneste.

Princippet for ydelse af støtte til de øvrige totalforsvarsmyndigheder er, at støtten kan rekvireres ved enhver af HOK myndigheder. Myndighederne støtter, hvis det er muligt. Samarbejdet sker på lavest mulige niveau (lokale niveau – regionale niveau). F.eks. i f.m. stormene i 1999, hvor der opstod behov for indkvartering af personer, der ikke kunne komme over Storebæltsbroen, var det HOK underlagte myndigheder, der på eget initiativ indledningsvis iværksatte støtten.

Ved større behov, f.eks. større katastrofer, vil ovenstående princip kunne medføre, at ressourcerne ikke bliver indsat, hvor det er mest hensigtsmæssigt, idet støtten ydes i takt med, at den rekvireres.

For at tilsikre at støtten ydes der, hvor den er mest påkrævet, er LFR pålagt at monitorere enhver form for støtte i regionens område m.h.p., at lokalforsvarsregionen, når det er nødvendigt, kan samordne og koordinere midlernes anvendelse.

Planlægning

Grundlaget for samarbejdet mellem Forsvaret og de øvrige totalforsvarsmyndigheder foreligger ved diverse love og administrative forskrifter. Disse er af Forsvarskommandoen (Forsvarets styrelse) konkretiseret i direktiver og bestemmelser som f.eks.:

- Samarbejde mellem Forsvaret og politiet.
- Samarbejdsaftaler med redningsberedskabet.

Opgaverne vil ofte være afhængige af den konkrete situation. Udarbejdelse af konkrete, detaljerede planer er således ikke muligt. Grundideen i HOK planlægning er derfor, at planlægningen skal tilgodese en situationsbestemt opbygning af de relevante dele af hærens kapaciteter, således de efter behov kan stilles til rådighed for øvrige totalforsvarsmyndigheder. Herunder skal plankomplekset tilgodese, at HOK kan etablere den nødvendige føringskapacitet i forhold til den konkrete situation og opgave.

På denne baggrund har HOK udarbejdet et plankompleks, der fastlægger

- Hvorledes HOK situationsbestemt kan opbygge sin føringskapacitet.
- De overordnede procedurer i f.m. ydelse af hjælp.

Der er ikke udarbejdet detaljerede planer for løsning af operative opgaver, herunder opgaver i f.m. totalforsvaret, i f.m. forsvar af nærområdet. M.h.t. de operative totalforsvarsopgaver, der skal kunne løses på daglig basis eller med kort varsel er der inden for en række detailområder udarbejdet detaljerede planer.

Som et par eksempler herpå skal nævnes atomberedskabet og sneberedskabet.

I f.m. det landsdækkende atomberedskab, herunder beredskabet ved et evt. uheld på Barsebäk, skal HOK inden for 24 timer kunne indsætte to helikoptere med måleudstyr.

M.h.p. at kunne overholde dette beredskab er der ved Hærens Flyvetjeneste udarbejdet planer for, hvorledes hhv. helikoptere klargøres (herunder montering af måleudstyr) og måleteknikere/operatører tilgår fra beredskabsstyrelsen.

I f.m. snefald har HOK løbende indhøstet en række erfaringer specielt vedr. et udtalt behov for koordination.

Med henblik på at tilsikre et passende beredskab samt tilsikre at hjælpen i f.m. snefald ydes på den mest optimale måde, har HOK i sit nye plankompleks fastlagt de overordnede rammer samt pålagt lokalforsvarsregionerne at udarbejde detaljerede "planer for sneberedskab". Herunder er myndighederne pålagt at opretholde et "sneberedskab" i perioden den 1. november til den 31. marts. Planerne har vist deres værd bl.a. i f.m. snefaldene i 2001 og 2002.

11. september og efter 11. september

HOK tiltag den 11. september

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

HOK umiddelbare foranstaltninger den 11. september var at iværksætte de nødvendige sikkerhedsforanstaltninger mod terrorisme. Foranstaltningerne var primært rettet mod at opretholde hærens operative kapacitet samt tilsikre, at våben og ammunition ikke kunne "falde i de forkerte hænder". Foranstaltningerne bestod i at beskytte hærens etableringer gennem forstærket bevogtning af kaserner, depoter mv.

Ud over sikringsforanstaltninger blev der truffet foranstaltninger m.h.p., at hæren ved et evt. terrorangreb kunne fortsætte sin opgaveløsning. Disse foranstaltninger omfattede bl.a. forberedelse af et alternativt kommunikationssystem mellem de højst prioriterede af hærens myndigheder.

Iværksættelse af forstærket bevogtning tydeliggjorde, at uden en indkaldelse af personel fra mobiliseringsstyrken er det kun hæren og hjemmeforsvaret, der er i besiddelse af en tilstrækkelig kapacitet til løsning af bevogtningsopgaver for andre myndigheder. Da der er visse lovmæssige problemer i f.m. anvendelse af hjemmeforsvaret, der kræver en politisk godkendelse, var det således kun hæren, der 11. september havde en kapacitet, der umiddelbart kunne indsættes. På denne baggrund blev HOK pålagt hhv. at afgive og forberede at afgive bevogtningsstyrker til en række af Forsvarets etableringer og særlige installationer, der ikke selv havde kapacitet til at iværksætte de beordrede foranstaltninger.

Bla. afgav HOK bevogtningsstyrker til HMAK magasiner, Forsvarets Sundhedstjeneste og andre specielle installationer. Bevogtningsstyrker blev forberedt afgivet til bl.a. Forsvarschefens Kommandocentral.

Erfaringer og foranstaltninger

HOK indhøstede i f.m. situationen den 11. september en lang række erfaringer af både positiv og negativ karakter.

I perioden op til den 11. september havde hæren primært haft rettet sit fokus mod opgaver relateret til bidrag til internationale operationer. På grund af den sikkerhedspolitiske situation i nærområdet var beredskabsmæssige øvelser blevet nedprioriteret. Konsekvensen heraf viste sig at være, at kendskab til rutiner i formidling og iværksættelse af beredskabsforanstaltninger var blevet lidt "rustent" og til dels forsvundet.

Herunder er det HOK oplevelse, at samarbejde mellem Forsvaret og civile myndigheder jævnlige bør øves på alle niveauer (centrale niveau - regionale niveau - lokale niveau) således at procedure, i f.m. udnyttelse af hinandens ressourcer, løbende afprøves og opdateres. Planlægning er ikke nok, idet detaillkendskab til hinandens ressourcer kun opbygges, hvis de enkelte stabe sættes i konkrete situationer, hvor de har brug for at udnytte øvrige myndigheders ressourcer. De såkaldte dilemmaøvelser, som i 2001 blev gennemført regionalt, kunne med fordel gennemføres på alle niveauer. Dilemmaøvelserne bør dog også følges op af deciderede krisestyringsøvelser.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

HOK daværende planer opfyldte generelt behovene i f.m. den 11. september. Dog viste det sig, at detailplaner inden for en række områder ikke var blevet opdateret. De indhøstede erfaringer har medført en række konkrete justeringer og tilføjelser til HOK Plankompleks.

Etablering af føringsberedskab ved HOK og dens underlagte myndigheder bar i lighed med kendskabet til formidling af beredskabsforanstaltninger præg af, at forholdene kun i begrænset omfang var øvet. Der var mange steder en udpræget usikkerhed på, hvad dette indebar og opgaverne relateret hertil. Erfaringerne er efterfølgende blevet indarbejdet i myndighedernes bestemmelsesgrundlag.

Lokalforsvarsregionernes samarbejde på det regionale niveau forløb generelt gnidningsfrit. En af årsagerne til dette var bl.a., at samarbejdsprocedurer var blevet udbygget efter de indhøstede erfaringer i f.m. stormene i 1999 og 2000.

Samarbejdet på det regionale niveau viste dog, at situationen blev tacklet vidt forskelligt ved de enkelte totalforsvarskomponenter. Forsvarets foranstaltninger m.h.p. sikring af den fortsatte virksomhed, herunder bevogtning, virkede ikke helt i samklang med de foranstaltninger, der blev iværksat ved de andre myndigheder.

Iværksatte aktioner på baggrund af 11. September

Specialstyrkekapacitet

Situationen den 11. september viste berettigelsen af specialstyrkekapaciteten. Der var behov for kapaciteten i f.m.:

- Ydelsen af særlig hjælp til politiet.
- En evt. styrkelse af personelbeskyttelsen ved udsendte danske enheder.
- En evt. udsendelse i internationale operationer.

Med nuværende organisation vil Jægerkorpset ikke kunne løse alle tre skitserede opgaver samtidigt. En udvidelse af korpset er således en af de foranstaltninger den 11. september har medført.

Ammunitionsrydningskapacitet

Den rådige ammunitionsrydningskapacitet tilgodeså behovene i f.m. 11. september. Det blev dog erkendt, at ammunitionsrydningstjenesten manglede materiel og uddannelse til håndtering og sikker transport af eksplosive kemikalier og eventuelle B/C-terrorvåben. Anskaffelsen af det nødvendige materiel blev iværksat, og det første sæt, omfattende en gastæt bombekugle med prøvetagningsudstyr, er leveret til ammunitionsrydningscentret i Farum. Der er endvidere anskaffet særlige beskyttelsesdragter og udstyr, som gør det muligt for ammunitionsrydderen at uskadeliggøre eksplosive kemikalier og kemiske kampstoffer på en sikker måde.

ABC-kapacitet og uddannelse

Redningsberedskabet, herunder Sundhedsstyrelsen har ansvaret for at imødegå virkningen af B- og C-kampstoffer i samfundet. Forsvarets kapacitet på området er etableret og dimensioneret m.h.p. beskyttelse af Forsvarets enheder.

Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret •

Den 11. september afdækkede, at hæren mangler materiel til at håndtere B- og C-trusler. En styrkelse af dette område er planlagt. Herved vil der i fremtiden blive en udvidet kapacitet der bl.a. vil kunne anvendes til støtte for øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Hærens ABC-beredskab har i en årrække været lavt prioriteret. Det har medført at ABC uddannelsen har været nedprioriteret og i visse tilfælde slet ikke gennemført under den første samlede uddannelse. Årsagen til denne prioritering er tiden til rådighed i den første samlede uddannelse og en vurdering af, at uddannelsen vil kunne finde sted under en resterende uddannelse. Den generelt øgede trussel på området taler for, at der bør se nærmere på, om ikke ABC-uddannelsen skal prioriteres højere.

Afslutning

Denne 11. september gav trods den tragiske hændelse HOK en række erfaringer i udnyttelse af hærens kapaciteter såvel i f.m. sikring af hærens eget personel, enheder og etableringer som i f.m. samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Samtidig viste forløbet også, at indsatsen af samfundets samlede ressourcer i langt højere grad bør koordineres. For at dette kan ske optimalt, er det nødvendigt, at der på såvel det lokale, regionale og centrale niveau etableres fora, aftaler og procedurer for denne koordination og indsats. Det vurderes således vigtigt, at de fora og procedurer som den 11 SEP afstedkom formaliseres således, at det tilsikres at disse ikke går i "glemmebogen".

Udbygning af planer, føringsprocedurer m.m. vil dog ikke fuldt ud tilsikre en optimal udnyttelse af samfundets ressourcer i konkrete situationer. Stabe bør løbende øves i krisestyring, hvis det skal tilsikres, at førerpersonel kan anvende det udarbejdede grundlag. Krisestyringsøvelser bør således i en eller anden form genoptages, således at stabe på alle niveauer periodisk øves i samarbejdede med de øvrige totalforsvarsmyndigheder.

M.h.t. optimal samordning af midlernes anvendelse ses der også behov for en udbygning af kommunikationsmidlerne. Med nuværende kommunikationssystemer er der ikke etableret et kommunikationsnet, der tilsikrer, at totalforsvarsmyndigheder på alle niveauer (lokalt, regionalt, centralt) kan udveksle klassificerede informationer. F.eks. kan lokalforsvarsregionerne ikke i dag formidle klassificerede signaler til øvrige samarbejdspartnere (f.eks. politiregionen). Hvis situationen den 11. september var blevet optrappet vil dette forhold have bevirket, at støtte, koordination mv. ville have været vanskeliggjort.

Den 11. september viste, at HOK kan løse sine nationale opgaver i f.m. en krise, herunder støtte civile myndigheder, når det er nødvendigt. Men den 11. september afdækkede dog også en række forhold, som bør justeres. Opfølgning på hovedparten af disse områder er allerede blevet iværksat, men der er dog stadig områder som bør ses efter i "sømmene".

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001

Af fuldmægtig Bo Andersson, Beredskabsstyrelsens Beredskabskontor

Terrorangrebene mod USA den 11. september 2001 var karakteriseret ved at være uvarslede, ved at anvende eksisterende civile ressourcer som våben, ved at være rettet mod civilbefolkningen i et tæt bebygget område og ved at være af et hidtil uset omfang. Dagen før var der næppe nogen, som havde forestillet sig, at sådanne begivenheder ville indtræffe i virkeligheden.

Generelt har terrorangrebene ført til en øget opmærksomhed på opdatering af beredskabsplaner, på koordinering, på behovet for at tilvejebringe procedurer for krisehåndtering både centralt og lokalt i beredskabet samt på selve trusselsbilledet. Konkret gav begivenhederne anledning til, at den danske regering umiddelbart besluttede at styrke beredskabet på udvalgte områder.

I det følgende skitseres beredskabet i et bredere perspektiv set i lyset af udviklingen i den sidste halve snes år. Dernæst beskrives de initiativer, som konkret blev taget på beredskabsområdet i anledning af terrorangrebene; endelig omtales beredskabsområdet i EU og det civile beredskab i NATO.

Beredskab over for hvad?

Overordnet kan man inddele ulykker i naturskabte, menneskeskabte og teknologiske, ligesom man kan skelne mellem hændelser, som indtræffer uden varsel, med kort varsel og med noget længere varsel.

Eksempler på *naturskabte* uvarslede hændelser er brand, jordskred og sammenstyrtninger i naturen. Markante vejrphenomener, f.eks. orkaner, optræder med kort varsel, mens f.eks. isvintre, fødevaremangel (pga. misvækst) eller epidemier normalt vil forekomme med et noget længere varsel.

Uvarslede *menneskeskabte* hændelser kan være ubevidste såsom trafikulykker, drukneulykker og brande; miljøkatastrofer forekommer med kort varsel, mens kriser udvikler sig over lidt længere tid.

Menneskeskabte kriser kan også være bevidste og indtræffe uden varsel som f.eks. terrorhandlinger, påsatte brande og IT-angreb, som indtræffer uden varsel, mens et overraskelsesangreb vil finde sted med kort varsel. Flygtningestrømme og egentlig krig vil have et længere varsel.

Endelig er der de hændelser, som har *teknologiske* årsager. Uden varsel oplever vi f.eks. strømsvigt, brande og eksplosioner (gas), mens man med kort varsel kan forestille sig udslip fra atomkraftværker og nedstyrtning af satellitter.

Beredskabet over for de hændelser, som vi skal være forberedt på at kunne imødegå, som er af vidt forskellig karakter og størrelse, som har vidt forskellige

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

årsager, og som kan forekomme på alle samfundsområder er ikke begrænset til det noget snævre begreb redningsberedskab, men kan overordnet inddeles i følgende områder:

- *Redningstjeneste* (politi, redningsberedskab, ambulancetjeneste, SAR...)
- Infrastruktur (veje, lufthavne, jernbaner, energi, tele, IT...)
- Sundhed (sygehuse, primær sundhedstjeneste, lægemidler)
- Økonomi (forsyning, betalingsformidling...)
- Andre (social, undervisning, kultur, kirke...)
- Krisestyring, samarbejde, information

Redningstjenestens hovedaktører i Danmark er alarmeringsfunktionen (112), politiet, redningsberedskabet, brand- og redningstjenesten (BOR) i lufthavne, ambulancetjenesten, sygehusberedskabet (og anden præhospital indsats), Search & Rescue (SAR) og havmiljøberedskabet.

Redningstjenesten tager sig af de umiddelbare konsekvenser af indtrufne hændelser, mens de relevante sektorer tager sig af retablering og genopbygning af skadede eller ødelagte funktioner.

Man kan spørge, om redningsberedskabet til enhver tid skal kunne klare enhver situation, stor eller lille og uanset om den indtræffer varslet eller uvarslet. Selv om nogle måske ville sige "naturligvis", er svaret, at det ville være ressourcemæssigt uoverkommeligt.

Over for de normalt forekommende uheldssituationer har vi et stående dagligt beredskab, som bygger på en generel planlægning for, hvordan vi skal forholde os, mens indsatsen over for de varslede hændelser af større omfang, ud fra en konkret planlægning i den enkelte situation, varetages af et – i normalsituationen "hvilende" - beredskab, som kan tilføres materiel og personel m.v. afhængig af behovet.

Beredskabet i udvikling

Det er ikke den konventionelle krig, nutidens samfund først og fremmest må være forberedt på. Trusselsbilledet er blevet mere nuanceret, og vi må løbende forholde os til, at det forandrer sig.

Det ændrede trusselsbillede og samfundets generelt øgede sårbarhed, herunder hændelsernes uforudsigelige karakter, gør, at beredskabets orientering mod trusler må ændres i retning af at fokusere på kapaciteter, det vil sige bredt anvendelige ressourcer, som kan tilrettes og kombineres i forskellige typer af situationer. Trusselorienteringen erstattes – eller suppleres – af en kapacitetsorientering.

Det tog politikerne allerede konsekvensen af med vedtagelsen af beredskabsloven i begyndelsen af 1990'erne, som var første skridt i, hvad man med et nutidigt udtryk kan kalde en "beredskabsreform". Den omfatter bl.a. de initiativer, som er taget navnlig på redningsberedskabets og det civile beredskabs område i nyere tid, herunder i lyset af terrorhandlingerne mod World Trade Center sidste år.

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

Beredskabsloven af 1992

Sammenlægningen pr. 1. januar 1993 af civilforsvaret og brandvæsenet til et enstrengt og integreret redningsberedskab skete på baggrund af Warszawa-pagtens opløsning og den kolde krigs ophør. Som følge heraf vurderede Forsvarsministeriet, at den veldefinerede militære trussel mod Vesteuropa, som var kendt indtil slutningen af 1980'erne, var faldet bort. Et massivt og omfattende overraskelsesangreb mod vesteuropæisk område blev ikke længere vurderet som realistisk.

På den baggrund fandt politikerne bl.a., at der kunne opnås en forenkling, bedre koordinering og ressourceudnyttelse, hvis brandvæsenets og civilforsvarets beredskab blev ændret således, at de opgaver, der skal løses i fredstid, blev retningsgivende for katastrofeberedskabets organisation, størrelse og funktion. De krigsmæssige opgaver skulle således være en naturlig overbygning på beredskabets fredsmæssige opgaver.

Samtidig integreredes planlægningen af redningsberedskabet og det civile beredskab på kommunalt niveau.

Politisk aftale 1998-2001/2002

Med den politiske aftale om beredskabet 1998-2001, som i 2000 blev forlænget til udgangen af 2002, fulgte yderligere en justering af beredskabet på baggrund af, at sondringen mellem fred, krise og krig som planlægningsgrundlag for redningsberedskabet blev afløst af en sondring mellem uvarslede og varslede hændelser.

Som led i aftalen gennemførtes en analyse af det civile beredskab med henblik på at vurdere mulighederne for at tilpasse det civile beredskab til den sikkerhedspolitiske situation.

Analyse af redningsberedskabet 2002

Begivenhederne den 11. september 2001 betød, at kommissoriet for den analyse af redningsberedskabet, som skulle udarbejdes med henblik på indgåelse af en ny politisk aftale om redningsberedskabet efter 2002, bl.a. fik følgende ordlyd: "Analysen skal belyse og vurdere, om indretningen af redningsberedskabet efter 2002 bør ændres bl.a. i lyset af terrorangrebet den 11. september 2001 i USA".

Analysen af redningsberedskabet, hvori også indgik analysen af det civile beredskab, blev færdiggjort i maj 2002.

Politisk aftale 2003-2006

Den 21. juni i år blev der, på baggrund af analysen, med opbakning fra samtlige politiske partier i Folketinget indgået en aftale om beredskabet efter 2002.

Med denne aftale foretages en yderligere forskydning fra det krigsmæssige beredskab til fredstidsopgaver, herunder beredskabet ved større hændelser, der bl.a. set i lyset af begivenhederne den 11. september 2001, bør prioriteres yderligere.

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

1. På det statslige redningsberedskabs område skal der indkaldes flere 6-måneders værnepligtige, og uddannelsen skal justeres inden for bl.a. indsats ved anvendelse af nukleare, biologiske og kemiske midler, redningstjeneste og kommunikationstjeneste med henblik på i øget omfang at tilpasse uddannelsen til det reviderede trusselsbillede.
2. Den statslige og kommunale evne til at yde international katastrofebistand skal styrkes.
3. Pligten til at opretholde et udvidet krigsmæssigt redningsberedskab i 40 kommuner ophæves.
4. Frivilligelementet i redningsberedskabet skal styrkes markant gennem meningsfyldte og relevante opgaver og gennem oprettelse af en central, permanent personelreserve af frivillige, som kan udgøre en reel, operativ del af beredskabet lokalt, regionalt og centralt.

Den tværgående koordination og det civile beredskab skal ifølge den politiske aftale styrkes. Der bør således fremover anvendes et ensartet planlægningsgrundlag overalt inden for den civile sektor, hvor der ikke længere sondres mellem fredstid og krigstid. Som konsekvens heraf vil beredskabsplanlægning m.v. omfatte alle ulykker og katastrofer, herunder krigshandlinger. Der skal etableres bredt sammensatte stabe i hver region med chefen for politiregionen som leder til at varetage de koordinerende opgaver i forbindelse med større ulykker og katastrofer.

Endvidere skal der gennemføres en national sårbarhedsudredning med et bredt tværsektorielt sigte. I den forbindelse bør det fastlægges, hvorledes der kan ske en fortsat styrkelse af den tværgående koordination i beredskabet. Udredningen kommer bl.a. til at omfatte informationsteknologi, vandforsyning, energiforsyning og infrastruktur. Det forudsættes, at en række ministerier og andre myndigheder medvirker i udredningsarbejdet.

Den politiske aftale tager højde for yderligere justeringer i beredskabet, idet en planlagt midtvejsevaluering af arbejdet med at gennemføre dele af aftalen (ultimo 2004) giver mulighed for at inddrage anbefalingerne fra sårbarhedsudredningen.

Ændring af beredskabsloven

I efteråret 2002 har Indenrigs- og Sundhedsministeriet sendt et forslag til ændring af beredskabsloven, som implementerer den politiske aftale om beredskabet efter 2002, i høring. En af de væsentligste ændringer vedrører ophævelse af den nugældende beredskabslovs § 2 om det civile beredskabs opgaver efter indførelsen af begrebet "den civile sektors beredskab".

Beredskabsplanlægningen baseres fortsat på det generelle princip, at den myndighed, der varetager den daglige funktion, også varetager funktionen i de ulykkes- og katastrofesituationer, hvor dagligdagens rutiner og ressourcer ikke er tilstrækkelige.

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

Der skabes en beredskabskontinuitet fra dagligdagens funktioner over større ulykker til katastrofer, herunder krigshandlinger, ved allerede i den daglige administration at tage de fornødne beredskabsmæssige hensyn, så flest mulige beredskabsforberedelser kan gennemføres på en samfundsøkonomisk hensigtsmæssig måde.

De enkelte ministre varetager beredskabsplanlægningen hver inden for deres ministerområde.

Kommunalbestyrelser og amtsråd skal udarbejde en samlet plan for beredskabet. Som inspiration hertil har Beredskabsstyrelsen i 2002 udsendt "Vejledning i planlægning af kommunernes og amternes beredskab", som indeholder en generel beskrivelse af grundlæggende planlægningsprincipper og planlægningens gennemførelse samt en beskrivelse af nogle væsentlige funktionsområder inden for den kommunale og amtskommunale sektor.

Konkrete initiativer efter terrorangrebene den 11. september 2001

Som noget af det første etablerede de centrale myndigheder på beredskabsområdet en kriseberedskabsgruppe, som fik følgende opgave:

- At rådgive og anbefale omkring beredskabsmæssige forhold i forbindelse med krig og terroraktioner m.v.
- At fremsætte konsoliderede forslag til samvirke - herunder planlægning - mellem de enkelte styrelser og myndigheder, bl.a. med henblik på udnyttelse af ressourcer inden for totalforsvaret
- At udarbejde redegørelser og anbefalinger vedrørende gældende bestemmelsekomplekser, planer m.v., med henblik på bl.a. at fremme videndeling mellem de relevante myndigheder.

Kriseberedskabsgruppen blev sammensat på afdelings- og kontorchefniveau med Statsministeriet som formand og med deltagelse af Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen, Forsvarets Efterretningstjeneste, Justitsministeriet, Politiets Efterretningstjeneste, Ordenspolitiet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt Beredskabsstyrelsen.

For det andet bevilgede Folketingets Finansudvalg i løbet af efteråret 2001 knap 50 mio. kr. til forbedringer af såvel det kommunale som det statslige redningsberedskab.

Det drejede sig bl.a. om etablering af et forbedret kommunikationsberedskab i form af et mobilt ledelses- og kommunikationscenter til brug ved store og komplekse indsatser, styrkelse af beredskabet til sikring og afstivning af beskadigede bygninger, forbedrede muligheder for indsats ved slukning af voldsomme brande i brandfarlige væsker, styrket kapacitet til eftersøgning af indespærrede personer, styrkelse af det kemiske beredskab med beskyttelsesdragter m.v., modernisering og opgradering af det nukleare måleberedskab, øvelsesaktiviteter med udgangspunkt i

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

store og komplekse indsatsituationer samt indsamling og bearbejdning af viden fra større ulykker og katastrofer.

Næsten halvdelen af bevillingen vedrørte styrkelse af det kommunale redningsberedskab, dels med materiel, dels med samarbejdsøvelser i hver politiregion, efteruddannelse af holdledere, etablering af en database over redningsberedskabets samlede materielressourcer, styrkelse af kemikalieberedskabsvagten samt etablering af en tværkommunal ressourcepulje, der kan indsættes hvor som helst i landet.

Alt sammen vigtige initiativer, der skal sikre, at Danmark er så godt forberedt som overhovedet muligt på at håndtere en uvarslet eller varslet hændelse, som indebærer overhængende fare for tab af et stort antal menneskeliv eller store værdier, uanset om der er tale om en bevidst fremprovokeret hændelse eller ej.

Her ud over er der afsat til at indsamle og bearbejde viden om udvalgte redningsopgaver ved terrorhandlinger nogle år tilbage, til udviklingsarbejde, f.eks. inden for stabsledelse, til forskning i reaktionsmønstre og risikokommunikation m.v., herunder byggeteknisk vurdering af danske højhuses evne til at modstå kollaps, samt til gennemførelse af øvelser med udgangspunkt i store og komplekse indsatsituationer og med deltagelse af alle komponenter i beredskabet.

Særligt vedrørende det biologiske beredskab blev der taget initiativ til vurdering af mulighederne for adgang til klasse 4-laboratorium, anskaffelse af apparatur med henblik på nødvendige analysemuligheder, etablering af et særligt videncenter på Statens Serum Institut samt styrkelse af epidemikommissioner og oprettelse af et centralt, koordinerende epidemiråd.

Beredskabsområdet inden for EU

Gennem de seneste år har beredskabsområdet i EU været under betydelig udvikling. Som direkte følge af terrorangrebene i USA den 11. september 2001 har EU-samarbejdet inden for civilbeskyttelse været et særligt prioritetsområde.

Den 23. oktober 2001 vedtog EU-Ministerrådet etableringen af en fællesskabsordning til fremme af et styrket samarbejde om indsatser på civilbeskyttelsesområdet. Formålet med ordningen er at belyse, hvilken assistance de deltagende lande kan stille til rådighed i tilfælde af katastrofer eller større ulykker, der kræver øjeblikkelig indgriben. Målet er at beskytte personer, miljøet og ejendom i tilfælde af naturkatastrofer, teknologiske ulykker, strålingsfare og miljøulykker, herunder utilsigtet havforurening, der måtte forekomme både i og uden for EU.

Ordningen trådte i kraft den 1. januar 2002 og er en udbygning dels af en resolution fra juli 1991 om gensidig bistand i tilfælde af katastrofer, dels af samarbejdet inden for rammerne af EF-handlingsprogrammet (2000-2004) vedrørende civilbeskyttelse.

Der er opbygget et døgnbemandet monitorerings- og informationscenter (MIC) i Bruxelles, hvortil anmodninger om EU-katastrofebistand sendes og behandles, og medlemsstaterne har i foråret 2002 indmeldt materiel- og personelressourcer til Kommissionen, som kan indgå i ordningen. Fra dansk side er indmeldt 10

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

beredskabsfaglige eksperter fra redningsberedskabet, som kan sendes til udlandet med meget kort varsel. Hovedparten af EØS-landene og kandidatlandene forventes at indgå i ordningen fra 2003.

Materielressourcerne er tilsvarende indmeldt til løsning af civilbeskyttelsesopgaver i rammen af den civile krisestyring, som forventes operativ i 2003.

Tendensen har været et styrket samarbejde både på fællesskabsniveau og det mellemstatslige niveau. En række resolutioner har styrket forskellige aspekter af civilbeskyttelsessamarbejdet for at forbedre beskyttelsesniveauet for den europæiske borger.

Et omfattende fællesprogram mellem Rådet og Kommissionen om kemiske, biologiske, radiologiske og nukleare terrortrusler (CBRN) er under forhandling. En lang række relevante rådsarbejdsgrupper og komitéer bidrager til programmet, som forventes at blive indarbejdet i bilaget til konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i København den 12.-13. december 2002. Fællesskabsniveauet i EU-samarbejdet om civilbeskyttelse indebærer, at civilbeskyttelse er et nationalt anliggende, under stærk hensyn til nærhedsprincippet.

Beredskabsstyrelsen er det nationale kontaktpunkt inden for EU-samarbejdet vedrørende civilbeskyttelse, hvortil eventuelle anmodninger om bistand sendes. På et tvær-ministerielt møde den 12. december 2001 blev det på denne baggrund endvidere foreslået, at Beredskabsstyrelsen er det nationale kontaktpunkt i EU-samarbejdet vedrørende atomart, biologisk og kemisk beredskab. Henvendelser fra andre medlemslande, EØS-lande og kandidatlandene kan i tilfælde af behov for faglig rådgivning eller assistance kontakte Beredskabsstyrelsens vagtordning. Eventuel bistand vil ske via eksisterende samarbejdsaftaler eller ud fra en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde.

Bistand til udlandet bygger fortsat på frivillighed, hvorfor beslutningsstrukturen er uændret i Danmark. Således udføres bistanden til udlandet (EU eller tredielande) i overensstemmelse med dansk udenrigspolitik og i et tæt samarbejde med Udenrigsministeriets humanitære kontor.

Danmark vil i fremtiden have mulighed for at trække på en overnational beredskabsstruktur fra medlemmerne af EU. Det kan dreje sig om eksperter, som Danmark f.eks. benyttede sig af i forbindelse med olieforureningen ved Møn i marts 2001, eller der kunne være tale om indsatshold i forbindelse med naturkatastrofer, teknologiske ulykker, strålingsfarer og miljøulykker, herunder utilsigtet havforurening.

For at afprøve beslutningsstrukturen og CBRN-beredskabet på fællesskabsplan afholder Danmark i oktober og november måned 2002 en workshop i to trin; først i form af et nationalt procedurespil i fem af EU's medlemslande og dernæst en workshop i Danmark. Beredskabsstyrelsen har i den forbindelse vundet et EU-udbud om gennemførelse af aktiviteten der er finansieret over fællesskabsordningen.

I processen med at gøre den civile krisestyring operativ i 2003 afholdt Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Beredskabsstyrelsen den 7.-8. oktober 2002

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

et seminar om civilbeskyttelse i rammen af den civile krisestyring med fokus på de operative og praktiske koordinations- og beslutningsstrukturer.

Det civile beredskab i NATO

I NATO varetages den civile beredskabsplanlægning af den overordnede civile beredskabskomité – SCEPC (Senior Civil Emergency Planning Committee). Den danske repræsentation i komitéen varetages af Beredskabsstyrelsen og den danske repræsentation ved NATO (DANATO). I NATO-sammenhæng omfatter begrebet "Civil Emergency Planning (CEP)" hvad vi i Danmark henfører til både det civile beredskab og redningsberedskabet.

Under SCEPC er der nedsat 8 planlægningskomitéer, der varetager den mere detaljerede fagspecifikke planlægning inden for de respektive områder på grundlag af SCEPC's direktiver herom. I planlægningskomitéerne indgår danske repræsentanter for de ministerier og styrelser, der er ansvarlige for den nationale planlægning på de pågældende områder.

I NATO-regi drøftes bl.a. tilrettelæggelsen af krisestyringsprocedurer, herunder opfølgning af Rådets retningslinier for NATO's medvirken ved fredsmæssig katastrofebistand og humanitær indsats på internationalt plan, et civilt-militært samarbejde, herunder civil støtte til militære operationer, en udvidelse af samarbejdet med lande uden for NATO inden for rammerne af Partnerskab for Fred (PfP) og etablering af informations- og koordineringskanaler.

Med henblik på at koordinere medlemslandenes (herunder partnerlandenes) medvirken ved fredsmæssig katastrofebistand og humanitær indsats er der ved NATO-hovedkvarteret etableret en permanent enhed - Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC). Dette koordinationscenter har bidraget til koordination af nødhjælpsbistand m.v., som er tilvejebragt af NATO-lande og partnerlande i forbindelse med større naturkatastrofer m.v. i Europa, f.eks. jordskælvskatastrofen for et par år siden i Tyrkiet og Grækenland.

På baggrund af terrorkatastrofen i USA den 11. september 2001 er der udarbejdet en "CEP Action Plan for the improvement of civil preparedness against possible attacks against the civilian population with chemical, biological and radiological agents". Planen, som opdateres jævnligt, indeholder en række tiltag, som skal iværksættes i SCEPC-regi med henblik på at styrke samarbejdet mellem medlemslandene og partnerlandene inden for følgende 4 områder: Samarbejde mellem civile og militære myndigheder, koordination af tilvejebringelsen af civile transportmidler, tilvejebringelse af en oversigt over nationale ressourcer, som kan stilles til rådighed for andre NATO-lande (eller partnerlande), medicinsk behandling af tilskadekomne.

Ved deltagelse i NATO-samarbejdet på det civile beredskabsområde bliver relevante danske myndigheder inddraget i den civile beredskabsplanlægning m.v. i NATO, herunder samarbejdet med partnerlandene, samt tilbydes deltagelse i øvelser, seminarer og lign.

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 •

Yderligere oplysninger om det civile beredskab, redningsberedskabet og samarbejdet i EU kan findes på Beredskabsstyrelsens hjemmeside: www.brs.dk

Politiet i det nationale beredskab

Af politiinspektør Niels Mogensen, Rigspolitechefens afd. A, Ordenspolitiafdelingen.

Indledning

"Hvad skal vi overhovedet med totalforsvar", vil nogen sige. Er det ikke et forældet kold krigs begreb, der har overlevet sig selv efter murens fald og et trusselsbillede der i dag kalkulerer med mindst 10 års varslings tid til en "rigtig" krig. Sådanne udtalelser må ganske enkelt bero på enten på begrænset viden om emnet, eller på en filosofi om, at paraplyen godt kan smides væk nu, da der ikke er udsigt til regn lige med det samme.

Det er politiets generelle opfattelse, at Totalforsvaret er et vel konsolideret og godt samarbejde mellem civile og militære myndigheder, der på trods af at hovedformålet er at forebygge krig, langt hen ad vejen er tilpasset situationen, så totalforsvarsarbejdet også har kunnet anvendes i fredsmæssige sammenhænge. Men udviklingen efter Warszawa-pagtens opløsning, den kolde krigs ophør, og senest den 11. september 2001, stiller krav om et nationalt beredskab, der kan håndtere hele spekteret fra dagligdagens små ulykker til store ulykker, katastrofer, terrorhændelser, krise og krig.

Et nationalt beredskab skal kunne tilpasses det aktuelle trusselsbillede, nationalt og internationalt og samfundets generelt øgede sårbarhed. Et beredskab som i højere grad fokuserer på kapaciteter, og som kan tilpasses og kombineres i forskellige situationer.

Politiet i totalforsvaret

Organisation og opgaver

Politiets opgaver er beskrevet i retsplejelovens § 108, hvorefter politiet skal opretholde sikkerhed, fred og orden, påse overholdelsen af love og vedtægter samt foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af disse.

Danmark er i dag inddelt i 54 politikredse, men den af Folketinget nedsatte Politikkommission har foreslået en halvering af landets politikredse. Hver politikreds ledes af en politimester – i Københavns politikreds dog af politidirektøren. Politimestrene og Politidirektøren har det selvstændige ansvar for ledelse og udførelsen af politiarbejdet i politikredsen.

Rigspolitechefen fører tilsyn med politimestrenes almindelige tilrettelæggelse af politiets arbejde, ligesom en række Politiafdelinger, som ikke kan henføres til en bestemt politikreds, herunder Politiskolen, Kriminalteknisk Afdeling og Politiets efterretningstjeneste, er underlagt Rigspolitechefen.

Politiet i det nationale beredskab •

Politiets folkeretlige stilling under krise og krig fremgår af en regeringsbeslutning fra efteråret 1953, hvoraf fremgår at der ikke gives politiet nogen forholdsordre for krise og krig, men at politiet skal forrette tjeneste, indtil Justitsministeren træffer anden bestemmelse.

I tilfælde af at regeringen træffer beslutning om, at landet befinder sig i en situation svarende til krise eller krig, kan Justitsministeren bestemme, at Rigspolitichefen igennem regionspolitilederne overtager ledelsen af politiets arbejde med opretholdelse af sikkerhed, ro og orden. Hvis en regionsleder er afskåret fra at indhente forholdsordre fra Rigspolitichefen, overtager regionspolitilederen ledelsen af politiets arbejde med opretholdelse af sikkerhed, fred og orden i sin egen region.

Politiets arbejde med opretholdelse af ro og orden og forhindring af forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed vil kræve en større politiindsats og brug af flere personaleressourcer end under "normale" fredsforhold. Dette vil betyde en nedprioritering af visse opgaver, som politiet normalt ville rykke ud til.

Politiet forventes også i en krise og krigssituation at have den koordinerende ledelse i forbindelse med indsats af normal karakter.

En række samfundsvigtige institutioner og virksomheder (nøglepunkter) må overvåges eller bevogtes efter gældende plansæt.

Politiet forventes således at kunne yde bistand, til de øvrige beredskabsmyndigheder. Det fremgår af beredskabsloven, at politimesteren blandt andet varetager følgende opgaver i forbindelse med redningsberedskabet:

- Evakuering
- Varsling af civilbefolkningen
- Afspærring og bevogtning i forbindelse med redningsberedskabets opgaver
- Tilsyn med mørkelægning

Det påhviler politiet at yde støtte til det militære forsvar inden for blandt andet:

- Bistand ved mobilisering
- Bekæmpelse af såkaldt "5- kolonne-virksomhed" jf. Kgl. Anordning af 6. marts 1952 om forholdsordre for det militære forsvar
- Bekæmpelse af sabotagevirksomhed

Politiets normale beredskab bygger på en fredstidsbaseret struktur, som tilpasses udviklingen i trusselsbilledet. Da politiet i det daglige opretholder et generelt højt beredskab, kan politiet uden særlige forberedelser hurtigt omstille sig til ekstraordinære forhold, som den aktuelle situation måtte kræve. Den ordinære politistyrke kan ikke forøges ved indkaldelse af reservepolitistyrker, og der uddannes ikke reservepoliti med henblik på krise eller krigs situationer. Politiet vil ikke kunne forvente assistance til løsning af politiopgaver fra forsvarets ordinære styrker.

Politiet i det nationale beredskab •

Hjemmeværnets politikompagnier

For at kunne yde assistance til løsning af politiopgaver under krise og krig er der i Hjemmeværnet oprette særlige politistøtteenheder, Hjemmeværnets politikompagnier A. Når Hjemmeværnet aktiveres, deltager de aktiverede styrker i løsningen af de opgaver, der påhviler værnene. Aktiverede dele af Hjemmeværnets politikompagnier A har som primær opgaver at yde hjælp til politiet.

Hjemmeværnets A-enheder kan assistere politiet med blandt andet:

- Løsning af bevogtningsopgaver, der påhviler politiet.
- Afspærring af katastroferamte områder, hvor politiaktioner finder sted.
- Yde dækning og assistance til politiet under disses løsning af politiopgaver, hvor væbnet modstand kan befrygtes.
- Assistance ved trafikregulering i forbindelse med afspærringer eller af hensyn til sikring af militære transportere m.v., evakuering af civilbefolkningen og regulering af flygtningestrømme.
- Assistere politiet i forbindelse med havneobservationstjeneste.

Det tilstræbes at funktionerne som kompagnichefer, næstkommanderende og delingsførere bestrides af politifolk, hvis ansættelse godkendes af rigspolitichefen. A-kompagnierne består i øvrigt af civile borgere.

Beredskabsplanlægning

Totalforsvarets beredskabsplan, som politiet indgår i, er et af de centrale elementer i totalforsvarsplanlægningen. Planen er udarbejdet til anvendelse under forhøjet beredskab og under krigstilstand. Totalforsvarets Beredskabsplan udgør grundlaget for koordination og samordning ved forhøjelse af beredskabet hos de enkelte myndigheder.

Politiets beredskabsplaner indeholder både planlægningsgrundlag for spændingsperioder- og krig og beredskabsplaner for hændelser i fredstid. Politiets planer beskriver en række situationsbestemte, fleksible og kombinerbare tiltag med henblik på at opretholde sikkerhed, fred og orden samt efterforske forbrydelser. Politiets beredskabsplaner er således ikke udformet med faste beredskabsniveauer, som er umiddelbart sammenlignelige med de øvrige totalforsvarsplaner.

Politiets efterretningstjeneste

Politiets Efterretningstjeneste har blandt sine opgaver kontraspionage, kontraterrorisme, kontraekstremisme, bekæmpelse af visse former for organiseret kriminalitet samt hindre spredning af masseødelæggelsesvåben. Særligt vedrørende kontraterrorisme og kontraekstremisme består opgaven i løbende at følge de miljøer, der kan give grobund for terrorisme og ekstremisme.

Politiets Efterretningstjeneste varetager som national sikkerhedsmyndighed desuden en række opgaver, der generelt sigter på forebyggende sikkerhed.

Politiet i det nationale beredskab •

Politiets Efterretningstjeneste repræsenterer sammen med Forsvarets Efterretningstjeneste Danmark i NATOs sikkerhedskomiteé.

Det nationale beredskab i fremtiden

Begivenhederne den 11. september 2001, hvor USA blev udsat for et voldsomt terrorangreb har ikke mindst givet anledning til vurderinger og overvejelser om samfundets evne og mulighed for at forebygge, hindre og håndtere lignende situationer her i landet. Hertil kommer en række begivenheder dels her i landet, dels i Europa og Nordamerika i form af ulykker, katastrofer, omfattende optøjer, uroligheder og forskellige former for terroranslag som i langt højere grad end tidligere har sat fokus på det samlede beredskabs effektivitet og evne til at håndtere dette brede spektrum af trusler.

Overvejelserne har blandt andet resulteret i en erkendelse af, at der må arbejdes med et bredere og langt mere kompleks planlægningsgrundlag, hvor der i højere grad fokuseres på en kombination af sårbarhed, samfundsmæssig betydning, sandsynlighed og egentlige konkrete trusler.

Det har samtidig understreget nødvendigheden af samvirke, koordination, fleksibilitet, sammenhæng og parathed i et samlet beredskab, der typisk er sammenstykket af forskellige myndigheder, funktioner og komponenter, der som udgangspunkt ikke har samme formål og opgaver, men som ikke desto mindre forventes at kunne levere en sammenhængende koordineret indsats.

Der kan være god grund til at overveje, om de mange kræfter der bruges i den forbindelse også kan sikre den nødvendige smidighed og koordination både lodret, vandret og på tværs af de enkelte myndigheders beslutnings- og kompetenceniveauer.

I yderste konsekvens kan en krisestyring omfatte et sted mellem 50 og 100 forskellige komponenter og funktioner, hvoraf politiet kun udgør en mindre del. Ikke desto mindre forventes politiet at påtage sig den egentlige koordinerende funktion i forhold til den operative løsning af opgaven.

Nøglefunktionerne i det nationale beredskab omfatter Politiet, Forsvaret, Det statslige og kommunale redningsberedskab (BRS og kommunerne), Hospitals- og ambulancevæsenet (Amterne), "Det civile samfunds beredskab", der blandt andet består af Tele- og kommunikationsområdet, Energi- og forsyningsområdet.

Denne opdeling har baggrund i princippet om "sektoransvar", hvor det enkelte ministerium er ansvarlig for beredskabet inden for eget ressort.

Behovet for et fælles planlægningsgrundlag

Hidtil har det været kendetegnende, at myndighederne alene har haft totalforsvarskonceptet som fælles plangrundlag for et beredskabssystem. Et totalforsvars koncept med fokus på , - et system og en struktur der fra starten var udtænkt og opbygget for at imødegå og afbøde en udefra kommende militær trussel og aggression - sagt med andre ord: Krig.

Politiet i det nationale beredskab •

Desuden er der inden for Politiet, Forsvaret og Beredskabsstyrelsen tale om beredskabssystemer og plankomplekser der som udgangspunkt alene tilgodeser egne specifikke ansvarsområder og hovedopgaver. Det samme gælder inden for andre myndigheds- og ansvarsområder i den udstrækning, der overhovedet findes egentlige beredskabsplaner og systemer.

For politiets vedkommende anvendes et ensartet planlægningsgrundlag, der sammen med nyttiggørelsen af det strategiske, operative og taktiske niveau anses som velegnet, relevant og funktionelt.

Det skønnes også at være anvendeligt som et samlende koordineringssystem uanset om det drejer sig om omfattende politi- og sikkerhedsopgaver eller terroranslag og andre former for ulykkes- katastrofesituationer, hvor årsagerne kan være forskellige, men hvor følgevirkningerne og skadesbilledet principielt er ens.

Hvad er der så gjort for at nå målet om et nationalt beredskab

Forsvaret, Beredskabsstyrelsen og politiet har med udgangspunkt i totalforsvarssamarbejdet nedsat en arbejdsgruppe der har til formål at udarbejde en overordnet national beredskabsplan, herunder en fastlæggelse af fælles nationale beredskabs- og trusselsniveauer med udgangspunkt i det aktuelle trusselsbillede. Det er hensigten at den overordnede nationale beredskabsplan skal være klar til brug forud for afholdelsen af den nationale krisestyringsøvelse, der er planlagt til afholdelse i november 2003.

Hvorfor skal vi have et nationalt beredskab:

**Fordi historien er fuld af krige, ulykker
og katastrofer, som alle vidste *ikke* ville komme.**

Civilregionen - både noget og ingenting

Af regionsamtmand Torben Sørensen

Totalforsvaret består af fire elementer. Forsvaret, politiet og redningsberedskabet har hver deres veldefinerede opgaver, hver deres personel i karakteristiske uniformer og i det hele taget en klar profil.

Det fjerde element i totalforsvaret, *det civile beredskab*, savner alt dette. Inden for det civile beredskab løses der ikke opgaver "til hverdag", i hvert fald ikke på en måde, der er synlig for det øvrige samfund. Der er ikke et eller flere uniformerede korps, og der er ingen samlet fremtræden over for omverdenen.

Hver for sig er de forskellige komponenter, som det civile beredskab består af, for så vidt kendte nok, men i offentligheden findes der kun i meget ringe omfang nogen bevidsthed om det civile beredskab.

Dette er ikke unaturligt set i lyset af, at det civile beredskab ikke udgør nogen samlet organisation. Det er derimod ofte beskrevet som *en planlægningsidé*.

Sikring af rent vand, mad, varme, elektricitet, telekommunikation, transport, lægebehandling og sygepleje er de grundlæggende elementer i det civile beredskab, men også opretholdelse af sociale ydelser, undervisning, børnepasning, administration m.v. indgår.

Kort sagt er målet for det civile beredskab at sikre en så almindelig hverdag som muligt, når forholdene ikke længere er normale, og ressourcerne bliver begrænsede. Det er væsentligt for befolkningens overlevelse, og det kan være afgørende for forsvarets, politiets og redningsberedskabets funktionsduelighed i tilfælde af f.eks. krigshandlinger.

På nationalt plan skal de enkelte ministerier hver inden for deres område planlægge og træffe foranstaltninger til udførelse af opgaver inden for det civile beredskab, og ministerierne skal fastsætte retningslinjer for den kommunale beredskabsplanlægning. Den kommunale planlægning omfatter såvel redningsberedskab som civilt beredskab.

På nationalt og lokalt plan er det således velkendte myndigheder med en almen kompetence, der har opgaven, og ministrene har så ydermere beføjelse til at pålægge offentlige og private virksomheder opgaver i forbindelse med det civile beredskab, f.eks. således at der gives pålæg om opretholdelse af brændstoftagere af en vis størrelse.

Kort sagt er de ansvarlige for selve udførelsen af det civile beredskab de myndigheder og virksomheder, som også under normale omstændigheder har ansvaret for at løse opgaven eller stille den pågældende service til rådighed.

Kendetegnende for den beredskabsplanlægning, der udføres af disse myndigheder og offentlige og private virksomheder, er derfor, at den sker ud fra

Civilregionen - både noget og ingenting •

deres almindelige daglige virke. Planlægningen for krigstid og andre særlige forhold indgår således som en del af den almindelige planlægning.

Lidt uden for dette mønster falder *Civilregionen*, der er en særlig til formålet oprettet myndighed, som på regionalt plan forestår koordineringen af det civile beredskab. Regionernes geografiske udstrækning svarer til politiets og redningsberedskabets regioner, dvs. at de hver omfatter 1-3 amter.

Civilregionen er en stabsorganisation, der i fredstid er en ganske lille enhed, hvor normalt kun en eller to beredskabskonsulenter i hver af de syv regioner på fuld tid er beskæftiget med beredskabsopgaver. Beredskabskonsulenterne er normalt pensionerede officerer.

Som leder af civilregionerne er udpeget seks statsamtmand og Københavns Overpræsident. Disse betegnes regionsamtmand.

I fredstid er det civilregionens opgave at koordinere planlægningen af det civile beredskab i regionen, og civilregionen skal i dette arbejde i fornødent omfang inddrage andre myndigheder og virksomheder i denne planlægning. Det betyder i praksis, at beredskabskonsulenterne bistår kommuner, amter, forsyningsvirksomheder m.fl. i forbindelse med udarbejdelsen af beredskabsplaner, ligesom man indsamler og bearbejder disse.

Derudover skal civilregionen udarbejde en plan for aktivering og etablering af civilregionen under krise eller krig samt udarbejde planer for kommunikations- og informationsvirksomhed på det regionale niveau.

I tilfælde af krig etableres civilregionen fuldt ud. Den består da af regionsamtmanden med en mindre stab anført af beredskabskonsulenten, herunder et sekretariat med signal- og kommunikationsmidler, og en regional informationstjeneste. Derudover består civilregionen af et antal statsligt, kommunalt og privat ansatte personer, der repræsenterer alle de forskellige dele af det civile beredskab, og som skal fungere som rådgivere for regionsamtmanden.

Under en krise kan civilregionen udbygges gradvis

Hovedopgaven under krise eller krig er at prioritere og koordinere anvendelsen af regionens civile ressourcer. Civilregionen skal endvidere indsamle og formidle information om situationen inden for det civile beredskab i regionen. Endelig skal civilregionen indgå i totalforsvarssamarbejdet med de øvrige regionale totalforsvarsmyndigheder fra forsvaret, politiet og redningsberedskabet.

I afskæringssituationer under krise eller krig, hvor forelæggelse for centrale myndigheder ikke kan ske eller ikke kan nås, har regionsamtmanden visse beføjelser til på regeringens vegne at træffe afgørelse i tilfælde af uenighed mellem statslige forvaltningsorganer om udøvelsen af delegerede beføjelser. Under tilsvarende omstændigheder kan regionsamtmanden beslutte, at en amtskommunes eller en kommunes ressourcer inden for det civile beredskab skal stilles til rådighed i et andet amt eller en anden kommune.

Civilregionen - både noget og ingenting •

Regionsamtmanden og chefen for militærregionen, chefen for beredskabsregionen og chefen for politiregionen udgør *regionsledelsen* (den regionale totalforsvarsledelse). Regionsamtmanden er formand.

Regionsledelsen udgør i såvel krig som fred det centrale organ for koordinering på regionalt plan mellem totalforsvarets forskellige elementer, og der skal i videst mulig udstrækning ske samråd om spørgsmål, som berører to eller flere af totalforsvarets myndighedsområder, men regionsledelsen udgør ikke i sig selv en kollektiv ledelse. Den enkelte regionschef har inden for sit eget område kompetence til at træffe de beslutninger og iværksætte de foranstaltninger, som situationen nødvendiggør.

I en afskæringssituation kan regionsamtmanden i tilfælde af uenighed i regionsledelsen træffe beslutning om prioriterings- og koordineringsspørgsmål, der har betydning for totalforsvaret.

Som det er fremgået af det foranstående, har civilregionen to væsentlige karakteristika

For det første er det værd at fremhæve, at der til civilregionen *ikke* er knyttet *operative beføjelser*. Der er alene tale om planlægning, koordinering, formidling af information samt særligt i afskæringstilfælde visse opmandsbeføjelser i tilfælde af uenighed mellem myndigheder.

For det andet er det slående, at beredskabslovgivningen særligt vedrørende civilregionerne fortsat er præget af tankegangen fra den kolde krig, hvor der klart *sondres mellem fred og krise/krig*.

Det betyder i hvert fald i princippet, at selv de største naturkatastrofer, omfattende terrorangreb eller andre større ulykker slet ikke angår civilregionen. Kun en truende krig aktiverer civilregionen.

Det er indlysende, at også andre begivenheder end en krig kan trække hårdt på de ressourcer, der indgår i det civile beredskab. Lovgivningens nuværende udgangspunkt er blot, at naturkatastrofer, terroranslag og større ulykker er sager for redningsberedskabet og politiet, eventuelt med bistand fra forsvaret i særlige tilfælde, og at sådanne situationer højst kan give anledning til en informationsudveksling i regionsledelsen.

Det har i en årrække været omdiskuteret, om denne indretning af lovgivningen er hensigtsmæssig, og særligt to enkeltstående begivenheder har sat problemstillingen i relief. Det drejer sig om orkanen den 3. december 1999 og terrorangrebene i USA den 11. september 2001.

Allerede som led i den politiske aftale om beredskabet for perioden 1998-2001 blev det således besluttet, at der skulle gennemføres en undersøgelse af det civile beredskab med henblik på at vurdere mulighederne for tilpasning til den sikkerhedspolitiske situation. Denne undersøgelse, som blev forestået af Beredskabsstyrelsen, forelå som et debatoplæg i december 2000 og i sin endelige form i maj 2002.

Civilregionen - både noget og ingenting •

Et hovedpunkt i undersøgelsen er anbefalingen af, at lovgivningens nuværende sondring mellem fred og krise/krig opgives og erstattes af en sondring mellem varslede og uvarslede hændelser. Der lægges videre op til, at der skal ske en beredskabsplanlægning med udgangspunkt i de daglige funktioner og med fastholdelse af sektoransvaret. I forhold til civilregionerne overvejes i undersøgelsen forskellige muligheder.

Sideløbende med disse politiske og organisatoriske overvejelser er der i flere regioner på det praktiske plan sket ændringer i beredskabsplaner og det praktiske samarbejde uden at afvente instruktioner herom i lovform.

Som et eksempel fra region III kan nævnes, at der med udgangen af 2001 forelå en beredskabsplan betegnet Beredskab Syd og omfattende Ribe, Vejle og Sønderjyllands amter. Denne plan indeholder overordnede rammer for løsning af amtskommunernes opgaver med hensyn til planlægning og koordineret indsats såvel ved store ulykker og katastrofer i fredstid som for afgørende begivenheder under krise eller krig, der udløser beredskabsforanstaltninger.

Som et andet eksempel fra regionen kan nævnes, at der efter beslutning i regionsledelsen er truffet aftale med en del af de personer, der er udpeget som rådgivere for regionsamtmanden under krise eller krig, om at stå til rådighed med henblik på at indgå i en koordinerende stab i forbindelse med begivenheder i fredstid.

Efter beredskabsloven hører det statslige lokale redningsberedskab under politimesteren. I tilfælde af større begivenheder i regionen, hvor flere politikredse er involveret, og det er nødvendigt at trække på beredskabsressourcer i et større område, etableres - på uformelt grundlag - en koordinerende stab under ledelse af regionspolitilederen (Politimesteren i Haderslev) til at bistå kredsene med at prioritere indsatsen og opnå den bedst mulige udnyttelse af ressourcerne. I den koordinerende stab indgår ud over politiet beredskabsregionen og lokalforsvarsregionen samt de nævnte rådgivere.

Netop for tiden drages så de politiske og lovgivningsmæssige konsekvenser af det ændrede sikkerhedspolitiske billede.

Den 21. juni 2002 blev der indgået en politisk aftale om redningsberedskabet efter 2002 med tilslutning fra alle Folketingets partier.

Partierne er her enige om, at der bør ske en styrkelse af den tværgående koordination og det civile beredskab. Der bør således fremover anvendes et ensartet planlægningsgrundlag overalt inden for den civile sektor baseret på en overordnet sondring mellem uvarslede og varslede hændelser. Og det anføres videre:

”På regionalt niveau er det hensigten at etablere en bredt sammensat stab i hver region med chefen for politiregionen som leder til at varetage de koordinerende opgaver i forbindelse med større ulykker og katastrofer.”

Denne ikke helt klare stillingtagen til civilregionernes fremtid er nu udmøntet i et udkast af 7. oktober 2002 til ændring af beredskabsloven, som Indenrigs- og Sundhedsministeriet har udsendt i høring.

Civilregionen - både noget og ingenting •

Med udkastet til lovforslag foreslås beredskabslovens bestemmelser om beredskabets organisation under krise eller krig ophævet, og i den forbindelse *nedlægges civilregionerne.*

På det regionale niveau er det hensigten at etablere en bredt sammensat stab i hver region med chefen for politiregionen som leder til at varetage de koordinerende opgaver i forbindelse med større ulykker og krig.

Dette skal formentlig forstås som en indretning svarende til de koordinerende stabe, der allerede er etableret på frivilligt grundlag i bl.a. region III som beskrevet ovenfor.

I lovudkastet er der ikke taget stilling til, hvordan der nærmere skal forholdes med de nuværende regionsledelser, idet det dog synes at ligge fast, at funktionen som regionsamtmand ophører, ligesom der heller ikke er taget stilling til, hvordan civilregionens planlægnings- og koordineringsopgaver i forhold til de forskellige civile sektorer nærmere skal organiseres. Der er for en dels vedkommende tale om funktioner, som ikke har nogen umiddelbar berøring med politiets nuværende opgaver.

Afsluttende skal det således fremhæves, at organiseringen af det civile beredskab netop nu i høj grad er i støbeskeen. Dette er en helt nødvendig og naturlig ting set i lyset af den sikkerhedspolitiske udvikling. Det vil i den proces være væsentligt at sikre, at alle relevante dele af det nuværende civile beredskab finder en god og hensigtsmæssig placering i en ny organisation, således at der ikke alene fokuseres på de beredskabsspørgsmål, som er oppe i tiden.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar

---

Af oberst Jørgen Jelstrup, Chef for Lokalforsvarsregion Syd.¹

Indledning

En af de første reaktioner på 11 SEP katastrofen i USA var et ønske om at kunne koordinere de mange aktører i forbindelse med et sådant angreb meget bedre. I Danmark har vi - som noget næsten enestående - etableret rammen for en sådan helt nødvendig koordination i form af vort velfungerende regionale totalforsvar. Den militære nyskabelse - Lokalforsvarsregionen udgør Forsvarets repræsentation i dette regionale totalforsvar, hvor samarbejdspartnerne er Civilregionen, Politiregionen og Beredskabsregionen.

Et afgørende element i en troværdig national sikkerhedspolitik er evnen til at forsvare landet militært. Et andet er evnen til at beskytte befolkningen og sikre, at samfundets funktioner kan opretholdes under krise eller krig. Denne evne kommer til udtryk i total-forsvarssamarbejdet i Lokalforsvarsregionen.

Lokalforsvarsregion Syd omfatter Sønderjyllands, Ribe, Vejle og Fyns amter og dækker cirka 1/3 af Danmark og har cirka 1/4 af landets befolkning i regionens område.

En af Lokalforsvarsregionens primære opgaver er at kunne overvåge og bevogte samfundsvigtige civile og militære anlæg samt være "Forsvarets filialdirektør" for dette område og som sådan formidle og koordinere Forsvarets støtte til det øvrige samfund i forbindelse med ulykker, stormflod, orkaner, kemiske udslip, smitsomme sygdomme m.m. samt ved eventuelle terrorangreb og under krise og krig.

Denne støtte leveres normalt på Politiets rekvisition og koordineret af Lokalforsvarsregionen fra en af de militære myndigheder i regionen som f.eks. Dronningens Artilleriregiment i Varde, Telegrafregimentet i Fredericia eller Haderslev, Hærens Sergentskole i Sønderborg, Hærens Kampskole i Oksbøl,

---

¹ Denne artikel er skrevet i et samarbejde med min tidligere stabschef oberstløjtnant H.J. Jürgensen og med afsæt i Feltreglement II (JUN 2002), Det regionale Forsvar som varmt kan anbefales for "Totalforsvarsinteresserede m.fl."

Artiklen medtager mange detaljer om Lokalforsvarsregionen og Hjemmeværnets virke, da det - som nævnt - er min erfaring at disse områder generelt er meget lidt kendte ganske som det desværre også gælder kendskabet til totalforsvarssamarbejdet og dets betydning for Forsvaret og samfundet.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Flyvestation Skrydstrup, Hjemmeværnsskolen i Nymindegab eller Slipshavn på Fyn eller fra et af Lokalforsvarsregionens fem Hærhjemmeværnsdistrikter.

Støtten leveres normalt på rekvisition og kun, når samfundets normale ressourcer til disse formål i de kommunale beredskaber m.v. og i Beredskabsregionerne ikke slår til eller kan indsættes hurtigt nok. For at sikre den nødvendige koordination kan der i givet fald hurtigt etableres et indøvet samarbejde mellem totalforsvarsmyndighederne også vedrørende den så vigtige informationsvirksomhed over for samfundet.

Samtidig virker Lokalforsvarsregionen som indgangsværdi for alle Forsvarets behov for støtte fra det civile samfund.

En støtte der også leveres efter koordination og aftale med Civilregionen, Politiregionen eller Beredskabsregionen i totalforsvarsledelsen i enten Syd- og Sønderjylland eller på Fyn.

Denne støtte leveres normalt også via en af de militære myndigheder i regionens område, som under forhøjet beredskab vil indgå i Lokalforsvarsregionens logistiske struktur som et pladskommandantskab med et antal regionale logistiske installationer som depoter, værksteder og infirmerier m.m.

Totalforsvaret er således den samlede og koordinerede indsats på alle områder med henblik på at opretholde forsvarsviljen og sikre den bedst mulige udnyttelse af alle militære og civile ressourcer til at forebygge krig, at forsvare landet, at afhjælpe skader, der er opstået som følge af krigshandlinger eller lignende og at opretholde et organiseret og fungerende samfund, og herunder beskytte befolkningens liv og ejendom.

Desuden samarbejder - som nævnt - aktiverede dele af Totalforsvaret i fred om at imødegå og afhjælpe følgerne af større ulykker og katastrofer m.v.

Totalforsvarets virke er i perioden siden murens fald blevet "glemt" og nedprioriteret og megen ekspertise er gået tabt, selv om evnen til "at passe på Danmark" er en forudsætning for at Forsvaret kan påtage sig opgaver i forbindelse med internationale aktiviteter.

Samtidig har der de seneste år været forsøg på at destabilisere den indarbejdede struktur i Totalforsvaret med uoverskuelige konsekvenser til følge. Senest har Beredskabsstyrelsen i et notat af 18. september 2002 foreslået Civilregionerne nedlagt uden at pege på hvilken myndighed, der skal overtage ansvaret for det civile samfunds videreførelse i en krisesituation.

Vi har derfor i den aktuelle situation behov for at "genopdage" og opprioritere vort Total-forsvar og vore Lokalforsvarsregioner ikke alene for at optimere vor indsats mod den p.t. mest sandsynlige trussel - et terrorangreb eventuelt med biologiske, kemiske eller radiologiske stoffer, men også for at etablere og fastholde den nødvendige struktur og ekspertise m.h.p. en situation, der er værre end de fredstids naturkatastrofer, man helst vil fokusere på.

LFR Fyn, Syd- og Sønderjylland

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Den 1. juli 2001 oprettedes Lokalforsvarsregion Fyn, Syd- og Sønderjylland med hoved-kvarteret placeret på Odense kaserne. Se bilag 1.

Lokalforsvarsregion Syd er en sammenlægning af Militærregion III og Hjemmevænsregion III i Jylland samt Militærregion IV og Hjemmevænsregion IV på Fyn.

Samtidig oprettedes en fælles stab af hær- og hjemmeværns personel, der har til opgave at koordinere og samarbejde hær- og hjemmeværnsenheder i det fremtidige lokale forsvar af Fyn, Syd- og Sønderjylland samt deltage i det vigtige totalforsvarsarbejde med politi-, civil- og beredskabsregionerne såvel på Fyn som i Syd- og Sønderjylland.

Området dækkes af Hærhjemmeværnsdistrikterne: Nordvestfyn, Sydfyn, Vejle, Ribe og Sønderjylland. De tre sidstnævnte distrikter dækker de tilsvarende amter.

Lokalforsvarsregionen har som hovedopgave ansvaret for det regionale forsvar og er samtidig den militære del af totalforsvaret, der ud over Forsvaret består af politiregioner, civilregioner og beredskabsregioner.

Syd- og Sønderjylland og Fyn har hver sin Regionsledelse for henholdsvis region III og IV med Chefen for Lokalforsvarsregion Syd som medlem i begge. Se bilag 2.

Regionsledelsen består således af cheferne for de regionale totalforsvarsmyndigheder, d.v.s. regionsamtmanden, chefen for lokalforsvarsregionen, chefen for beredskabsregionen og regionspolitilederen. De holder hinanden underrettet om situationen, om deres vurdering af den forventede udvikling og om deres planer eller hensigter.

I fred gennemføres samarbejdet ved møder i regionsledelsen og i de af regionsledelsen nedsatte faste eller særlige udvalg samt ved løbende kontakt mellem cheferne. Under krise eller krig gennemføres samarbejdet ved hyppige møder i regionsledelsen med deltagelse af de fire chefer eller deres stedfortrædere med hjælpere efter behov, ligesom der udveksles forbindelsesofficerer (kontaktmænd) mellem myndigheder, der opererer fra adskilte lokaliteter.

Lokalforsvarsregionen råder i krise og krig over ca. 12.000 mand, hvoraf de 11.000 er fra Hjemmeværnet og 1.000 fra Hærens lokalforsvarsstyrke. I fredstid har lokalforsvarsregionens stab 30 medarbejdere på Odense kaserne. Se bilag 3.

Oprettelsen af Lokalforsvarsregionerne er en konsekvens af forsvarsforliget for perioden 2000-2004 som blev indgået i 1999 af Regeringen, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Centrumdemokraterne og Kristelig Folkeparti.

Totalforsvarskonceptet

Totalforsvaret er med udgangspunkt i det nye Feltreglement II (JUN 2002) den samlede og koordinerede indsats på alle områder med henblik på at opretholde forsvarsviljen og sikre den bedst mulige udnyttelse af alle militære og civile ressourcer til at forebygge krig, at forsvare landet, at afhjælpe skader opstået som følge af krigshandlinger og at opretholde et organiseret og fungerende samfund, herunder beskytte befolkningens liv og ejendom.

Totalforsvaret indebærer således koordination og samarbejde mellem

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

- det civile beredskab, (Civilregionen)
- forsvaret, (Lokalforsvarsregionen)
- redningsberedskabet (Beredskabsregionen) og
- politiet (Politiregionen)

og består i praksis af et samarbejde om

- et fælles planlægningsgrundlag f.s.v.a. de risici eller trusler, der måtte være gældende eller rettet mod landet,
- gensidig kendskab til forudsætninger for og konsekvenser af hver af parternes plan-lægning og forberedelse af opgaver,
- bedst mulig udnyttelse af de samlede ressourcer samt
- samlet og koordineret indsats under krise eller krig.

Samarbejdets resultater konkretiseres i en samarbejdsplan for hvert regionsområde.

Desuden samarbejder aktiverede dele af totalforsvaret i fred om at imødegå og afhjælpe følgerne af større ulykker og katastrofer m.v. baseret på det etablerede samarbejde i regionsledelsen med henblik på krise og krig. Det sker i Lokalforsvarsregionens område i givet fald med koordinerende stabe placeret på de to regionspolitistationer i henholdsvis Haderslev og Odense.

Det civile beredskab har til formål at sikre, at de normale samfundsmæssige opgaver kan videreføres i en krise- eller krigssituation samt at det civile samfunds ressourcer anvendes bedst muligt i det samlede forsvar af landet.

Det grundlæggende princip for det civile beredskab er, at de myndigheder der skal udføre opgaver i en krise- eller krigssituation, så vidt muligt skal være de samme som udfører opgaverne i fred. Derfor har de enkelte ministre ansvaret for det civile beredskab inden for hver deres område. De enkelte ministre kan under forhøjet beredskab oprette regionale administrationer eksempelvis inden for områderne transport, forsyning m.v., som samplaceres med civilregionen.

For at sikre, at planlægningsarbejdet bliver sammenhængende, er Beredskabsstyrelsen under Indenrigsministeriet koordinerende myndighed på området, som vi som nævnt kan gå hen at miste under de aktuelle bestræbelser på at nedlægge civilregionen.

Forsvaret, som led i det samlede NATO-forsvar, bidrager gennem sin tilstedeværelse til at formindske muligheden for pressioner mod Danmark og til i det hele taget at forebygge krise eller krig. Gennem overvågning af dansk område og ved afvisning hævdes landets suverænitet.

Politiet har til opgave at opretholde sikkerhed, fred og orden. Det skal påse at love og vedtægter overholdes, søge at hindre forbrydelser samt efterforske forbrydelser. En del af politiets virksomhed omfatter opgaver i redningsberedskabet og betegnes det statslige lokale redningsberedskab. Under krise eller krig varetager det statslige lokale rednings-beredskab opgaver i forbindelse med evakuering, varsling af befolkningen, afspærring og bevogtning i forbindelse med

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

redningsberedskabets indsats i skaderamte områder, tilsyn med mørklægning samt andre opgaver. Politiets yder også bistand til Forsvaret, f.eks. i forbindelse med mobilisering, og imødegår desuden terroristvirksomhed.

Redningsberedskabets opgave er at forebygge, begrænse og afhjælpe skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder krigshandlinger eller over-hængende fare herfor. Redningsberedskabet omfatter det statslige redningsberedskab, herunder det statslige regionale redningsberedskab og det kommunale redningsberedskab. Under krise eller krig indgår tillige det statslige lokale redningsberedskab og sygehus-beredskabet i redningsberedskabet.

Ved at beskytte liv, ejendom og miljøet er redningsberedskabet i en krigssituation med til at holde både civilbefolkningens og de militære styrkers moral oppe. Redningsberedskabets forebyggende opgaver er bl.a. varsling og evakuering af civilbefolkningen fra truede områder samt afspærring og bevogtning i forbindelse med udførelsen af redningsberedskabets opgaver. De afhjælpende opgaver omfatter indsættelse af rednings-beredskabets operative enheder i forbindelse med ulykker og katastrofer, herunder krigs-handlinger.

Det regionale forsvars organisation

Danmark er i totalforsvarsmæssig sammenhæng opdelt i syv regioner. Se bilag 4. I hver region er der etableret en civilregion, en beredskabsregion og en politiregion. Forsvaret er inddelt i fem lokalforsvarsregioner, der hver dækker en eller to af disse regioner, idet strukturen er fastsat således, jf. bilag 1:

- Lokalforsvarsregion Nord- og Midtjylland (LFR NORD) indgår i samarbejde med øvrige totalforsvarsmyndigheder i region I og II.
- Lokalforsvarsregion Fyn, Syd- og Sønderjylland (LFR SYD) indgår i samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder i region III og IV.
- Lokalforsvarsregion Sjælland og Lolland-Falster (LFR SJ) indgår i samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder i region V.
- Lokalforsvarsregion København (LFR KBH) indgår i samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder i region VI, og
- Lokalforsvarsregion Bornholms Værn (LFR BV) indgår i samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder i Bornholms Region.

Lokalforsvarsregionerne er operativt underlagt Hærens Operative Kommando. Lokalforsvarsregionerne eller dele deraf kan underlægges felthærstyrker af divisions- eller korpsstørrelse, ligesom enheder fra felthæren af kampgruppe- eller brigadestørrelse kan underlægges en lokalforsvarsregion. Lokalforsvarsregionerne (med undtagelse af Lokalforsvarsregion Bornholms Værn) indgår i fred i Hjemmeværnskommandoens driftsstruktur.

Lokalforsvarsregionens organisation fremgår af bilag 5 og omfatter således regionale myndigheder og enheder af hæren og hærhjemmeværnet. Det regionale forsvar overvåger i samarbejde med enheder fra værnene dansk territorium og

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

beskytter de indre dele af landet samt vigtige infrastrukturelementer mod mulige militære trusler, der ikke imødegås af det øvrige militære forsvar. Det er primært det regionale forsvar, der samarbejder med de øvrige totalforsvarsmyndigheder på det regionale niveau.

Regionskommandoen omfatter chefen for lokalforsvarsregionen, hans næstkommanderende og regionsstaben. Der er desuden knyttet en informationschef til hver regionskommando som repræsentant for Den Kommitterede for Hjemmeværnet jf. bilag 3.

Chefen for lokalforsvarsregionen har ansvaret for lokalforsvarsregionens planlægning, føring, disciplin, uddannelse og faglige tjeneste. Næstkommanderende og lokalforsvarsregionsstaben bistår chefen med at udøve sin kommando. Chefen er tillige ansvarlig for informationsvirksomhed, hvervning og fastholdelse af hjemmевærns-personel og bistås heri af informationschefen.

Der vil efter denne teoretiske beskrivelse af Totalforsvarets koncept blive lagt vægt på beskrivelsen af lokalforsvarsregionens logistiske struktur idet strukturens effektive virke gennem pladskommandantskaberne og de regionale logistiske installationer er en vigtig forudsætning for et effektivt totalforsvarssamarbejde. Endvidere vil hjemmевærnsdistrikters m.fl. opgaver og relationer til totalforsvaret blive beskrevet. Herefter gennemgås lokalforsvarsregionens opgaver i fred, krise og krig bl.a. i relation til Totalforsvaret m.m. for at slutte med en række anbefalinger til forbedring af konceptet.

Logistisk struktur

Lokalforsvarsregionen råder ikke over logistiske ressourcer i fred. Hærhjemmевærnsdistrikterne har hver et områdedepot, og der findes et områdeværksted i hver region. Disse elementer støtter imidlertid udelukkende den uddannelsesvirksomhed og den dermed forbundne eftersyns- og vedligeholdelsestjeneste for våben og elektronik materiel, som finder sted ved distrikterne og er således normalt ikke til rådighed for støtte til andre end hjemmевærnets enheder.

Lokalforsvarsregionens logistiske ressourcer - jf. bilag 6 - aktiveres i takt med mobilisering af lokalforsvarsregionens dispositionenheder. Pladskommandantskaber og de regionale logistiske installationer, som er placeret ved disse, underlægges lokalforsvarsregionen, når hærens krigsorganisation etableres. De logistiske led i lokalforsvarsregionens stabskompani tilgår ved aktivering af kompagniet. Hærhjemmевærnsdistrikternes områdedepoter danner grundstammen i distrikternes forsyningsområder, når hjemmевærnet går på plads og distrikternes stabskompanier aktiveres. Områdeværkstedet ændrer status fra at være et rent uddannelsesstøtteværksted til at være en logistisk ressource i lighed med de regionale logistiske installationer.

Der er behov for at denne aktivering af Lokalforsvarsregionens stabskompani og Pladskommandantskaber sker tidligt i forløbet for at kunne støtte opbygningen af krigsstyrken mest effektivt og for at befordre et tidligt enstrengt og koordineret

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

logistisk støttesystem til regionens enheder. Hærens Operative Kommando kan tildele logistiske enheder med henblik på at løse specifikke logistiske støtteopgaver for allierede enheder, som skal modtages i eller forskyde igennem lokalforsvarsregionens område.

Endelig kan der være tale om, at der i nærmere aftalt omfang stilles logistisk kapacitet til rådighed for lokalforsvarsregionen fra andre værns installationer i regionen som Flyve- og Flådestationer.

Behov for logistisk støtte, som ikke kan opfyldes ved hjælp af militære ressourcer, søger lokalforsvarsregionen inddækket fra civile ressourcer i samarbejde med regionens øvrige totalforsvarsmyndigheder m.fl. Dette behov må forventes at opstå tidligt i et opbygningsforløb.

Efter modtaget bemyndigelse udskriver lokalforsvarsregionen civile køretøjer til militære enheder og øvrige totalforsvarsmyndigheder som erstatning for tabtgæde eller ikke brugbare køretøjer. Som grundlag for denne udskrivning modtager lokalforsvarsregionen fra Motorudskrivningstjenesten lister over køretøjer, som kan udskrives inden for regionens område.

Lokalforsvarsregionens logistiske struktur omfatter efter aktivering to niveauer, som er sammenlignelige med hærens 2. og 3. echeloner jf. bilag 6.

3. echelon omfatter pladskommandantskaber, regionale logistiske installationer (herunder områdeværkstedet), stabskompagniets transportdeling, sanitetsdeling og ambulancedeling samt eventuelt tildelte logistiske enheder (trænbataljon).

2. echelon omfatter stabskompagniets, den motoriserede infanteribataljons og hærhjemneværnsdistrikternes forsyningsområder (FSO).

3. echelon støttes af 4. echelonsinstallationer i overensstemmelse med Hærens Operative Kommandos Logistikplan (HOK LOGPLAN) og Hjemmeværnskommandoens Logistikplan (HJK LOGPLAN). Disse planer er der et stort behov for at etablere og koordinere a.h.t. samvirket mellem Hæren og Hjemmeværnet og støttebehovet fra det civile samfund.

2. echelon støttes af 3. echelon, idet støtten (normalstøtte) normalt ydes efter afhentningsprincippet.

3. echelon kan endvidere efter nærmere ordre fra logistikcentret yde områdestøtte til enheder, som midlertidigt opholder sig i regionens område eller passerer igennem den. Støttemulighederne er dog meget begrænsede, idet lokalforsvarsregionens egne ressourcer er små. Der kan således ikke påregnes områdestøtte inden for genforsyning med organisatorisk materiel (klasse II) eller ammunition (klasse V). Derimod vil lokalforsvarsregionen kunne støtte eller anviser støtte fra civile leverandører inden for områderne forplejning (klasse I), drivmidler (klasse III) og klasse IV (ikke-organisatorisk materiel).

2. echelon kan normalt kun i begrænset omfang yde områdestøtte.

Pladskommandantskaber oprettes jf. bilag 7 ved overgang til krigsorganisation på udpegede etablissementer, hvor der i fred er oprettet garnisons- eller lejrkommandantskaber, flådestationer og flyvestationer samt eventuelt i andre

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

lokaliteter eller områder, hvor det af lokalforsvarsregionen skønnes påkrævet af hensyn til en samordnet militær anvendelse af militære og civile ressourcer.

Pladskommandantskaber overtager opgaverne fra de garnisonskommandanter m.fl. som de afløser, og underlægges ved oprettelsen lokalforsvarsregionen.

De yder - bl.a. under brug af rådige civile ressourcer - områdestøtte til militære enheder og myndigheder i området. Pladskommandantskabet etablerer et snævert samarbejde med de lokale myndigheder. Herved holder de sig orienteret om rådige ressourcer og kan medvirke, hvor der opstår behov for gensidig støtte mellem Forsvaret og de lokale civile myndigheder også vedrørende affaldshåndtering, vask og anden hygiejnестøtte.

Forsvarets cafeterier overgår ved beredskabsforøgelse til kostforplejningsvirksomhed og underlægges et pladskommandantskab, hvor et sådant oprettes. Lokalforsvarsregionen overtager ansvaret for udnyttelsen af alle i regionen værende militære cafeteriers kapacitet og prioriterer og anviser cafeteria-støtte til enhederne. Cafeterierne tilbereder transportkost efter rekvisition fra støttede enheder.

Enheder af hjemmeværnet vil normalt gennemføre forplejningstjenesten ved udbetaling af kostpenge, som kan benyttes til lokalindkøb af fødevarer.

Forsyninger, som ikke kan tilvejebringes rettidigt ad Forsvarets sædvanlige forsyningskanaler, søges tilvejebragt ved lokalindkøb eller via lokalforsvarsregionen, som i samarbejde med forsyningskontoret ved civilregionen anviser anskaffelsesmuligheder.

Under særlige omstændigheder kan forsyninger anskaffes ved rekvisition eller beslaglæggelse af privat ejendom, når et akut behov ikke kan dækkes ad militære forsyningskanaler. Opfyldning af enheders beholdninger vil således kun undtagelsesvis kunne foretages fra civile ressourcer uden lokalforsvarsregionens medvirken via øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Lokalforsvarsregionen overtager efter mobiliseringens afslutning ansvaret for det samlede totalforsvars forsyning med civilejede motorkøretøjer til erstatning for nedbrudt materiel.

3. echelon vedligeholdelsesstøtte ydes i størst muligt omfang af garnisonsværksteder og områdeværksteder. Militært stammateriel har prioritet.

Anvendelse af civile vedligeholdelsesressourcer koordineres af parkområderne i samarbejde med lokalforsvarsregionen og efter aftale med forsyningskontoret ved civilregionen.

Opstår der inden for regionen militære transportbehov, (herunder behov for bjærgning) som ikke kan dækkes med Forsvarets egne, udskrevne eller lejede transportmidler, retter lokalforsvarsregionen henvendelse til transportsektionen ved civilregionen med henblik på at få støtte derfra.

Lokalforsvarsregionens garnisonsinfirmierier yder efter logistikcentrets anvisninger normalstøtte til egne enheder og områdestøtte til øvrige i regionen værende militære enheder uden mulighed for normalstøtte. Infirmierier modtager

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

dog kun syge, lettere tilskadekomne og endeligt behandlede sårede, men kan formidle sanitetsstøtte fra højere echeloner.

Lokalforsvarsregionens enheder kan efter behov søge sanitetsstøtte ved øvrige i regionen værende sanitetsenheder og installationer.

Hjemmeværnsenheder, som er uden behandlekapacitet, vil normalt indlevere sårede direkte til nærmeste sygehus efter anvisning fra lokalforsvarsregionen og efter aftale med beredskabsregionen.

Evakuering til sygehus sker med forsvarets egne midler eller med redningsberedskabets ambulancetjeneste, når evakueringen kan gennemføres i områder, hvor landmilitære kamphandlinger ikke forhindrer redningsberedskabets indsats.

Evakuering fra regionale enheders afdelingsforbindepladser sker normalt direkte til anvist modtagesygehus eller infirmeri, idet modtagesygehuse anvises af beredskabsregionen. Samarbejdet om gensidig sanitetsstøtte varetages af lokalforsvarsregionen og beredskabsregionen.

Samlested for døde oprettes på ordre fra Logistikcentret ved et eller flere pladskommandantskaber.

Den militære konstruktionstjeneste på regionalt niveau udføres af eventuelt støttende ingeniørenheder eller ved anvendelse af civile ressourcer efter aftale med civilregionen.

Lokalforsvarsregionen kan yde transportstøtte til evakuering af krigsfanger fra lokalforsvarsregionens eller felthærens krigsfangesamlesteder.

Personel til bevogtning under transporten må normalt afgives af afleverende enhed.

Pladskommandantskaber kan under forudsætning af rådighed over bevogtningspersonel oprette krigsfangesamlested og overtage den videre evakuering til krigsfangelejr.

Pladskommandantskaber bistår også ved opretholdelse af disciplin, lov og orden. Det etableres på lokalforsvarsregionens ordre militær arrest og udsendes gendarmeripatruljer i garnisoner efter aftale med politiet. Hvor garnisonskommandanten i fred har rettergangs-myndighed overtages denne myndighed af pladskommandanten.

Lokalforsvarsregionen koordinerer den regionale interne- og eksterne informationsvirksomhed i nødvendigt omfang og som aftalt med øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Lokalforsvarsregionen yder eller formidler normalstøtte og områdestøtte for så vidt angår oplysnings- og velfærdstjenesten. Lokalforsvarsregionen råder hertil bl.a. over et antal socialrådgivere.

Penge- og regnskabs-tjenesten der er endnu vigtigere i krise- og krig videreføres af plads-kommandantskabernes regnskabskontorer. Se bilag 7.

Lokalforsvarsregionen planlægger for og etablerer efter behov den for militær skadestyring nødvendige organisation inden for eget område i henhold til foresat myndigheds bestemmelser og som koordineret i totalforsvarsledelsen. Planer for udveksling af ABC-oplysninger m.v. er en afgørende del af denne planlægning.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Lokalforsvarsregionen formidler støtte fra beredskabsregionen til udførelse af skadekontrol. En sådan støtte kan dog ikke forventes ydet i operationsområder, hvor landmilitære kamphandlinger forhindrer redningsberedskabets indsats.

Med formål at undgå planlægning af samtidig anvendelse af samme lokalitet eller samme område varetager de regionale totalforsvarsmyndigheder en samordning og fordeling af lokaliteter og områder i regionen mellem på den ene side civile og på den anden side militære myndigheder. Reserveringen indebærer ingen anden form for rettighed til det reserverede end forret til brug i forhold til civile myndigheder. Administrationen af den regionale lokalitetsreservering varetages af beredskabsregionen.

Lokalforsvarsregionen foranlediger reservering af lokaliteter og områder på anmodning fra brugende militære myndigheder, som derefter træffer bestemmelse om lokalitetens eller områdets anvendelse.

Enhver militær chef kan hos politimesteren forlange evakuering af lokaliteter og begrænsede områder, når militære grunde nødvendiggør det. Evakueringen gennemføres ved politiets foranstaltning. Politiets opgavevaretagelse sker i rammen af det statslige lokale redningsberedskab.

Militære ønsker om evakuering af større områder eller befolkningsdele rettes til lokalforsvarsregionen, der afhængig af situationen drøfter sagen i regionsledelsen.

Lokalforsvarsregionen kan med sit trafikkontor og sine 14 mobile trafikkontrolposter varetage trafikkontoltjeneste. Civile transporter kan herunder betjenes efter anmodning fra civilregionerne og beredskabsregionerne og i samarbejde med politiregionerne.

Lokalforsvarsregionen varetager i administrativ henseende Forsvarets interesser vedrørende sikring af militær teletrafik under særlige forhold i samarbejde med de øvrige regionale totalforsvarsmyndigheder.

Lokalforsvarsregionen udarbejder og fordeler de for signaltjenestens planlægning og gennemførelse nødvendige bestemmelser og befalinger. Den medvirker endvidere ved tilvejebringelse af sådanne fælles bestemmelser, som er nødvendige for, eller som kan fremme, kommunikationen mellem de i regionen indgående totalforsvarsmyndigheder. På dette område presser behovet for et egentligt koncept for signaltjenesten mellem de fire totalforsvarsmyndigheder sig på.

Hjemmevæmsdistrikternes opgaver

Hjemmeværnsenheder kan pålægges at løse overvågningsopgaver, bevogtnings- og sikringsopgaver, visse kampopgaver og specialopgaver. Opgaverne løses med grupper, delinger eller kompagnier alt efter deres omfang og vigtighed. Hvor der er behov for mere end et kompagni til løsning af en opgave, kan enhederne samles i et lokalforsvarsafsnit eller et hjemmeværnsafsnit, eller kompagniet blot forstærkes ved tildeling af styrker fra andre enheder.

Enheder af hjemmeværnet kan herudover i fred, i lighed med det øvrige Forsvar, yde militær hjælp til civile myndigheder m.v.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Overvågning er en af hjemmeværnets vigtigste opgaver. I fred gennemføres den ved personellets årvågne opmærksomhed over for alle usædvanlige hændelser og tegn på fjendtlig virksomhed. I spændingsperioder kan denne årvågenhed intensiveres gennem indførelse af overvågningsberedskabet, og den udbygges i takt med hjemmeværnets aktivering gennem etablering af overvågningsposter og -patruljer.

Alle tre hjemmeværnsgrøene deltager i overvågningen: Hærhjemmeværnet som beskrevet ovenfor. Marinehjemmeværnet bidrager gennem farvandspatruljering m.v., Flyverhjemmeværnet gennem overvågning af det lave luftrum og terrænområder, som omgiver de ca. 350 luftmeldeposter, der danner et landsdækkende overvågningsnet.

Hjemmeværnsenheder deltager i bevogtningen af såvel militære som civile installationer, virksomheder og infrastruktur. Lokalforsvarsregionen får pålagt bevogtningsopgaver fra foresat myndighed i form af en bevogtningsplan, som udgør en "bruttoliste". Denne bruttoliste er desværre ikke ajour p.t. og har ikke været det længe. Afhængig af situationen udpeger Forsvarskommandoen og de operative kommandoer fra denne bruttoliste de objekter, som ønskes bevogtet, og det angives hvilken bevogtningsgrad, der ønskes gennemført. Der skelnes mellem tre grader, som hver især angiver hvor stor bevogtnings-

styrke, der skal indsættes. Hjemmeværnsenheder kan indsættes til løsning af bevogtningsopgaver under forhøjet beredskab eller krigstilstand. Hjemmeværnsenheder kan desuden løse sikringsopgaver for andre styrker, såvel andre værn som allierede, eksempelvis i forbindelse med disse styrkers forberedelse til kamp eller deployering.

Bevogtnings- og sikringsopgaver er kampopgaver. Det indebærer ved løsning af bevogtningsopgaver, at objektet ubetinget skal forsvares ved kamp uden tanke på tilbagegang. I forbindelse med løsning af sikringsopgaver betyder det, at fjenden skal sinkes så meget, at den sikrede enhed kan nå at blive klar til at forsvare sig selv og løse pålagte opgaver.

Andre kampopgaver er opgaver, som har til formål at sinke fjendens fremtrængen og påføre ham størst mulige tab, eller opgaver som har til formål at rense en lokalitet eller et mindre område ved at nedkæmpe fjenden eller tage ham til fange.

Kampopgaverne løses under anvendelse af indsatsformerne kamp fra stilling og angreb.

Erkendes en fjendtlig styrke i regionens område og/eller angriber en fjendtlig styrke et bevogtet objekt, indsætter lokalforsvarsregionen hurtigst muligt rådige styrker for at fratage fjenden initiativ og handlemuligheder og/eller for at forhindre, at vitale objekter går tabt.

Hjemmeværnet kan endvidere løse en række specialopgaver. Særligt uddannede hjemmeværnsstyrker kan løse patruljeopgaver, klargøre og evt. iværksætte ødelæggelser og hindringer, udføre ammunitionsrydning og anden pionertjeneste, gennemføre trafikkontrol-, og havneobservationstjeneste samt A/C-sporing og -

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

rapportering. Der er på dette område behov for at "friske" ekspertisen, tilføre nyt materiel og sikre, at det er til rådighed. Ingen ved hvornår Lokalforsvarsregionen og Hjemmeværnet bliver bedt om at bidrage til at afspærre/rene et ABC-forurenede område eller lignende.

Virksomhedshjemmeværnskorpsset består af enheder opstillet af hærhjemmeværnet ved private eller offentlige, lokale eller landsdækkende virksomheder af samfundsmæssig betydning. De pågældende virksomheder er ved bekendtgørelse sikret fortsat dispositionsret over virksomhedens ansatte i krise eller krig, og personellet i virksomhedshjemmeværnsenhederne består hovedsagelig af ansatte ved de enkelte virksomheder. Enhederne er etableret til støtte for virksomhederne, og enhedernes overordnede operative opgave er at medvirke til at sikre virksomhedernes fortsatte drift i krise eller krig.

Enhedernes kommandomæssige forhold fastsættes i hvert enkelt tilfælde. Som hoved-regel indgår enheder, der er opstillet i tilslutning til lokale virksomheder, under fuld kommando af pågældende hjemmeværnsdistrikt. For virksomhedshjemmeværnsenheder ved landsdækkende virksomheder, der virker på tværs af regions- og distriktsgrænser, etableres der af hensyn til den operative, taktiske og logistiske samordning i lokalområdet kommando- og støtteforhold til pågældende hjemmeværnsdistrikt, hvori den enkelte afdeling af virksomheden/enhed af virksomhedshjemmeværnet er beliggende.

Lokalforsvarsregionens opgaver i fred

Chefen for lokalforsvarsregionen har på Hjemmeværnskommandoens og Hærens Operative Kommandos vegne ansvaret for styrkeproduktion og -indsættelse samt for at have indseende med forhold af landmilitær interesse og beredskabsmæssige forhold, som foregår inden for regionens område, og for at gribe ind mod krænkelser af suveræniteten.

Håndhævelsen af dette ansvar er betinget af, at

- lokalforsvarsregionen gennemfører en målrettet hvervning til hjemmeværnet
- gennemfører en effektiv og målrettet uddannelsesvirksomhed
- modtager varsel eller meldinger om fjendtlig virksomhed
- modtager meldinger om egne styrkers bevægelser og placering
- tildeles styrker eller andre ressourcer samt
- samarbejder med øvrige totalforsvarsmyndigheder i regionen som beskrevet ovenfor.

Lokalforsvarsregionens hærenheder indgår i mobiliseringsstyrken. I fred råder lokalforsvarsregionen kun over sin stab og aktiverede dele af regionens hærhjemmeværnsdistrikter.

Skal lokalforsvarsregionen gennemføre egentlige militære operationer, før krigstyrken er mobiliseret, må den have tilført styrker fra de regimenter og skoler, som har enheder til uddannelse, eller anvende rådigt hjemmeværn.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Lokalforsvarsregionen samarbejder med øvrige totalforsvarsmyndigheder om planlægning, tilrettelæggelse og gennemførelse af fælles uddannelse i form af stabs- og signaløvelser. Den kan herunder i nærmere aftalt omfang samarbejde med andre lokalforsvarsregioner om gensidigt øvelsessamarbejde.

Lokalforsvarsregionen udarbejder en operationsplan, som udtrykker lokalforsvarsregionens grundopstilling, herunder plan for beredskab, overvågning og bevogtning samt plan for støtte til myndigheder og enheder. Et vigtigt element i denne planlægning er at skaffe sig et klart overblik over forholdet mellem det behov for bevogtningsstyrker, der kan forventes stillet fra foresat myndighed, og den kapacitet, der faktisk rådes over.

I samarbejde med civilregionen holder lokalforsvarsregionen sig orienteret om civile ressourcer i regionens område, idet lokalforsvarsregionen i sin logistiske planlægning i betydeligt omfang vil være afhængig af, hvad der kan ydes af støtte fra civile ressourcer, primært til støtte for de militære myndigheder, som planlægger at gennemføre resterende uddannelse m.v. i regionens område. Støttebehovet fastlægges i samarbejde med de militære myndigheder, som planlægger at gennemføre resterende uddannelse og mobilisering inden for lokalforsvarsregionens område. I vort område især Danske Division.

Lokalforsvarsregionen har ansvaret for tilrettelæggelse af regionens overvågning. Hjemmeværnets personel, der bor og arbejder spredt over hele området, er det vigtigste element i overvågningen såvel i fred som under krise og i krig. De er de lokale øjne og ører!

Forsvarets myndigheder og enheder i regionen melder til de respektive operative myndigheder om efterretningsmæssige forhold inden for deres områder. Lokalforsvarsregionen orienterer de øvrige totalforsvarsmyndigheder i regionen. Herudover påhviler det lokalforsvarsregioner, marinedistrikter, flådestationer og flyvestationer at holde hinanden gensidigt orienteret om efterretningsmæssige forhold, som kan være af betydning eller interesse.

Lokalforsvarsregionen tildeles på ordre, eller efter indstilling fra chefen for lokalforsvars-regionen, rådighed over regionalt dislocerede styrker, primært m.h.p. løsning af opgaver af bevogtnings- og overvågningsmæssig karakter.

På ordre iværksætter regionen efter omstændighederne foranstaltninger fra antiterrorberedskabet.

Nøglepunktsvirksomheden skal sikre, at militære og civile myndigheder forsynes med nødvendige oplysninger om totalforsvarsinstallationer, omfattende anlæg, virksomheder, særligt udpegede områder m.v., der har betydning for opretholdelse af totalforsvarets funktioner. Nøglepunktsvirksomheden danner grundlag for foresat myndighed m.fl. udpegning af bevogtningsobjekter og for dimensionering af bevogtningsstyrker hertil.

Som led i planlægningen af det nationale forsvar kan Hærens Operative Kommando udpege enkelthindringer eller hindrelinier inden for lokalforsvarsregionen. Tilsvarende kan chefen for lokalforsvarsregionen udpege

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

objekter eller linier, som forudses ubrugeliggjort som et element i løsningen af de af lokalforsvarsregionen planlagte opgaver. Efter bemyndigelse fra Søværnets Operative Kommando eller Flyvertaktisk Kommando kan der desuden planlægges ubrugeliggørelse af havne og civile flyvepladser.

De operative kommandoer disponerer i deres operationsplaner områder til felthærens sammendragning, klargøring og indsættelse, til flyvevåbnets og søværnets landbaserede mobile enheders deployering og til faglige installationer. Øvrige områder disponeres af lokalforsvarsregionerne til mobiliserings- og uddannelsesområder for alle typer enheder samt til brug for lokalforsvarsregionens egne styrker. Disponeringen af områderne sker i samarbejde med de øvrige totalforsvarsmyndigheder, som også har behov for lokaliteter til redningsberedskabets indsatsstyrker og til forskellige installationer, samt efter fornøden koordination med øvrige berørte operative myndigheder.

Militær hjælp til civile myndigheder m.v.

Indenfor regionen koordinerer lokalforsvarsregionen den militære hjælp til civile myndigheder.

Militær hjælp til civile myndigheder omfatter

- almindelig hjælp
- katastrofehjælp og
- særlig hjælp til politiet.

Almindelig hjælp kan i begrænset omfang ydes til civile myndigheder med Forsvarets specialmateriel og specialuddannet personel. Almindelig hjælp til politiet kan f.eks. omfatte bistand til løsning af eftersøgningsopgaver m.v., idet der ved opgavens løsning ikke påregnes mulighed for direkte konfrontation mellem Forsvarets personel og eventuelle lovovertrædere. I lokalforsvarsregion Syds område har hver Politimester et hjemmевærnspoliti-kompagni han i givet fald og efter aftale kan trække på.

Katastrofehjælp kan ydes i situationer, hvor de civile hjælpetjenester ikke selv har tilstrækkeligt materiel eller personel til rådighed, eller når dette ikke kan tilvejebringes tilstrækkeligt hurtigt. Et eksempel kan være en hurtig karantæne-facilitet til mange smittede. I lokalforsvarsregionens område kan ved behov etableres to koordinerende stabe, baseret på det eksisterende totalforsvarssamarbejde til koordination af katastrofehjælpen på Fyn og i Syd- og Sønderjylland.

Særlig hjælp til politiet består i hjælp til politiet i tilfælde af grove forbrydelser m.v., hvor politiets sædvanlige magtmidler ikke er tilstrækkelige.

Med henblik på at kunne kontrollere, at skibe, der anløber danske havne, kommer i lovlige og fredelige ærinder, er der etableret en havneobservationstjeneste, som varetages i samarbejde mellem de lokale havnemyndigheder og Told & Skat.

Havneobservationstjenesten samarbejder snævert med marinedistrikterne og rapporterer til disse efter særlige regler.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Efter behov yder politiet på anmodning støtte til havnemyndigheden. Såfremt politiet ikke kan yde assistance eller vurderer, at den ikke alene vil kunne løse opgaven, retter politiet henvendelse til den militære myndighed, som det er pålagt at kunne yde støtte til havne-observationstjenesten i henhold til gældende havneobservationsplan.

Havneobservationsplanen udarbejdes af lokalforsvarsregionen. Den berørte militære myndighed holder lokalforsvarsregionen orienteret om indsættelsen.

Lokalforsvarsregionens opgaver under krise

Opstår der en situation, som kræver et øget beredskab ved totalforsvaret, aktiveres de nødvendige dele af Forsvaret, om nødvendigt hele Forsvaret. De øvrige totalforsvarsmyndigheder øger deres beredskab på tilsvarende måde. Totalforsvarets Beredskabsplan er regeringens og kommandomyndighedernes værktøj hertil.

De ressourcer, der aktiveres, afbalanceres i forhold til den foreliggende trussel, de forudsatte opgaver og ønsket om at belaste samfundets daglige funktioner mindst muligt. Ordre om ændring af beredskabet tilgår lokalforsvarsregionen og andre relevante myndigheder direkte fra Forsvarskommandoen eller Hærens Operative Kommando. Lokalforsvarsregionen videreformidler ordrene i henhold til gældende planer.

Ved uvarslet angreb og under beredskabsforøgelse træder de regionale kommandoforhold i kraft, indtil andre kommandoforhold bestemmes eller iværksættes ifølge gældende planer.

Lokalforsvarsregionen vil ved en beredskabsforøgelse have rådighed over sine egne formerede organisatoriske hærenheder og aktiverede hærhjemmeværnsenheder i regionen. Den vil tillige kunne få tildelt andre enheder til overvågning og bevogtning m.v.

Lokalforsvarsregionerne støtte felthærens sammendragning samt deployering af flyvevåbnets luftforsvarsenheder og søværnets landbaserede mobile enheder og letter derved de operative kommandoers kontrol med enhedernes bevægelse. Det er her vigtigt at væsentlige dele af Lokalforsvarsregionens stabskompagni, trafikkontor og pladskommandantskaber er aktiveret for at kunne yde støtten.

Under en længerevarende beredskabsfase yder lokalforsvarsregionen ligeledes støtte til enheder, der gennemfører uddannelse i dens område ved at anviser uddannelsessterræn og -faciliteter, fritidsfaciliteter m.v. En del af denne støtte tilvejebringes fra de øvrige total-forsvarsmyndigheder via pladskommandantskaberne.

Deployering af danske og evt. allierede enheder under forhøjet beredskab ledes af Hærens Operative Kommando. Lokalforsvarsregionen har en vigtig rolle i forbindelse med denne opgave, som den løser ved hjælp af sit trafikkontor og et antal mobile trafikkontrolposter.

Trafikkontrolorganisationen kan som nævnt også betjene civile transportere m.v. i totalforsvaret.

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

Lokalforsvarsregionen etablerer - fortrinsvis ved hjælp af aktiverede dele af hjemmehæren og koordineret med øvrige forsvars- og totalforsvarsmyndigheder - overvågning af regionen.

Havneobservationstjenesten intensiveres eventuelt med støtte fra mindre enheder, som ad hoc udpeges af lokalforsvarsregionen. Den støttende enheds opgave er at assistere lederen af politiets udrykkestyrke efter dennes anvisning på stedet, idet der ikke etableres et egentligt kommandoforhold.

Lokalforsvarsregionen er ansvarlig for samordningen af den samlede militære bevogningsvirksomhed i lokalforsvarsregionens område. Lokalforsvarsregionen er desuden ansvarlig for planlægning og gennemførelse af bevogtning af civile og militære objekter, som ikke er bevogtet af myndigheder fra søværnet og flyvevåbnet.

Bevogtningen gennemføres med det formål at sikre samfundsvigtige installationer og virksomheders fortsatte funktion, hvilket indebærer, at uvedkommende hindres adgang, og mindre, fjendtlige styrker afvises.

Hærhjemmehæren deltager i henhold til lokalforsvarsregionens bevogningsplan i bevogtningen af såvel militære som civile installationer og virksomheder m.v.

Marinehjemmehæren kan efter koordination med respektive marinehjemmehærnsdistrikter bevogte udpegede objekter i havneområder. De afgivne enheder vil være under operativ kontrol af det stedlige hjemmehærnsdistrikt henholdsvis - kompagni.

Hvor der er gode betingelser for, at fjenden kan benytte stand-off weapons, må bevogtningen suppleres med en aktiv patruljering, som skal forhindre eller vanskeliggøre fjendens brug af sådanne våben.

Lokalforsvarsregionens ABC-rapporteringssystem og interne og eksterne informations-virksomhed udbygges og koordineres løbende med øvrige totalforsvarsmyndigheder så man også beredskabsmæssigt taler med en stemme.

Civilregionen har det overordnede ansvar for koordination med pressen i totalforsvars-sammenhæng.

Lokalforsvarsregionens opgaver i krig

Det er Forsvarets opgave at yde effektiv modstand mod angreb på dansk område og gennemføre egentligt forsvar af Danmark og tilstødende nærområder i samarbejde med allierede styrker. Forsvaret af landterritoriet gennemføres af enheder fra felthæren og lokalforsvarsstyrkerne i samarbejde med enheder fra øvrige værn samt allierede forstærkninger. Kan fjenden ikke forhindres i at trænge ind på dansk landterritorium, anvendes de mobile felthærsenheder og allierede forstærkninger der, hvor det i den øjeblikkelige situation er påkrævet. I områder, hvor de mobile enheder ikke umiddelbart kan gribe ind, må de lokalforsvarsenheder indledningsvis imødegå fjenden alene.

Senest ved indførelse af krigstilstand - men forhåbentlig før - vil lokalforsvarsregionen have rådighed over hele sin krigsstyrke. Den vil endvidere

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

kunne få stillet yderligere styrker til rådighed fra Hærens Operative Kommando, såfremt situationen nødvendiggør dette.

Lokalforsvarsregionen færdiggør og supplerer uddannelsen af enheder, som ikke er direkte pålagt at løse operative opgaver.

Der udveksles senest her forbindelsesofficerer med øvrige totalforsvarsmyndigheder og aftaler med sygehusberedskabet via Beredskabsregionen bekræftes.

Planerne tilpasses situationen - bl.a. tilstedeværelsen af egne styrker i området - og de aktuelle opgaver, som stilles af foresat myndigheder. Supplerende befalinger udgives løbende. Senest ved indførelse af krigstilstand befaler lokalforsvarsregionen for underlagte enheders beredskab, herunder tillige A-/C-trusselsniveau og koordinerer dette i totalforsvarssammenhæng.

Indtil et egentligt angreb på dansk område er erkendt, prioriteres overvågningen af lønnende mål for specialstyrker på grundlag af Forsvarskommandoens Bevogtningsplan.

Afslutning/anbefalinger

Vore internationale (herunder NATO-) forpligtelser er naturligvis vigtige. Ikke mindst for nationens anseelse. Den har politikernes bevågenhed. Men der vil altid være en nødbremse, som man kan trække fra i forsvaret i det mindste, når der er tale om et nyt "commitment": Vi vil så gerne. Vi kan også godt – rent operativt. Men vor logistik har svært ved at leve op til det! Men hvis det er politisk vigtigt, så giv os nogle penge. Så skal vi nok klare det.

Logistik i den type operationer, vi har beskæftiget os med siden murens fald (fredsstøttende operationer) kan nemlig godt improviseres - bare der er penge nok. Jf. her også artiklerne i sidste nr. af Militært tidsskrift om logistik m.v.

Det nationale "hjemmeforsvar" er straks noget helt andet. Lokalforsvarsregionen får i dag ikke rådighed over Pladskommandantskaberne (med meget begrænset udvalg på hylderne) før det vel næsten er for sent. Somme tider vil det være for sent. Indtil det sker, vil Lokalforsvarsregionen være afhængig af, hvad Hjemmeværnets logistikterminal kan levere - og den styres aldeles af Hærens Materielkommando, som må prioritere felthærens behov.

Jamen, så er der jo totalforsvaret, som kan hjælpe. Civilregionen kan - fordi den måske kender sine pappenhejmere - anvise, hvor vi kan KØBE ydelser. Men den kan jo ikke bare forære os noget. Og der er også andre samfundshensyn, som måske må vægtes højere. Hvis vi udskriver ARLA's lastbiler til forsvaret, så får folk på Sjælland ingen mad. Er det acceptabelt?

Skal vi se på nogle af de logistiske områder for at belyse noget mere af problematikken:

Forsyningstjeneste: Vi må i Pladskommandantskabet nøjes med smulerne fra de riges bord. Hvem siger, at der overhovedet er nogle smuler? Felthæren har fået, hvad der var - og måske alligevel gået derfra med delvis tomme lommer. Der mangler en plan for den regionale logistik og herunder samarbejdet mellem Hæren og Hjemmeværnets logistik. Hvordan kommer vi i Lokalforsvarsregionens regi fra

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

A- til O-norm? Hvornår kan vi trække på det civile samfund? - Og hvordan, hvis civilregionen er på vej ud?

Forplejning: Det skal nok gå. Vi er i et rigt land, hvor for lidt mad normalt ikke er et problem. For meget og forkert mad er ved at blive det.

Sanitetstjeneste: Vi er ikke ret godt kørende. Vi er i nærheden af vore egne hospitaler, men sygehussektoren er i forvejen hårdt belastet. Kan og vil man frigøre den fornødne kapacitet til at tage sig af vore (og fjendens) sårede ved at sende fru Jensen m.fl. hjem? Vi kan - hvor kamp foregår - være i en situation, hvor beredskabsregionen ikke kan gå ind for at hjælpe. Vi må måske også tage os af de civile skader/tab. Lokalforsvarsregionen har kun en Sanitetsdeling og en Ambulancedeling at gøre godt med.

Og selv med aftaler via Totalforsvarsledelsen om aflevering direkte på udpegede hospitaler slår vor kapacitet næppe til.

Transport: Lokalforsvarsregionen har en transportdeling, som kan løfte ca. 200 tons. Det er fint nok, når vi taler "bulk" så som feltbefæstningsmaterialer, sand eller ammunition, men ikke, når vi taler specialiserede transportere - som f.eks. containere. Den skal også først mobiliseres.

Vedligeholdelse: Det er nok det mest ømtålelige område. Vi baserer os udpræget på civile værksteder, selv om pladskommandantskaberne er etableret. Men vi er jo ikke alene om det. Der er også andre i køen. Nogle af dem måske højere prioriteret (politiet f.eks.).

Kan vi være sikre på 24-timers service ugens 7 dage? Eller er det 37-timers ugen der gælder? Vi vil stå med et mix af udskrevet materiel - fortrinsvis biler - og militært materiel. Bilerne kunne vi nok få igennem med en eller anden prioritet, men hvad med våben, radioer, mørkekampmateriel, IT-udstyr? Vi er jo ofte udstyret med noget som det øvrige samfund har udfaset for år tilbage, og som det ikke har ekspertise eller reserve-dele til. Et velfungerende samarbejde med civilregionens forskellige kontorer er her helt nødvendigt.

Personel: Personelerstatning. Hvor får vi det fra? Vi har i flere år ikke kunnet få udpeget nøglepersonel til de allermest vigtige funktioner ved lokalforsvarsregionen.

Det hænger i dag ikke sammen. Teorien er god nok i Totalforsvarskonceptet, men Lokalforsvarsregionen står med begge ben plantet solidt i den blå luft. Der er megen god vilje i totalforsvarssamarbejdet på det regionale niveau. Der er heller ingen tvivl om, at alle gode kræfter vil gøre, hvad de kan. Men det stopper ligesom der, ikke? Det er svært at basere er seriøs logistisk planlægning eller anden planlægning på det.

Hvad kan vi gøre bedre? De svagheder, der er peget på, har næsten udelukkende med den logistiske planlægning og kapacitet at gøre. Især i en opbygningsfase. Det er afgørende vigtigt for Lokalforsvars-regionens muligheder, at den får rådighed over sine pladskommandantskaber meget tidligt i forløbet. Ikke blot i form af luftige begreber så som kasser og vandrørsdiagrammer, men i form af styrkelister og materielister. Først, når der er sat navn på de mennesker, der skal

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

forblive i eller mobiliseres til tjeneste ved et pladskommandantskab og dets installationer, nærmer vi os realiteternes verden. Først da kan Lokalforsvarsregionen begynde på en realistisk uddannelses- og øvelsesvirksomhed og en realistisk planlægning i samarbejde med øvrige totalforsvarsmyndigheder.

Et andet punkt, er tidspunktet for tildeling af Lokalforsvarsregionens egne mobiliserings-styrker, herunder især stab- og stabskompagni (som jo bl.a. indeholder de mobile logistiske elementer samt ammunitionsrydningskapaciteten). Her kan Hærens Operative Kommando gøre meget ved at prioritere en tidlig aktivering af enheden og ved at prioritere enheden lidt mere kvalitativt - såvel med personel som materiel.

Et tredje punkt - som ganske vist ikke er konkret endnu, men som hurtigt kan blive det - er at sikre en fastholdelse af en kendt og gennem mange årtier indøvet organisation, baseret på fire ligeværdige elementer (civilregion, militærregion, politiregion og beredskabs-region). Her kan Forsvaret bidrage ved at stå fast over for de forsøg, der er på at ændre organisationen til noget helt andet og vel alene fredstidsorienteret?!

Et fjerde punkt, er at tilvejebringe et koncept for kommunikation mellem de fire komponenter, herunder fastlæggelse af hvilke typer kommunikationsudstyr, der skal være fælles gods, samt en plan og et budget for anskaffelse af det.

Et femte punkt, som er af stor betydning for sikringen af landets infrastruktur, er en opprioritering af nøglepunktsvirksomheden. Den lå tidligere ved Forsvarets Efterretnings-tjeneste, og der var afsat ganske mange ressourcer til den. Nu er den flyttet til Forsvars-kommandoen og ressourcerne synes beskåret kraftigt. Hvis den - i lyset af 11. september og de seneste terrorhandlinger på Bali - skal have nogen mening, så skal der afsættes de nødvendige ressourcer, både i omfang og kvalitet. Det betyder bl.a. også flere personer med evne til at analysere - ikke blot bogholdere. Nøglepunktsvirksomheden er p.t. svag og har været det for længe! Både p.g.a. nedprioriteringen, men også fordi de myndigheder som skal opdatere grundlaget ved at indberette om nye nøglepunkter, ikke er særlig flinke til det.

Vi har brug for en mere omfattende ekspertise inden for "Risk Management" til dette område og vel også vedrørende trusler med Biologiske, kemiske og radiologiske stoffer. Vi var meget dygtigere inden "Murens fald".

Det sjette punkt: Lokalforsvarsregionen og Hjemmeværnet arbejder ihærdigt på at skærpe den militære profil ved flere af sine enheder. Det er en klar nødvendighed, for det er i fremtiden primært hjemmeværnet som må løse de fleste af de vigtige bevogtningsopgaver. Derfor må hjemmeværnet sikres optimale vilkår for at nå dette mål, bl.a. ved et udbygget samarbejde med Hæren, som i givet fald "ejer" enhederne.

Punkt syv: Lokalforsvarsregionerne har såvel under tilblivelsesprocessen som efter oprettelse fra Hærens Operative Kommandos side - igen og igen - oplevet at være det lavest prioriterede af alle og på alle områder. Uanset hvor presserende problemer har været, har Hærens Operative Kommando næsten altid prioriteret missionerne i udlandet - og oftest glemt Lokalforsvarsregionerne. Der er intet, der

Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

tyder på, at det vil ændre sig. Der er måske behov for en organisationsændring i stab/Hærens Operative Kommando, så den har en lille "national stab" og en stor "international stab" med klart definerede ansvarsområder. Herved kunne totalforsvaret og Lokalforsvarsregionerne måske få lidt mere fokus?

Punkt otte: Også dette punkt handler om prioritering og opmærksomhed. Det var den almindelige opfattelse, at de gamle militærregioners stabe var det sted, man placerede officerer, som var på vej til pensionering eller som ikke skulle videre. Respekten for regions-stabene kunne ofte være på et meget lille sted. Det bør ikke ske igen. Det er vigtigt, at det er unge og kompetente officerer i karrieren, som i fremtiden kommer til at tegne lokal-forsvarsregionerne i samfundets og det øvrige forsvars bevidsthed. Og det er faktisk i dag en af de mest interessante og attraktive tjenester, man kan forestille sig for en VUT (Videreuddannelsestrin) I-kaptajn og for enkelte VUT (Videreuddannelsestrin) II-majorer. Både Forsvarskommandoen og Hærens Operative Kommando må være med til at sikre, at der tilføres stabene kvalificeret officerspersonel.

Punkt ni ligger lidt i forlængelse af punkt otte. Lokalforsvarsregionen har gennem mange år med undren kunnet konstatere, at uvidenheden med hensyn til det regionale forsvar og totalforsvar er udbredt i hæren - og i flyvevåbnet og i søværnet. Det gælder alle grader og alle aldre. Det gælder også de højere stabe. Hvis ikke man har været tjenstgørende i det regionale forsvar, er uvidenheden næsten total. Det anes, at såvel Hærens Officersskole som Forsvarsakademiet har svigtet, når det gælder uddannelse inden for disse vigtige områder. Men det er der da heldigvis tid til at råde bod på endnu. Og der findes oven i købet et nyt Feltreglement II, Det regionale Forsvar som kan danne udgangspunkt for en undervisning. Hvis skolerne mangler ekspertise på området, er jeg sikker på, at lokalforsvarsregionerne gerne vil bidrage med kompetente undervisere.

Der er således nok at gå i gang med. Det bedste er, at det ikke kræver særlig mange økonomiske ressourcer. Det meste kan klares ved en ændret holdning hos beslutningstagerne og ved en ændret prioritering, især hvad angår den helt nødvendige regionale logistik samt totalforsvarssamarbejdet på alle niveauer.

Der er sådan set ingen grund til at vente. Slet ikke i den aktuelle situation. Vi ved det jo godt - uden logistik - ingen operationer.

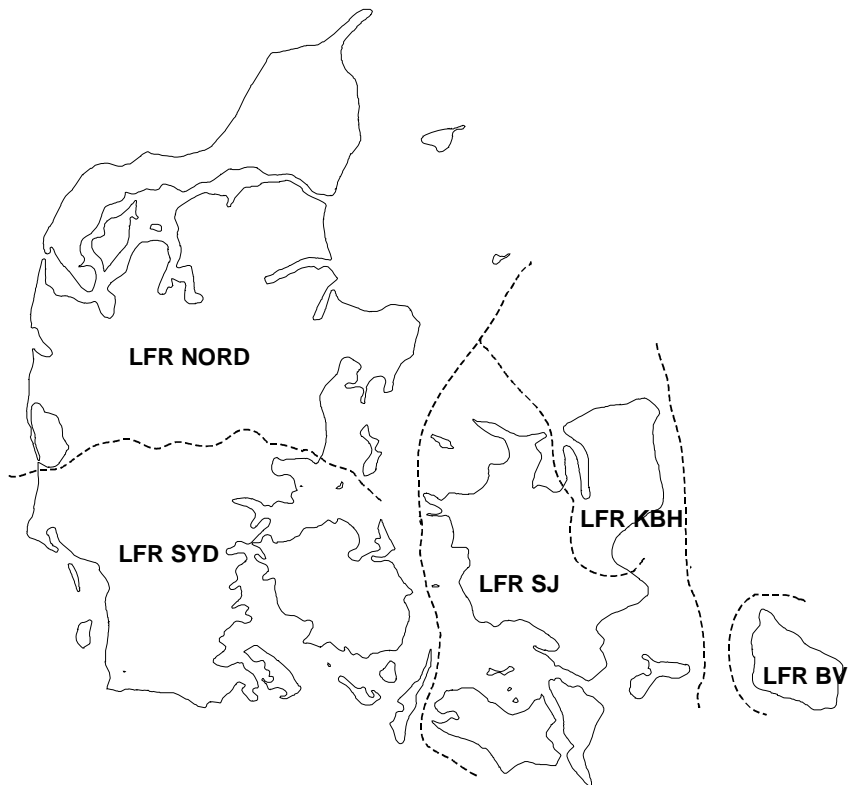
Som man vel siger i dag: Hvor svært kan det være? "At genopdage" vort totalforsvar på alle niveauer?

Bilag

Bilag 1

REGIONSINDELING

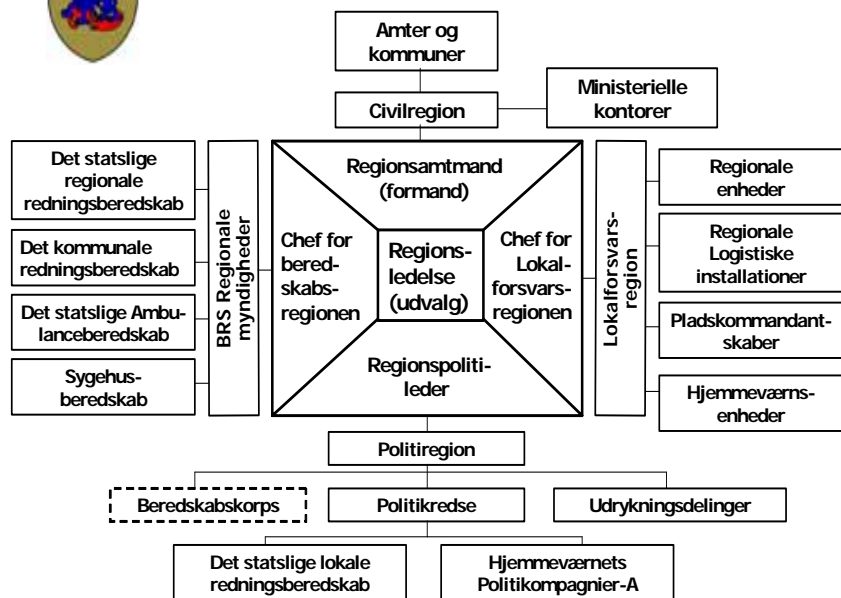

- LFR NORD: Lokalforsvarsregion Nord- og Midtjylland
- LFR SYD: Lokalforsvarsregion Fyn, Syd- og Sønderjylland
- LFR SJ: Lokalforsvarsregion Sjælland og Lolland-Falster
- LFR KBH: Lokalforsvarsregion København
- LFR BV: Lokalforsvarsregion Bornholms Værn

Bilag 2

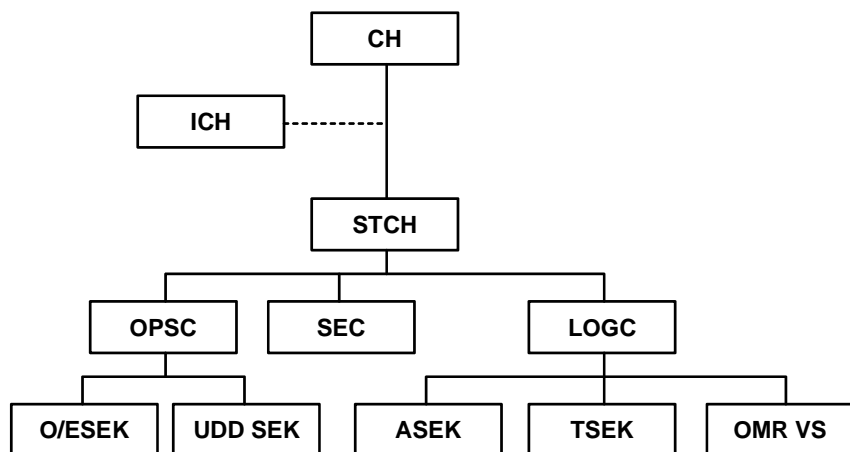

Regionsledelsen i region III og IV

Bilag 3

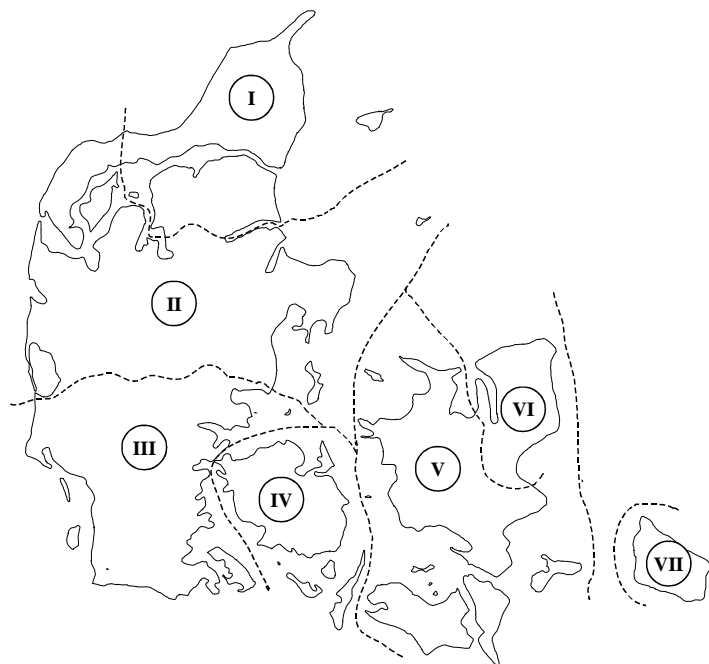
STAB /LOKALFORSVARSAFSNIT (FRED)

- CH: Chef
- ICH: Informationschef
- STCH: Stabschef
- OPSC: Operationscenter
- SEC: Sekretariat
- LOGC: Logistikcenter
- O/ESEK: Operations-/efterretningssektion
- UDD SEK: Uddannelsessektion
- ASEK: Administrationssektion
- TSEK: Transportsektion
- OMR VS: Områdeværksted

Bilag 4

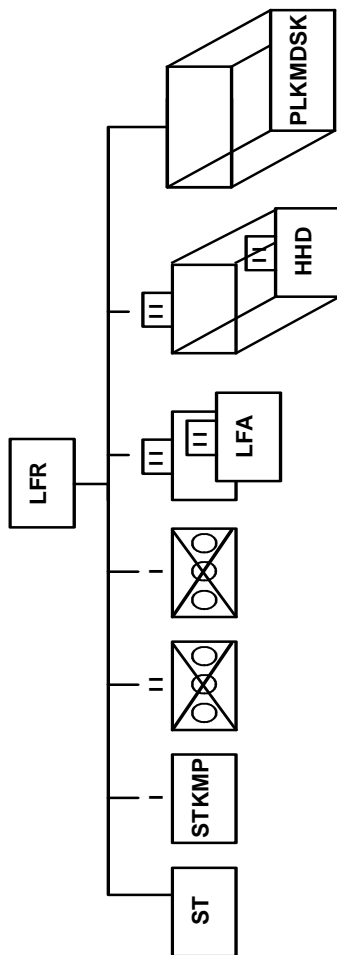
SKITSE OVER REGIONSINDELING

- Region I: Nordjyllands Amt
- Region II: Viborg, Ringkøbing og Århus Amter
- Region III: Ribe, Vejle og Sønderjyllands Amter
- Region IV: Fyns Amt
- Region V: Vestsjællands og Storstrøms Amter
- Region VI: Københavns og Frederiksberg Kommuner samt
Københavns, Frederiksborg og Roskilde Amter
- Region VII: Bornholms Amt

Bilag 5

LOKALFORSVARREGIONENS KRIGSORGANISATION

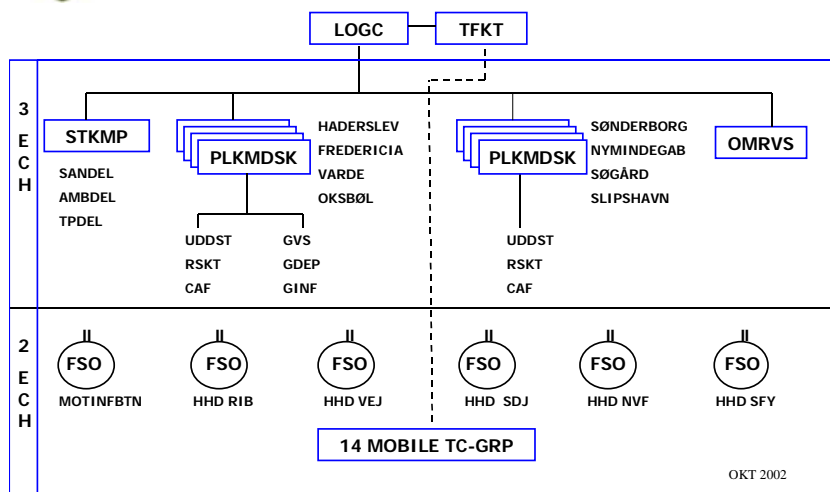

Bilag 6

LFR SYD LOGISTISKE STRUKTUR

LFR SYD LOGISTISK STRUKTUR

- HHD: Hærhjemmeværnsdistrikt
- LFA: Lokalforsvarsafsnit
- LFR: Lokalforsvarsregion
- PLKMDSK: Pladskommandantskab
- ST: Stab
- STKMP: Stabskompagni

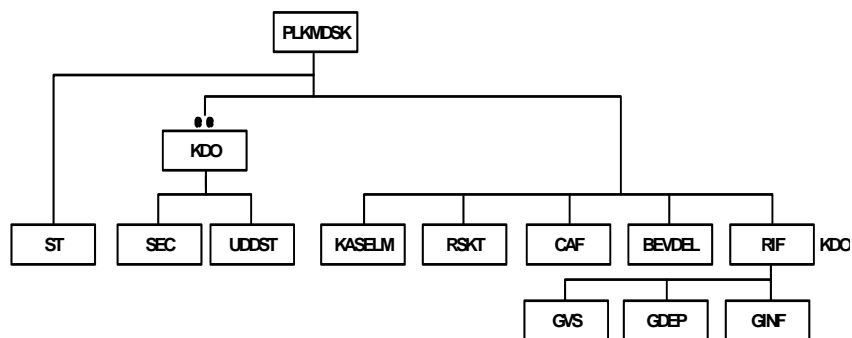
Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar •

CAF: Cafeteria	LOGC: Logistikcenter
ECH: Echelon	MOTINFBTN: Motoriseret infanteribataljon
FSO: Forsyningsområde	OMRVS: Områdeværksted
GVS: Garnisonsværksted	PLKMDSK: Pladskommandantskab
GDEP: Garnisonsdepot	RSKT: Regnskabskontor
GINF: Garnisonsinfirmieri	SANDEL: Sanitetsdeling
HHD RIB: Hærhjemmeværnsdistrikt Ribe	STKMP: Stabskompagni
HHD VEJ: Hærhjemmeværnsdistrikt Vejle	TFKT: Trafikkontor
HHD SDJ: Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland	TPDEL: Transportdeling
HHD NVF: Hærhjemmeværnsdistrikt Nordvestfyn	UDDST: Uddannelsesstøtte
HHD SFY: Hærhjemmeværnsdistrikt Sydfyn	

Bilag 7

PLADSKOMMANDANTSKAB

(Principskitse)

- BEVDEL: Bevogningsdeling
- CAF: Cafeteria
- GVS: Garnisonsværksted
- GDEP: Garnisonsdepot
- GINF: Garnisonsinfirmeri
- KASELM: Kaserneelement
- KDO: Kommando
- PLKMSK: Pladskommandantskab
- RSKT: Regnskabskontor
- RIF: Regionalfaglige installationer
- ST: Stab
- SEC: Sekretariat
- UDDST: Uddannelsesstøtte

Boganmeldelser

John Keegan: *The First World War.*

London 1999.

500 sider, illustreret, med oversigtskort, (paperback) £ 12.50

Anmeldt af major Claus E. Andersen

Dette mammutværk på 500 sider om 1. Verdenskrig af den veletablerede og kendte engelske militærhistoriker John Keegan har fået en særdeles rosende modtagelse i den engelsksprogede anmelderverden, og det med god grund. Keegan har formået på "kun" 500 sider at behandle mange fremstående aspekter af denne konflikt. Vinklingen er militærhistorikerens - og måske endda lidt mere set fra krigshistorikerens synsvinkel - man vil således lede forgæves efter den sociale, økonomiske og til dels den politiske historie.

Værket er desværre ikke tematisk opdelt på linje med de kendte klassiske værker *Face of Battle* og *A History of Warfare*, som Keegan har haft så stor succes med. En kronologisk fremadskridende handling havde måske været mere spændende, såfremt John Keegan havde opdelt sin fortælling i temaer, som han tidligere har gjort med overordentlig spændende resultater til følge. På trods af dette forhold er værket velkrevet og udtømmende – men alt i alt en lidt konventionel krigshistorie.

Tidligere var det forholdsvis sjældent, at der blev udgivet bøger om 1. Verdenskrig i modsætning til den efterfølgende anden verdensomspændende krig – selvom denne første krig i mange henseender af nogle historikere betegnes som første halvleg af det 20. århundredes verdenskrig. Anden halvdel udspillede sig som bekendt i tidsrummet 1939–1945. Denne sammenkædning af den to verdenskrige er af nogle forskere samlet blevet betegnet som *den moderne trediveårskrig* netop for at understrege sammenhængen mellem de to krige.

John Keegan har øjensynligt været, hvilket han i tidligere værker har pointeret må være essentielt for al god og indlevende krigshistorie, på alle relevante slagmarker, og han beskriver med stor indlevelse terrænet, som det så ud den gang, som det ser ud i dag samt dets betydning for kamphandlingerne i området.

Keegan er dog, når alt kommer til alt, ikke militært uddannet, og ind i mellem skinner det igennem, bl.a. når han af en eller anden årsag absolut vil kæde ordet "mytteri" sammen med direkte mord på foresatte. Ellers er det ikke mytteri, mener Keegan, der på denne baggrund øjensynligt ser med blide øjne på de disciplinære problemer, som de franske myndigheder fik med soldaternes uvilje til at substituere slagtekvæg på de vesteuropæiske fronter. Således er definitionen på mytteri i hvert fald ikke i den danske hær, og det har den nok heller aldrig været i den engelske. Man kan blot kaste et blik på den omfangsrige litteratur om den stolte søkrigsmagt England for

Bog anmeldelser •

at konstatere, at selv den mindste uskyldige antydning af optræk til mytteri blev behandlet særdeles drakonisk og håndfast. I min *Oxford Advance Learner's Dictionary* angives "Mutiny" endvidere til at være "rebellion against lawful authority, esp. by soldiers or sailors" - ikke noget med myrderi af officerer fra den kant.

Den kendte og respekterede militærhistoriker John Keegan benytter normalt enhver lejlighed til at debattere og argumentere imod den preussiske krigsteoretiker Carl von Clausewitz, men i dette værk værdisætter den britiske historiker lykkeligvis ikke en stavelse på dette korstog.

Altså - ikke et ord om Clausewitz.

Keegan beskriver rettelig krigen, som en forfærdelig krig, hvilken man, som officer, kun kan prise sig lykkelig for ikke at skulle have deltaget i.

Kortene i Keegans værk er til gengæld dårlige. Divisioner, korps og armeer fremgår ikke altid af kortene, som oven i købet er uhensigtsmæssigt anbragt i forhold til teksten. Der mangler endvidere et samlet oversigtskort, som viser Europa før 1. Verdenskrig brød ud. For en historiker er det sikkert indlysende, hvorledes Europa var sammensat før 1. Verdenskrig, men for lægmand, som bogen også henvender sig til, er det helt sikkert ikke tilfældet.

John Keegan har bagerst vedføjet en selektiv litteraturliste, som giver en rigtig god tematisk oversigt over den hidtil udgivne vigtigste faglige litteratur om emnet.

Det foreliggende værk, som John Keegan har forfattet, er endnu et stilsikkert produkt fra krigshistorikerens værksted, selvom det virker en smule sjælløst i forhold til de langt mere engagerede bøger, som Keegan tidligere har udgivet. Det skal dog konkluderes, at bogen giver et grundigt, seriøst og forholdsvis hurtigt læst indblik i de militære forhold omkring 1. Verdenskrig - især set med en krigshistorikers øjne. Hvis man ikke vil binde an med Hew Strachans nyere trebindsudgivelse om krigen, er Keegans værk et anbefalelsesværdigt godt alternativ.

Bog anmeldelser •

Bernard Lewis: *Hvad gik galt? Vestens påvirkning og Mellemøstens svar*

København 2002.

219 sider, illustreret, kr. 175,-

Anmeldt af major Claus E. Andersen

Siden udgivelsen af bogen *Hvad gik galt?*, da det udkom på engelsk tidligere på året, er ovennævnte værk blevet særdeles rosede omtalt af danske og udenlandske anmeldere.

Den 85-årige forsker Bernard Lewis regnes i dag for en af verdens førende mellemøstforskere og han arbejder, trods sin høje alder, fortsat som professor emeritus på det prestigefyldte Princeton universitet.

Lewis' værk indledes i den danske udgave af et 10 siders forord af Ralf Pittelkow. Pittelkow må virkelig have haft noget på hjertet på alle de sider - som udgør tilnærmelsesvis 20 % af alle de beskrevne sider - måske en lille smule overdrevet for et forord i en bog, der i virkeligheden taler for sig selv.

Timing'en med udgivelsen af bogen er en forlæggeres drøm. Siden 11. september har der været et forståeligt behov for at forstå baggrunden for de forfærdelige handlinger, som blev begået i USA. Lewis behandler ikke selve episoden, men han gør rede for, hvorledes det står til i Mellemøsten, og hvorledes historien har ledt op til de forfærdelige handlinger i lufrummet over Nordamerika. En af Lewis hovedkonklusioner er imidlertid, at det ikke, som mange tror, er religionen, der lægger hindringer i vejen for ekspansion og velstand i regionen, da den tidligere har været en af de mest civiliserede og fremgangsrige i hele verden. Senere blev Mellemøsten imidlertid ramt af stagnation og tilbagegang. En tilstand, som regionen den dag i dag ikke har formået at kæmpe sig ud af. Lewis skriver selv i et efterskrift om dette, at hans bog behandler "den større sammenhæng og det større mønster af begivenheder, ideer og holdninger, som gik forud for angrebene (11. sept.), og som i et vist omfang affødte dem" (side 6).

Værket er - foruden at være et selvstændigt værk, som kan stå for sig selv - en godt supplement til Albert Houranis *De Arabiske Folks Historie*, som blev anmeldt i MT 4/1995 og udbudt i Det Krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds i sæsonen 1995/96. Hourani har da, betegnende nok for Lewis' status, adskillige henvisninger til denne i sit stort anlagte værk.

Modstandere af Lewis - og dem har han naturligt en del af - har betegnet ham, som en typisk og karakteristisk repræsentant for dele af den vestlige akademiserede verden, hvis angivelige objektivitet i virkeligheden er et skalkeskjul og en form for fortsat vestlig dominans over østen.

Det har på det seneste været rystende i dansk fjernsyn at opleve elever og lærere i de islamistiske skoler i Pakistan, madrasaerne, demonstrerer under et banner med en påskrift med Samuel Huntingtons tese "Clash of Civilizations." De aggressive religiøse fanatikere vender på denne måde Huntingtons egen tese imod "vesten" selv, som et slags selvopfyldende profeti, som et alibi, der skal være med til at retfærdiggøre deres

Bog anmeldelser •

eget korstog mod globaliseringen, USA og alle dets allierede - den vestlige verden, som vi jo tilhører. Men, som Pittelkow anfører, er dette ikke en bog om den 11. september, den aktuelle verdenspolitik eller udlændingepolitikken. Det er et værk om den historiske baggrund for situationen i Mellemøsten og konflikten mellem de muslimske og ikke muslimske lande, og hvordan den har udviklet sig til i dag. Det er en god referencebaggrund til at forstå, hvorledes de muslimske lande har udviklet sig fra højt civiliserede og udviklede lande til tilbagestående, fattige og mange steder fundamentalistisk religiøse tilbagestående lande.

Lewis ser den eneste mulighed for folkeslagene i Mellemøsten for at komme ud af dette dødvande, at være en opgivelse af den religiøse fanatisme og en sekularisering af samfundet i de pågældende lande. Dette er en udvej, som vil bringe disse berørte lande ud af det dilemma, som de p.t. befinder sig i.

Den muslimske befolkning i Mellemøsten stiller sig jævnlige, jf. Lewis, det neurotiske spørgsmål "Hvem har gjort dette imod os, siden vi ikke længere er verdens førende civilisation?" I stedet burde man, fremhæver Lewis, spørge: "Hvad har vi gjort galt?" og "Hvordan kan vi rette op på det?"

Sydebukkerne bliver af Mellemøstens befolkninger fremstillet som en lang historisk række af folkeslag lige fra mongoler til jøder, amerikanere og ikke mindst effekterne af en verdensomspændende vestlig globalisering (side 196).

Lewis tager sekulariseringen som en mulighed for at løse Mellemøstens dilemma op til diskussion. Han påviser, at adskillelsen af religion og stat indledningsvis fandt sted i det kristne vesten, men han ser ikke noget håb for Mellemøsten, hvis man ikke påbegynder en sekularisering i regionen - her gør forfatteren med Tyrkiet dog en bemærkelsesværdig undtagelse. Dogmet med at vende tilbage til rødderne - den religiøse fundamentalisme - vil ikke bringe regionen ud af det økonomiske, sociale armod samt det dødvande, den befinder sig i. Afghanistan, Iran og Sudan er i den forbindelse manende skrækeksempler.

Bernard Lewis advarer i slutningen af sin bog sin læser: "Hvis befolkningerne i Mellemøsten fortsætter ad samme vej som hidtil, kan selvmordsbombemanden blive en metafor for hele regionen, og så bliver det umuligt at bryde spiralen af had og ondskab, vrede og selvmedlidenhed, fattigdom og undertrykkelse. Den spiral vil på et tidspunkt kulminere i, at udlandet endnu en gang overtager magten i regionen. Udlandet kunne her være Europa, der vender tilbage til sine gamle metoder, eller måske et genopstået Rusland eller en ny og ekspanderende østlig supermagt. Hvis befolkningerne derimod er i stand til at lægge forurettelsen og offerrollen på hylden og i stedet forene deres talenter, energier og ressourcer i en fælles, kreativ indsats, kan de atter gøre Mellemøsten til et af civilisationens store centre, som regionen var det i Antikken og i Middelalderen. Indtil videre er det et valg, de selv kan træffe" (side 197). Det beklagelige er blot, at ordene sandsynligvis er rettet mod det forkerte publikum.

I så kort en bog kan forfatteren naturligvis ikke behandle enhver detalje. Derfor kunne den eneste anke mod bogen være dens generaliseringer af forhold, som forfatteren mener, karakteriserer den muslimske verden generelt, være noget

Bog anmeldelser •

tvivlsomme. Men dette er kun et enkelt lille surt opstød i forbindelse med udgivelsen af denne tankevækkende og velskrevne bog.

Ernst Jünger: *In Stahlgewittern*
Stuttgart 42. oplag, 2001 [1920]
324 sider, € 21,50

Anmeldt af major Claus E. Andersen

Det er sjældent, at nærværende tidsskrift giver sig af med at anmelde skønlitterære udgivelser, men i dette tilfælde bør der gøres en undtagelse.

Når man har læst de historiske kendsgerninger, som de f.eks. er fremstillet i Strachan og Keegans fremragende historiske bidrag om 1. Verdenskrig, så bliver man også nødt til at opleve krigen beskrevet fra jordhøjde - så at sige fortalt af enkelt-individet og således, som han/hun har oplevet det. Her falder tanken helt naturligt på den legendariske roman af Erich Maria Remarque *Intet nyt fra Vestfronten* - et værk med helt entydige litterære kvaliteter.

Ernst Jüngers første roman er, vist nok, ikke oversat til dansk - hvilket vel nærmest kan betegnes som et lykketræf, da det sandsynligvis ville have taget meget af gnisten ud af fortællingen. Til gengæld har Jünger altid været en kontroversiel forfatter, og i forhold til Remarque er der i dette tilfælde ikke entydigt tale om et værk imod krigen. Tværtimod handler værket om forfatterens store fascination af emnet.

Selve titlen på Ernst Jüngers værk *In Stahlgewittern* kan oversættes til *I Uvejre af Stål* (på engelsk *The Storms of Steel*). Denne bombastiske titel hentyder sandsynligvis til de utallige, ufattelige omfattende og rædselsvækkende artilleriforbereelser, som Jünger og hans kampfæller på begge sider måtte gennemleve i alle årene på vestfrontens forskellige afsnit.

Som nævnt er Jüngers bog en skønlitterær beskrivelse af krigens gru baseret på dagbogsoptegnelser fra perioden på vestfronten 1914-1918. Det er dog betegnende for Jüngers forfatterskab, at der findes flere stærkt reviderede versioner af det samme værk. Tilblivelseshistorien er en hel afhandling værd, men den skal ikke gennemgås i detaljer på dette sted.

Jünger levede et usædvanligt rigt og langt liv. Han blev født i 1895 - og døde i 1998; 102 år gammel aktiv til det sidste. 1913 blev Jünger på grund af sin store eventyrlyst og udlængsel optaget i Fremmedlegionen - men han blev skuffet, og han deserterede, blev fanget, fængslet men efter faderlig intervention hjemsendt til Tyskland igen.

Hans forfatterskab gennemlevede mange forskellige faser, men især hans oplevelser under krigen fik blivende betydning for Jünger. Han blev under krigen såret syv gange, og modtog den sjældne tyske tapperhedsorden Pour le Mérite, hvilket vel nærmest er den tyske pendant til Victoria-korset.

I indstillingscitater til medaljen blev det anført:

Bog anmeldelser •

”Løjtnant Jünger er i hele divisionen kendt som en betingelsesløst tapper fører, som kan forlange alt af sine soldater, som følger hans kompagni, hvorhen han end fører det. Han blev såret seks gange, og hver gang nye kampe forestod, var han altid ved sin enhed. Han har på fremragende vis deltaget i mange særdeles hårde kampe i regimentsramme. Han modtog allerede i december 1917 den Hohenzollerske Husorden. Efter den store offensiv i marts d.å. blev af regiment og brigade foreslået til dekoration pga. yderst tapper indsats i særdeles vanskelige situationer. - Atter en gang opførte han sig prægtigt ved de indledende kampe den 22. og 25. juli, hvor han personlig greb ind i kampene med håndvåben og håndgranater, således at englænderne led store tab og krydsede dermed deres planer.

Det lysende forbillede, som han utallige gange har forevist, er i de svære tider, som divisionen har gennemlevet, af så stor betydning, at jeg indstiller denne unge officer, som meget vel kan sammenlignes med de mest succesrige piloter, til at modtage den høje udmærkelse Pour le Mérite.

Før chefen for 111. Division, generalmajor von Busse, kunne sende ovenfor citerede indstilling, blev Jünger imidlertid såret en sidste gang i krigen. General von Busse tilføjede på dette grundlag følgende til sin indstilling:

”Den 25. august blev løjtnant Jünger såret for 7. gang. Han havde igen deltaget i forreste linie i regimentets angreb på Sapignies, trængte som den første ind i landsbyen, men blev, da nabodivisionen ikke fulgte angrebet op, fuldstændigt omringet af englænderne. Det lykkedes ham, på det tidspunkt såret, at kæmpe sig tilbage gennem de engelske linier. Fra feltlazarettet lovede han mig i et brev, at han ville vende tilbage til enheden så hurtigt som muligt.”

Under 2. Verdenskrig blev Jünger udnævnt til kaptajn og udstationeret i Paris. Hitler var fascineret af forfatteren. En fascination, der ikke blev gengældt fra Jüngers side, fordi selvom han var højreorienteret konservativ, nærere han en dyb skepsis overfor det pøbelagtige nationalsocialistiske parti, og han accepterede aldrig de æresposter i partiet, som blev ham tilbudt. Han blev til gengæld indblandet i den konservative modstand - om end ikke særligt aktivt - mod Hitler under 2. Verdenskrig, idet han var oprigtigt rystet over udryddelseslejrene og de umenneskelige krig på østfronten.

Nogle har omskrevet Jüngers forfatterskab med begreber som *æstetisk immoralisme*, endvidere blev hans første værk beskrevet som ”næsten uden moralsk og følelsesmæssigt filter. Krigen skildres som materielslag,” som ”en gigantisk upersonlig, teknologisk båret *naturkatastrofe*, der forbruger menneskeliv” (Berl.Tid.). Jüngers samlede forfatterskab er en ”kobling af surrealisme, ekspressionisme, fascisme, anarkisme, konservatisme, ungdomsoprør, æsteticisme m.m. (og Jünger) udgør (...) en

Bog anmeldelser •

særegen krystal i 1900-t.s åndsliv,” skrives der om Jünger i et af de nyere største danske leksika.

Ernst Jünger hadede psykologi og emotioner, og under redigering af sin første bog slettede Jünger alt, hvad der mindede om følelser. Privat helligede han sig - meget apropos - studiet af insekter og biller.

Efter 2. Verdenskrig blev Jünger belagt med et kortvarigt publikationsforbud, men i slutningen af livet blev han alligevel overlæst med hædersbevisninger, og ironisk nok blev, især i Frankrig, hans forfatterskab rost og anerkendt. Det var og blev vanskeligere for ham at vinde respekt og anerkendelse i sit eget hjemland.

Trods de mere kontroversielle sider af Ernst Jünger giver hans bog om frontkampene under 1. Verdenskrig et fascinerende indblik i krigens væsen samt ikke mindst dens umenneskelighed. Jüngers og andre skønlitterære skribenters forfatterskab giver kulør og inspiration til den faghistorie, som er officerens regulære pensum under uddannelse og senere studier.

Kilder:

DSDE, 10, 1998, 213–214 + Berlingske Tidende, lørdag 20. marts 1999, 2. sektion, side 8.

John King *Writing and Rewriting the First World War: Ernst Jünger and the Crisis of the conservative Imagination, 1914–25*. engelsk PhD-afhandling fra 1999 (som er god at få forstand af).

Hans Möller *Geschichte der Ritter des Ordens 'Pour le Mérite' im Weltkrieg*. Berlin 1935, bd.1, p. 540.

Se også den fremragende internetside om Ernst Jünger: www.juenger.org redigeret af John King.

Bog anmeldelser •

Hew Strachan: *The First World War*

Bind 1. To Arms

Oxford University Press 2001.

1248 sider, med oversigtskort, (hardback) £ 30.00 (paperback £ 17.99 udkommer februar 2003)

Anmeldt af major Claus E. Andersen

Læsningen af John Keegans bog om Første Verdenskrig ledte næsten naturligt frem til den anerkendte militærhistoriker Hew Strachans bog om samme emne. Keegan havde i sit værk en passant anført, at et historisk standardværk eller et semi-officiøst værk af Strachan var under forberedelse. Det viste sig imidlertid, at det i mellemtiden var udkommet, selvom Strachan havde overskredet alle deadlines, og værket, som oprindeligt var anlagt som et etbindsværk, nu var vokset til en omfattende samling på hele tre bind.

Den engelske professor Hew Strachans første del af denne trilogi – skal på sigt erstatte en tidligere udgivelse fra det anerkendte forlag, Oxford University Press, af den britiske militærhistoriker C.R.M.F. Cruttwell fra 1934.

Bogen er disponeret i følgende afsnit: Krigens oprindelse; villighed til krig; vestfronten i 1914; østfronten i 1914; krigen i det nordlige Atlanterhav 1914-1915; krigen i Stillehavet; det mørke kontinent: den koloniale afrikanske konflikt syd for Sahara; Tyrkiets indtræden i krigen; Tysklands globale strategi; krigens finansiering; den industrielle mobilisering; konklusion: ideer i året 1914.

Hew Strachan holder sig ikke for god til - sandsynligvis med rette - at kritisere den øverste tyske stabschef general Schlieffen og hans grandiose plan om et kæmpe omfattende overraskelsesangreb på Frankrig gennem Belgien. Eftertiden har kritiseret Schlieffens arvtagere for ikke at have fuldt generalens anvisninger nøje og at have svækket angrebet ved at tynde ud i tropperne, som skulle gennemføre angrebet. Det er ligefrem blevet argumenteret, at det var derfor Tyskland tabte krigen. Strachan påviser overbevisende, at angrebet var en papirplan, som ikke kunne gennemføres i virkeligheden grundet manglende transportkapacitet, læs jernbanestrækninger, i området, og det enkle faktum, at så mange tropper, som angrebet i praksis krævede, slet ikke kunne samles på et og samme sted. General Schlieffen ønskede et slag a la Cannae - men, som Strachan pointerer, så var der en eklatant forskel på generalens ønske om et modelslag og virkeligheden, som set i det historiske perspektiv var, at Cannae ikke "was (...) a decisive battle but an incident in a long war of exhaustion" (side 171). Den megen fokusering på et enkelt slag var - set fra historikerens vinkel - fuldstændig forfejlet, da et enkelt slag ganske simpelt ikke vinder en hel krig. Ergo tabte den tyske hærledelse ikke 1. Verdenskrig, fordi man ikke fulgte den feterede og i mellemtiden afdøde generals anvisninger. "Schlieffens use of history was a bocus intellectualism" er krigshistorikerens hårde dom over Schlieffen og indirekte dermed

Bog anmeldelser •

hans mangeårige velyndere. Desuden gør Strachan op med en anden myte fra den store krig. Myten om den franske angrebsvilje og overdrevne fokusering på offensiven, som overskyggede enhver fornuft og gennemsyrede den franske hærdoktrin og måske var skyld i de franske nederlag var ... nå ja, en myte. Og som om dette ikke var nok, så korrekser historikeren en tredje udbredt myte, som især har bredt sig i Tyskland efter krigen. Slaget ved Tannenberg var slet ikke en plan udtænkt af brillante militære hjerner. Nej, dette slag og den tyske mulighed for sejr opstod nærmest ved et tilfælde; så at sige et slumpeheld hjulpet godt på vej af frapperende russisk inkompetence. Det skinner tydeligt igennem, at forfatteren ikke har høje tanker om de tyske generaler Hindenburg og Ludendorfs evner som hærførere, selv om de begge gjorde sig meget store anstrengelser for at bygge en myte op desangående efter krigen.

Strachan har indføjet et meget omfattende og utroligt interessant afsnit i bogen om finansieringen af krigen. Forfatteren har på 177 sider redegjort grundigt og oplysende om teorierne bag finanspolitikken, deltagerlandenes afhængighed af guld og de konsekvenser dette medførte, beskatningen af befolkningerne samt endelig en omtale af krigslånene, som var en udbredt måde at finansiere krigen på. Stachan beskriver også indgående, hvorledes finansieringen af krigen i virkeligheden tvang mange af deltagerlandene på begge sider fuldstændigt i knæ.

Et andet afsnit, som gør bogen bemærkelsesværdig, er det særdeles omfattende afsnit om krigen i Afrika. Det er normalt et "sideshow", som der ikke gøres meget ud af. Strachan har dog en anden opfattelse, han mener, at krigen på dette kontinent viser, hvorledes koloniherrerne søgte at fremme koloniseringen frem for at afvikle den. Slumrende territoriale ambitioner blev vækket som følge af hovedkrigen på det europæiske kontinent, så meget desto mere fordi de bekrigende parter alle havde interesser i Afrika.

Under læsningen har Strachans værk gjort turen adskillige gange over Storebælt og sågar en enkelt gang på en tjenesterejse til et land i Europa. Dertil er at anføre, at bogens vægt og volumen gør den særdeles uegnet til at medføre som rejselitteratur; og det er egentlig ærgerligt, når det ofte er på sådanne rejser, at man har muse til at reflektere over et sådant fremragende værk. Det fysiske omfang af værket, som svarer til et par mursten, egner sig reelt bedst til at stå hjemme i reolen - men de færreste officerer i dagens Danmark har desværre tid til at spille værdifuld familietid på læsning af sådanne omfangsrige bøger. Et andet lille surt opstød er, endnu en gang, manglen på gode kort. Man burde mene, at et så stort anlagt værk havde fortjent bedre kort. Kort, som indeholdt andet end underlige krydser og måske med tydelige angivelser med nogle instruktive pile af, hvor de enkelte enheder bevægede sig hen. Der skal overordentlig megen fantasi til at forestille sig, hvad der sker på kortene, og frem for alt, hvor det sker. Desuden så Europa helt anderledes ud, end vi er vant til at forestille os det. Kortet (det bedste i bogen) af Europa på side 7 viser på en ganske overskuelig måde, hvorfor Østrig-Ungarn havde en flåde, hvorfor førnævnte land og Tyskland måtte kæmpe mod Rusland, som man havde fælles grænse med, og hvordan

Bog anmeldelser •

Polen, som vi kender det i dag, på det tidspunkt var fuldstændigt opslugt af Tyskland og Rusland.

Men for den, der tager sig den nødvendige tid, er læsningen alle anstrengelser værd. Hew Strachan skriver desuden let, flydende og forståeligt for alle engelskkyndige. Strachans værk bygger ikke på primære kilder, men det giver et opdateret overblik over den nyeste forskning på området. Såfremt man på et eller andet tidspunkt skal beskæftige sig med den 1. Verdenskrig kommer man ikke udenom dette monumentale værk, men der er stadigvæk nok af emner at tage fat på – også i de fremtidige bind, f.eks. emnet krigspropaganda, de tyske krigsforbrydelser i Belgien og de tilsvarende russiske i Preussen. Man kan dog blive noget svimmel ved tanken om, at man efter læsning af godt og vel 1200 sider kun er kommet en tredjedel gennem det samlede værk.

Hvornår det næste bind udkommer vides ikke, men det ventes med spænding.

Bog anmeldelser •

David Miller: *Ubåde*

Historien om Tysklands frygtede undervandsvåben

Værløse 2002.

200 sider, illustreret, kr. 278,-

Anmeldt af orlogskaptajn Morten Hvilshøj Sørensen & major Claus E. Andersen

Et af dette års mere interessante udgivelser er David Millers bog om ubåde. Miller er allerede af ubådsfreaks vel bekendt som ekspert på området.

Bogen er opdelt i tre dele: Første del handler om den tyske flådes ubåde fra den spæde start og 1. Verdenskrigs afgørende prøve og frem til den hemmelige udvidelse af flåden i tidsrummet 1919-1935. Skabelsen af en tysk ubådsflåde gik ud på at opretholde erfaringen og ekspertisen på området på trods af bestemmelserne i Versailles-traktaten, som pålagde Tyskland omfattende militære restriktioner i f.m. fredsslutningen efter 1. Verdenskrig.

Anden del dækker de større teknologiske landvindinger i perioden 1919-1945. Der gives også en beskrivelse af de forskellige ubådstyper, deres våbenudstyr, kommunikationsmidler, sensorer og fremdrivningssystemer.

Tredje del beskriver kamphandlingerne, mandskabet, dets træning, den triste beretning om Luftwaffes svigtende samarbejde og afslutningen på ubådskrigene.

Til sidst har forfatterne udarbejdet en fortegnelse over de 717 tyske ubåde, som gik tabt til søs.

I den danske oversættelse er der desuden en kort gennemgang af de danske ubådes historie fra 1909 til 2001, som dog kan virke noget fejlplaceret i et værk med ovenstående titel.

Alt i alt er det en fremragende bog; også for lægmænd uden den store ekspertise på ubådsområdet. Illustrationerne er omfattende og gode, og de er med til at give bogen liv, og giver læsere, som ikke er søfolk, meget at se på. Ubådsbesætningerne og deres kaptajner var flådens elite - ligesom som jagerpiloterne var det i luftvåbnet, og kampvognsbesætningerne blev det i hæren, og det er jo altid fascinerende at læse om vovemod, vanskelige vilkår og hårde skæbner. Dette er en bog, ikke kun for søofficerer, men for alle med interesse for Anden Verdenskrig med dens føring, taktik og teknik.

Vores vurdering af bogen er, at den er velskrevet, veldokumenteret meget detaljeret og næsten fuldstændig korrekt. Ikke-fagmanden finder aldrig de få fejl, som andre eksperter med akribi har peget på. For ubådskyndige er det fortræffeligt, at den foreliggende danske oversættelse har fået alle de korrekte fagudtryk med i værket. Der er noget for enhver interesseret i krigshistorie, mekanik og den fascinerende side af flåden, som ubåde udgør, og denne bog er absolut spændende, interessant og samtidigt lærerig.

Bog anmeldelser •

Vi kan absolut anbefale denne bog - også til et dansk publikum. Der er, kort sagt, for alle ny og interessant viden at hente i denne spændende bog.

Wolfgang Schneider: *Waffen-SS*

Hitlers sorte orden

Bogfabrikken 2001.

208 sider, illustreret, kr. 245,-

Anmeldt af major Claus E. Andersen

Der er skrevet en lang række populistiske, men ind i mellem også seriøse, bøger om det militære og politiske tyske fænomen Waffen-SS, som egentlig kun eksisterede i en overordentlig kort periode, fra 1940-45, hvis man skal tage betegnelsen Waffen-SS for pålydende, selvom der eksisterede forløbere for organisationen. For det meste når de seriøse bøger sjældent de danske boghylder - og når de gør, da slet ikke i dansk oversættelse. Det nærværende værk om Waffen-SS er oversat fra tysk og skrevet af den tyske historiker Wolfgang Schneider, som åbenbart er en produktiv herre.

Bogen har oprindeligt sin baggrund i en dokumentarserie i tysk fjernsyn (tre dele - ARD) - senere er serien sendt i to omgange på DR2 - populært kaldet den "glemte kanal."

Schneider har opbygget bogen i tre meget markante afsnit, som formodentligt svarer til fjernsynsseriens. Den er noget stakatoagtigt opbygget - hvilket må tilskrives bogens baggrund som en slags manuskript. For at få det fulde udbytte af Schneiders anstrengelser kræver det nok, at man sideløbende har eller har haft mulighed for at se dokumentarfilmen, hvilket undertegnede ikke har.

Schneider har fyldt bogen med autentiske tekststykker eller udtalelser fra vidner på begge sider - forbryderne såvel som ofrene - selvom disse er fremsat med mange års forsinkelse, og som følge heraf har en begrænset historisk vidneværdi. Denne problematik behandler bogen til gengæld ikke.

En typisk fejl bør dog lige omtales. Heinrich Himmlers titel *Reichsführer-SS* er *ikke*, som anført, lig med den militære grad generalfeltmarskal, hvilket angives i et skema sidst i bogen. Titlen var først og fremmest en partipolitisk udnævnelse. Dette i øvrigt er en hyppig og gentaget fejl i mange publikationer om dette emne, og det bliver ikke mere korrekt af at blive gentaget gang på gang.

Det virker til gengæld lidt besynderligt, at en anerkendt tysk historiker og kender af Waffen-SS' historie, professor Bernd Wegner, vil lægge navn til forordet i denne publikation. Wegner har for år tilbage skrevet en doktorafhandling om Waffen-SS og udgivet mange seriøse artikler om emnet.

Afsluttende kan det konkluderes, at bogen burde have været sendt på markedet med Tv-udsendelsen på VHS-videobånd eller DVD som tillæg - eller omvendt. Kun et sådant arrangement ville have givet bogen mening. Det er ikke alt, der egner sig til bogudgivelse, og dette er et eksempel på en af dem. Det er for den oprigtigt

Bog anmeldelser •

interesserede læser en skuffende bog, som i al sin seriøsitet ikke giver læseren et særligt dybdegående indblik i emnets natur.

Jeg ville, som dækkende for emnet, i stedet langt hellere anbefale George H. Steins lidt gamle udgivelse fra 1960'erne om emnet *The Waffen-SS- Hitler's Elite Guard at War 1939-1945*, eventuelt Bernd Wegners egen - seriøse men ikke helt nemme - bog om emnet *Hitlers Politische Soldaten: Die Waffen-SS 1933-1945* eller professorens nyere artikel i *Militärgeschichte* 11 (2001), Heft 1, side 1-10: "Anmerkungen zur Geschichte der Waffen-SS aus organisations- und funktionsgeschichtlicher Sicht."

Læsekredsen 2002 - 2003

Af major Kim Kristensen, formand for Det krigsvidenskabelige Selskabs Læsekreds.

Bestyrelsen har valgt fortsat at prioritere læsekredsen, hvorfor det er muligt at blive medlem af læsekredsen for kun **100,00 KR.**

Læsekredsens formål er at præsentere medlemmerne for danske og udenlandske nye eller nyere bogudgivelser blandt andet inden for emnerne international politik, strategi samt militær- og krigshistorie. Den årlige læsekreds indeholder fem bøger, hvorfor den samlede læsekreds opdeles i undergrupper á fem personer. Imellem disse fem personer rundsendes bøgerne. Der gives det enkelte medlem ca. to måneders læsetid. Du får altså mulighed for at læse fem bøger, hvor du ydermere modtager en af bøgerne til ejendom.

Jeg opfordrer selskabets medlemmer til at tage aktiv del i læsekredsen. De enkelte tjenestesteder kan med fordel oprette lokale femmandsgrupper, og derved få mulighed for at drøfte det læste med andre.

I dette nummer af Militært Tidsskrift præsenteres dette års fem bogtitler. Jeg håber, at mange vil benytte sig af det fordelagtige tilbud.

Det Krigsvidenskabelige Selskab tilbyder i læsekredsen 2003 følgende fem bogtitler:

1. **Niclas Sennerteg:** *STALINS HÆVN - Den røde Hærs indtog i Tyskland 1944 - 1945.*

I oktober 1944 rullede kampvogne ind i den tyske by Nemmersdorf nær Østfronten. Da det et par døgn senere lykkedes tyske tropper at generobre landsbyen, fandt de beboerne massakrerede på gaderne og husene. De der havde overlevet, var flygtet i al hast for at undgå den frygtede fjende, som med vold og brutalitet rykkede frem mod sit mål, Berlin.

Bogens svenske forfatter har brugt fem år på at undersøge forskellige aspekter af den sovjetiske behandling af de civile tyskere i perioden august 1944 - april 1945. Han har benyttet et righoldigt arkivmateriale og interviewet øjenvidner. De har fortalt om raserede byer, voldtægt og mennesker på flugt - en veritabel "etnisk udrensning" længe inden dette udtryk blev opfundet.

2. **Roland Jacquard:** *I Osama Bin Ladens navn.*

I 1999 begyndte den internationale terroreksperter Roland Jacquard arbejdet på en bog om bin Laden, der allerede på det tidspunkt var verdens mest eftersøgte terrorist. *I Osama Bin Ladens navn* blev afsluttet umiddelbart inden attentaterne i

Washington og New York den 11. september 2001. Ud fra fortrolige dokumenter og hemmelige papirer fortæller Roland Jacquard om den saudiarabiske milliardær: Hvilke er bin Ladens motiver og hvad vil han opnå? Hvem er de soldater, der lever med ham og kæmper for ham? Hvordan er de og Al-Queda netværket – Broderskabet – finansieret? Disse og adskillige andre spørgsmål besvarer forfatteren med navne, dokumenter, fakta og historiske redegørelser.

3. **Erik Durscmiød:** *Det store terningespil. Hvordan tilfældigheder og dumheder har ændret historiens gang.*

Fra den Trojanske Hest til Golfkrigen har krigshistorien lige så meget båret præg af tilfældigheder og fejltagelser som af ridderlighed og heltemod. Forfatterens underholdende og tankevækkende betragtninger viser, hvordan mange konflikter er blevet afgjort af vejrets luner, dårlige efterretninger eller inkompetence hos militære chefer.

4. **Bent Jensen:** *Stalinismens fascination og danske venstreintellektuelle.*

”Min bog handler om intellektuelle, åndsarbejdere og kunstnere, som ikke sagde sandheden – hverken om det danske eller det sovjetiske samfund, men valgte at føre sig selv og andre bag lyset på en måde, der kun kan betegnes som uhyrlig.”

5. **Ahmed Rashid:** *JIHAD. The Rise of Militant Islam in Central Asia.*

”An amazing, comprehensive, learned and very frightening book. Ahmed Rashid has, once again, provided unique insight and analyses of an explosive region and given all of us the ability to understand its contemporary crisis.”

Fred Halliday, London School of Economics.

På baggrund af enorm research og adskillige interviews, forklarer Ahmed Rashid rødderne til den fundamentalistiske opstand i Central Asien. Han beskriver målene og aktiviteterne for disse militante organisationer, og foreslår samtidig forskellige måder at neutralisere disse organisationer i fremtiden ved diplomatiske og økonomiske midler.

Læsekredsen 2002 - 2003 •

Tilmelding senest den 13. januar 2003

Pris for deltagelse i læsekredsen er 100,00 kr.

Tilmeldingsblanket bedes udfyldt, og sendt til Selskabets ekspedition ved:

Overassistent Børge Olsen

Frederiksberg Slot

Postboks 214

2000 Frederiksberg.

Efter den 13. januar vil læsekredsene blive etableret, og information vedrørende deltagere, fordeling af bøger m.v. vil tilgå den enkelte.

----- Klip -----

Tilmelding til læsekredsen 2002/2003

Navn:

Adresse som bøgerne skal sendes til:

Underskrift

----- Klip -----

Tilmelding til læsekredsen 2002/2003 (bagside)

MILITÆRT TIDSSKRIFT

Chefredaktør:
Oberst H. Brøchmann Larsen

2002 - 131. årgang

DET KRIGSVIDENSKABELIGE SELSKAB

Foredragsaften og generalforsamling	235
Beretning om Det Krigsvidenskabelige Selskabs virksomhed 2001 - 2002	377
Mindeord om generalmajor Niels Aage Rye Andersen K1 p.p.	532
Læsekredsen 2002 - 2003	621

UDENRIGS- OG FORSVARSPOLITIK, STRATEGI

Terrorisme	
Bach.scient.pol. C. Carlsen	3
Hvorfor frygter vi Islam?	
Redaktør Pernille Bramming	23
Bin Laden and Islamist Terrorism	
Docent, dr.scient.pol. Mehdi Mozaffari	35
Asymmetrisk krig, ny terrorisme og den postmoderne verdens(u)orden	
Lektor Lars Erslev Andersen	48
Den sikkerhedspolitiske situation efter 11. september 2001	
Kommandørkaptajn Jens Claus Hansen	67
NATO efter den 11. september	
Af oberstløjtnant J. Hansen	90
Bekæmpelse af terrorisme - en militær opgave?	
Oberstløjtnant K.B. Hansen og major H.-C. Mathiesen	98
Missilforsvar efter 11. september	
Specialkonsulent Ib Faurby og stud.scient.pol. Troels S. Grønvald	115
Biologisk Beredskab	
Overlæge, dr.med. John-Erik Stig Hansen	127
Samarbejdet mellem militære enheder og humanitære organisationer	
Lektor Peter Viggo Jakobsen	133

Jo mere vi er sammen: NATO's udvidelse og nye udfordringer Mikkel Vedby Rasmussen	240
Like a Bridge over Troubled Waters? Ph.D. Christilla Roederer-Rynning	254
Rejsebrev fra USA: USA, NATO og Europa efter 11. september kst. Forskningschef Lykke Friis	268
Evolving Russian Attitude to NATO and EU Enlargement Senior Lecture Viatcheslav Morozov	278
Erfaringer fra NATO's seneste udvidelse Generalløjtnant Ole Kandborg	290
Baltikum på vej ind i NATO - observationer fra Tartu Brigadegeneral Michael H. Clemmesen	296
Ukraine - uden for alting? Oberstløjtnant Claus Mathiesen	323
Militær Strategi Oberstløjtnant K. Nødskov	334
Isolatioment - amerikansk 'grand strategy' efter 11. september Professor Ole Wæver	387
Kursskifte eller kaos: Om Amerikansk Udenrigspolitik Docent Morten Ougaard	399
Gulerod - Stok - Gulerod? Bach.scient.pol J. M. Lindstad	414
Dining à la Carte Julian Elgaard Brett	424
Clausewitz og USA's kamp mod den globale terror Major Claus E. Andersen, cand.phil.	450
Ariel Sharons håndtering af den israelsk/palæstinensiske konflikt Major Lars Henrik Krogh	494
Indo-Pakistanske kriser og krige Adjunkt Stig Toft Madsen	509
De nye trusler Seniorrådgiver Viggo Lemche	535
TAKTIK, ORGANISATION, UDDANNELSE OG FØRING	
Det danske Forsvar og "NORDCAPS" Orlogskaptajn Per Møller Nielsen	147
Bemærkninger vedrørende hærens udvikling Generalløjtnant Ove H-G. Hoff	154

Officersprofilen i et rekrutterings- og fastholdelsesperspektiv	
Oberstløjtnant Carsten Vejre	165
Evaluering af forsvarrets linjeofficersuddannelser	
Kontorchef, kommandørkaptajn Francis Zachariae	174
Fjernundervisning I Forsvaret	180
Oberstløjtnant L.G. Schunck	
Kompetenceudvikling	
Orlogskaptajn Alan Damm og cand.psych. Jens Lund	184
Håndtering af psykiske efterreaktioner hos personel i international tjeneste	
Orlogskaptajn Alan Damm og cand.psych Birgitte Hommelgaard	194
Det nye lønsystem	
Fuldmægtig Ulla Helena Bjerrum	201
Et team - Mange ansigter	
Specialkonsulent Berit Christensen	207
Centraliseret Personelforvaltning	
Kommandør Bent Fabricius	213
Operativ og taktisk efterretningsvirksomhed	
Major Kjeld Hald Galster	222
NATO kommandostrukturens 3. niveau i lyset af NATO/EU-udvidelsen	
Generalløjtnant Ove Høegh-Guldberg Hoff	308
Hærens fremtid	
Oberst Bjarne Hesselberg	353
Alle taler om det - men ingen gør noget ved det!	
Oberstløjtnant Steen Flügge	358
Oplevelser fra USA 2001 - 2002	
Oberstløjtnant Peter H. Lund	434
Det militære teknologigab mellem USA og Europa	
Direktør Peter Lawætz	442
FN – Hvad gør vi?	
Oberst Kurt Mosgaard og major Michael Lollesgaard	472
An American Intelligence Community Back on Track?	
William L. Mitchell	480
Forsvarets rolle I totalforsvaret	
Generalmajor J.B. Andersen	546
Hærens Operative Kommandos rolle i totalforsvaret	
Oberst N.-J.K. Kvist	552

Redningsberedskabet og det civile beredskab efter 11. september 2001 Fuldmægtig Bo Andersson	562
Politiet i det nationale beredskab Politiinspektør Niels Mogensen	570
Civilregionen - både noget og ingenting Regionsamtmand Torben Sørensen	575
Lokalforsvarsregionen og dens opgaver i det regionale totalforsvar Oberst Jørgen Jelstrup	580

BOGANMELDELSER

Wesley K. Clark: Waging Modern War. Anmeldt af Stine Heiselberg og Mikkel Vedby Rasmussen.	158
Andreas Herberg-Rothe: Das Rätsel Clausewitz. Anmeldt af kaptajn Claus E. Andersen.	230
Kurt Klaudi Klausen: Skulle det være noget særligt? Anmeldt af cand.mag. Peter Sjøstedt.	365
Lars Erslev Andersen & Jan Aagaard: Den afghanske forbindelse. Anmeldt af major Claus E. Andersen.	370
Michael I. Handel: Masters of War. Anmeldt af major Claus E. Andersen.	372
Beatrice Heuser: Reading Clausewitz. Anmeldt af major Claus E. Andersen.	374
Wolfgang Schneider: Hitlers Hjemmefront. Anmeldt af major Claus E. Andersen.	376
Hans Hækkerup: På Skansen Anmeldt af generalløjtnant K.G.H. Hillingsø	528
M. Svejgaard: Der Luftnachrichtendienst in Denmark Anmeldt af Hans A. Schrøder	530
John Keegan: The First World War. Anmeldt af major Claus E. Andersen..	608
Bernard Lewis: Hvad gik galt? Vestens påvirkning og Mellemøstens svar Anmeldt af major Claus E. Andersen.	610
Ernst Jünger: In Stahlgewittern Anmeldt af major Claus E. Andersen.	612
Hew Strachan: The First World War Anmeldt af major Claus E. Andersen.	615
David Miller: Ubåde Anmeldt af orlogskaptajn Morten H. Sørensen & major C. E. Andersen.	618
Wolfgang Schneider: Waffen-SS	

Anmeldt af major Claus E. Andersen.

619

BEMÆRKNINGER

Tidsskriftet er i år 2002 udkommet i med 5 temanumre.

Indholdsfortegnelse

Forord	2
Terrorisme	
Bach.scient.pol. C. Carlsen	3
Hvorfor frygter vi Islam?	
Redaktør Pernille Bramming	23
Bin Laden and Islamist Terrorism	
Docent, dr.scient.pol. Mehdi Mozaffari	35
Asymmetrisk krig, ny terrorisme og den postmoderne verdens(u)orden	
Lektor Lars Erslev Andersen	48
Den sikkerhedspolitiske situation efter 11. september 2001	
Kommandørkaptajn Jens Claus Hansen	67
NATO efter den 11. september	
Af oberstløjtnant J. Hansen	90
Bekæmpelse af terrorisme - en militær opgave?	
Oberstløjtnant K.B. Hansen og major H.-C. Mathiesen	98
Missilforsvar efter 11. september	
Specialkonsulent Ib Faurby og stud.scient.pol. Troels S. Grønvald	115
Biologisk Beredskab	
Overlæge, dr.med. John-Erik Stig Hansen	127
Samarbejdet mellem militære enheder og humanitære organisationer	
Lektor Peter Viggo Jakobsen	133
Det danske Forsvar og "NORDCAPS"	
Orlogskaptajn Per Møller Nielsen	147
Bemærkninger vedrørende hærens udvikling	
Generalløjtnant Ove H-G. Hoff	154
Boganmeldelser af:	
Wesley K. Clark: Waging Modern War. Anmeldt af Stine Heiselberg og Mikkel Vedby Rasmussen.	158

Forord

Som situationen har udviklet sig efter 11. september 2001, aner vi nok konturerne af et nyt sikkerhedspolitisk verdensbillede. Hvordan dette vil manifestere sig, er det store spørgsmål. Her ca. 6 måneder efter terrorhandlingerne rettet mod USA fandt sted og efter koalitionen indsættelse i Afghanistan har tvunget Talebanstyret fra magten, er der mange tænketanke - såvel nationale som internationale - der har reflekteret over den nye situation. Er der en ny trussel, og hvad betyder den for den sikkerhedspolitiske dagsorden? Er virkeligheden et helt nyt og anderledes trusselsbillede? Mange af disse spørgsmål kan der endnu ikke givet et logiske og realistisk svar på. Dertil er der hengået for kort tid. Alligevel vil vi i dette nummer af Militært Tidsskrift forsøge at analysere situationen efter 11. september. Vi har forsøgt at definere terrorisme, at give bud på, hvad den voldelige del af islam er, og hvorledes man kan forholde sig hertil. Vi har forsøgt at beskrive dele af årsager til tilsynekomsten af den ekstremt voldelige terrorisme. Og ikke mindst forsøger vi at give et bud på, hvorledes den "nye" verdensorden vil udvikle sig dels i en mere global, dels i en NATO og sidst, men ikke mindst i en operativ kontekst.

Temaet indledes med en artikel af bach. scient. pol. C. Carlsen, der giver en indføring i begrebet terrorisme og definerer terrorismens forskellige typologier. Der spekuleres til sidst over mulige årsager til specielt den islamiske terrorismes opståen og eksistensgrundlag. Redaktør Pernille Bramming beskriver i sin artikel "Hvorfor frygter vi islam?" den politiske islams historie og nuværende situation. Er der grund til at frygte islam, eller er frygten blot et udslag af vores generelle forestillingsverden? I "Bin Laden and Islamist Terrorism" beskriver docent, dr. scient. pol. Mehi Mozaffari tre stadier i udviklingen i den islamiske terrorisme, herunder årsagerne til den meget voldelige udvikling, som man så praktiseret i perioden fra 1991 - 2001.

Lektor Lars Erslev Andersen belyser - med udgangspunkt i udviklingen af amerikansk sikkerhedspolitik efter den kolde krigs ophør - USA's særlige forhold til og håndtering af terrorismen. Dette fører naturligt frem til kommandørkaptajn Jens Claus Hansens artikel "Den sikkerhedspolitiske situation efter 11. september 2001". Her belyses de nye sikkerhedspolitiske udfordringer efter 11. september baseret på en definition af trusselsbegrebet. Der gennemføres en diskussion af, om der er tale om en ny trussel, og om dette bør føre til ændringer i vores sikkerhedsopfattelse. Artiklen afsluttes med en perspektivering af den internationale orden. I "NATO efter den 11. september" beskriver oberstløjtnant Jan Hansen udviklingen i NATO efter den skelsættende dato. Han peger på flere udviklingsmuligheder såvel intern i Alliancen som i Alliancens fremtidige råderum.

Oberstløjtnant Kurt B. Hansen og major Hans-Christian Mathiesen undersøger de afledte militære konsekvenser af terrorangrebet. Artiklen påpeger, med afsæt i krigsteorien og en analyse af modstanderen - terrorismens netværk - de vanskeligheder, der er forbundet med at bekriige en ukonventionel modtander med konventionelle midler. Specialkonsulent Ib Faurby og stud. scient. pol. Troels S. Grønvald's artikel om missilforsvar efter 11. september analyserer terrorangrebene påvirkning af den amerikanske debat om etablering af et missilforsvar, dets udviklingspotentiale samt 11. septembers betydning for debatten - i denne sammenhæng - mellem USA og Rusland. Temaet af-

Titel på MT nr. 5-2002 er:

Totalforsvar efter 11. september 2001